ՍՈՒՐԲ ՄԱՐԿՈՍ ԱՒԵՏԱՐԱՆԻ ՅԱՅՏՈՒՆ ՅԱՏԿԱՆԻՇՆԵՐԸ

ՁԱՅՆ ԲԱՐԲԱՌՈ ԱՆԱՊԱՏԻ

“Անապատին մէջ կանչողին ձայնն է”

Ովքե՞ր կը կանչեն անապատին մէջ։ Ո՞վ կայ անապատին մէջ, որ աստուածային հրաւէրը մտիկ ընէ կամ հաւատայ։ Անապատը դատարկութիւն և պարապութիւն կը ներկայացնէ։ Միթէ աշխարհին ալ՝ կոյր մարդոց, ունայնամիտ և անձնասպաշտ ժողովուրդներու բնագաւառ (անապատ) մը չէ՞։ Թէեւ անապատը բուսականութենէ զուրկ է՝ արօտավայրեր և անտառներ չ՛ունի, սակայն հոն ալ կը բուսնին մերթ գեղատեսիլ և բուրումնաւէտ ծաղիկներ ու բազմազան ծառախիտ հովիտներ։

Ամբարտաւան, փառամոլ և ունայնաձեռն մարդաշխա՛րհը եկաւ Յորդին։ Աստուծոյն, Աշխարհ մը, որուն տիրող ոգին սուր և անարդարութիւն, անիրաւութիւն և ապստամբութիւն էր միայն։ Աշխարհ մը՝ բռնեներու, չագալներու, կարիճներու և օձերու։ Սակայն այս բոլոր ժխտական ու մերժողական իշխանութեան հակառակ, աստուածային տեսանելիութիւնը, փոխանակ կորսնցնելու մարդաշխարհը ջրհեղեղով, **սիրեց** զայն անսպառ գուրգուրանքով և ողորմածութեամբ։

Ինչո՞ւ սիրեց։

Որովհետեւ այս անապատային աշխարհին մէջ՝ թէեւ իրենները *(«Եկաւ ձագերը՝ հրեայ կրեցողները»)* չ՛ընդունեցին Զինք, սակայն գտնուեցան ճշմարիտ Իսրայելացիներ ալ, *“որոնց հոգիին մէջ նենգութիւն չկար”*։ Որոնք, ովասիսի բուրումնաւէտ ծաղիկներու նման՝ արդարութեան և ճշմարտութեան անօթի ու ծարաւ սրտեր էին։ Ասոնք որոնումի և աղօթքի ջունչով սպասումի մէջ էին հոգեթով անձրեւներու։

Անապատի կանչը՝ "ճազ" երաժշտութիւն մը կամ Մայքըլ Ճէքսըն պարարուեստի նուագահանդէս մը չէ։ Անապատային կանչը բարքաջնջ մը չէ, դիպուած մը չէ, տղայական պատահար մը կամ պատրանք մը չէ, այլ՝ Աստուծոյ ծրագրին և խորհուրդին մէկ ինքնաբացայայտութիւնը և դիւրահասկնալի Մարմնացո՛ւմն է։

Այս կանչը՝ իր սկզբնատիպ աղաղակը լսելի չ՛ըրաւ Աթէնքի իմաստասիրական Արիսպագոսէն ոչ ալ Հռոմի ամփիթատրոնէն։ Աստուածային կանչը, նման թթխմորի, իր ներազդեցութիւնը իրագործեց համեստ և փոքր, սակայն մարգարէական ոգի ունեցող և աստուածային լուսաւորութեան համակից ժողովուրդէ մը։ Այս փոքր, անզուսպ և ազգայնամոլ, սակայն

մարգարէներ ծնող ազգը պիտի դառնար առաջնահերթ ռահվիրա բարոզիչ սփռելու *"Երրորդ Ճանապարհ"ը*: Հռովմի կրկէսէն և Աթէնքի իմաստասիրական ամբիոնէն, բոցավառելու Ճշմարտութեան Լոյսը իրե՛նց իսկ նահատակութեամբ: Հպարտանքով կ'ոգեկոչեմ այն հարազատները իմ ազգիս, որոնք մասնակիցը և քաժնեկիցը դարձան ողջունելու այս մեծ Այգալոյսը և արժանի հաւատարիմները "անապատային" Կանչին:

Փետրուար 8, 1992
Թորոնթօ

ՊԱՏՐԱՍՏԵՑԷ՛Ք ՏԻՐՈՋ ՃԱՆԱՊԱՐՀԸ
ՀԱՐԹԵՑԷ՛Ք ԱՆՈՐ ՇԱՒԻՂՆԵՐԸ

Վերոյիշեալ հրահանգ պատուէրը, ծառայութեան և սպասաւորութեան համար է: Մանր աշխատանքի և յոգնութեան համար է: Այս նուիրական աշխատանքը ակամայ կը պահանջէ հաւատարմութիւն, կարգապահութիւն և հնազանդութիւն:

Այս լուսահեղ ճանապարհին վրայ պիտի չտողանցեն բիրտ ուժն ու մեքենազէն վաւօդն և հրթիռը: Այս ճանապարհին վրայ պիտի չի բեմադրուին գազանաբարոյ կեսարներ ոչ ալ արիւնկզակ աշխարհակալներ: Այս սրբազան ճանապարհի իւրաքանչիւր բարին վրայ պիտի հետիոտն քալէ Մարդեղեալը՝ շալակած այն խաչը, որ ցոյց կու տայ Աստուծոյ սէրը համայն մարկութեան:

Ինչո՞ւ:

Որպէսզի ի գլուխ հանէ մարդկային անաւարտ ստեղծագործութիւնը և մարդ էակ հասնի իր լրումին ու դառնայ կատարը աստուածային արարչութեան: Մարդկային արարչագործութիւնը՝ իր լրումը պիտի գտնայ մի միայն այն ժամանակ, երբ մարդ էակ՝ ի՛ր իսկ ազատ կամքով, պիտի նախընտրէ և գերադասէ իր Արարչին կամքը ի՛ր կամքէն: Ոչ թէ ***կոյր*** և մեքենաջարժ պարտադրութեամբ, այլ գիտակից հաւանութեամբ, փորձառակա՛ն ճանաչումով և ըմբռնողական անդրադարձումով: Ներկայ կեանքը դարաշրջանն է նախապատրաստական կենցաղավարութեան մարդկային հոգեբոզգացական և հոգեբունչ դաստիարակութեան և վարժութեան:

Մարդկութեան ողղարկուած պատուէր հրահանգը՝ *պատրաստէ՛ք* և *հարթե՛ք* է Տէրոջը ճանապարհը: Եկեղեցւոյ սկզբնական, նոյնիսկ յոլութեան շրջանէն սկսեալ, միշտ գտնուեցան աշակերտող անձեր, որոնց հետաքրքրութիւնը ո՛չ ճանապարհ պատրաստել էր և ոչ ալ հարթել դժուարութիւններ

և արգելքներ, այլ ***մեծ*** ըլլալ էր միայն: Մեծ ըլլալու վէճն ու փառատենչութիւնը, որպէս վարակիչ հիւանդութիւն շարունակ ցոյց կու տայ իր ախտավարակ դէմքը և ցաւագին մոլութիւնը բոլոր եկեղեցիներէ ներս և բոլոր դարերու ընթացքին:

Ինչո՞ւ մեր Տիրոջ՝ Յիսուս Քրիստոսի աշակերտներուն մէջ գտնուեցան Զինքը ուրացողներ, մատնողներ և վախկոտներ: Այսօր կանչուողներու և աշխատանքի հրաւիրուողներու կարեւոր մէկ տոկոսը, փոխանակ զբաղելու ճանապարհորդութեամբ, զբաղ է տողանցելով և ցուցադրելով իր անփարունակ ձեւապաշտումը: Ճանապարհաշինութեան գործաւորին բանուորները, իրենց փառատենչ վէճերուն պատճառով մոռցած են Խաչեցեալին հետիոտն ու միայնակ բալուածքը, որու ընթացքին Անոր աչքերը սեւեռուած բեզի և ինձի, ըսաւ.

> *«Մի՛ լաք իմ վրաս, այլ լացէք ձեր և ձեր որդիներուն վրայ, որովհետև պիտի գան օրեր, երբ մարդիկ պիտի ըսեն. երանի՛ ամուլ կիներուն և այն արգանդներուն, որ չծնան».*

Վերոյիշեալ խօսքերը արձագանգեցին զեփիւռին մէջ, ո՛չ որպէս ***անձէ*** կամ ***վրէժխնդրութիւն,*** այլ՝ վիշտ և սրտի կսկիծ այն ապագայ հոգեւորական բանուորներուն, որոնք կը տողանցեն իրենց փառատենչութիւններով խաչի՛ ճանապարհին, փոխանակ դառնալու խաչակիր ու **խաչակից** նման իրենց Վարդապետին և Տիրոջ:

Հարցում մը:

Ինչպէ՞ս պիտի քնորոշէ և վարձատրէ մեզ յաղթական Խաչեցեալը երբ տողնացէ խաչի ճանապարհին և դիտէ մեր ընթացքը, աշխատանքը, նուիրումը և հաւատքը Ի՛ր ծառայութեան կոչումին մէջ:

Փետ. 15, 1992
Թորոնթօ

ՀՈԳԻՆ ԱՆԱՊԱՏ ՏԱՐԱՒ ՋԱՅՆ

Մարդ էակ կ՛ուզէ դէպի բաղաբակրթութեան օրրանը ուղեւորիլ, իսկ Հոգին կը մղէ զինք դէպի անապատ, դէպի առանձնութիւն և դէպի իր Արարչի ընկերակցութեան և յարաբերութեան: Քաղաքակրթութեան ծոցին մէջ մարդ կը մոռնայ ինքզինք, իսկ մենակեցութեան մէջ կը գտնէ իր ինքնութիւնը, սահմանաւորումը և կոչումը: Քաղաքակրթութեան ճարտարապետական երկնաբերձ կառոյցներու ժխորին մէջ, մարդկային հորիզոնը հետզհետէ կը նեղնայ կը շրջափակուի և մարդ էակի ինքնութիւնը կը դառնայ ի՛ր իսկ նիւթապաշտ տենչերու գերեզմանը: Հոգեկան թռիչքներ և հոգեպարար արշա-

լոյսներ կ'անհետին և մարդ բայլ առ բայլ կը դառնայ կաւային և հողաշէն ունայնութիւն՝ անկենդան և անկերպար փոշի և ոտնակոխ հողակոյտ:

Հոգին երբ անապատ տանի մարդ էակը, հոն չի թողուր զայն, հոն չի *մոռնար* զայն: Անապատի առանձնութեան և վիթխարի տարածութեան կամարին ներքեւ, մարդ ականատես կ'ըլլայ անծայրածիր և ճաճանչագեղ հորիզոններու և իր հոգին կը խոյանայ անարգել, կը ալանայ դէպի այն Մեծ Խորհուրդը ու առինքնող Միտքը, որուն բարիկամեցողութեան մէկ թանձրացեալ և մարմնացեալ արտայայտութիւնն է մարդ արարած՝ ինքը:

Անստեղծ և ինքնագոյ սիրոյ Զօրութեան Ներկայութիւնը երբ դպչի հողեղէն մարմնաւորին այդ անաւարտ անօթը կը դառնայ հոգեղէն և հոգեպարար:

Մարդ էակին արարչագործութիւնը, իր լրումը պիտի գտնայ և իր կատարելութեան պիտի հասնի ոչ թէ ատտուածային *հրամանաւ*, ճեռներէցութեամբ և ճեռակերտութեամբ, այլ՝ մարդկայի՛ն կամքին, նախասիրութեան և նախընտրանքի՛ն հաւանութեամբ և տրամադրութեամբ: Մարդկային յօժարակամութեան ներգործութեան մէջ, Ատուծոյ դիրքորոշումը մի միայն *լուսաւորել* և յայնտաբանել է Ճշմարտութիւնը: Մարդ արարած ո՛չ թէ *հպատա՛կն է* Ատուծոյ, այլ՝ Անոր գործակիցն ու աշխատակիցը: Մարդ արարածին գոյացութեան կէտ նպատակը գործօն մասնակցութիւնն է այն աշխարհին որուն ենթահողին արտադրութիւնն է ինք:

Ատուածային միջամտութեամբ, անապատային մենակեցութեան շրջանին, մարդ կը գիտակցի և կը ճանչնայ իր վեհագոյն կոչումը, ներքին մղումը ընդունելու կամ մերժելու իր մարդեղութեան նպատակը և պատճառը: Այս յայտնութեան և ճանաչման հասնելու համար, Հոգին անապատ կը տանի մեզմէ իւրաքանչիւրը տեսակցելու (interview) և հանդիպելու մեր Տիրոջ:

Մովսէս մարգարէն՝ Այրող Մորենիի անապատէն ելաւ ազատագրելու Իսրայելի ժողովուրդը: Յիսուս՝ Նազովրեցի Մարգարէն Հրէաստանի անապատէն վերադարձաւ, որ յաղթէ Սատանային մարդկութեան կեանքին մէջ, որովհետեւ Ան յաղթած էր անոր անապատին մէջ: Իսկ Հայ ազգին Լուսաւորիչ Գրիգոր Պահլաւունին յաղթելով Խոր Վիրապի վիշապներուն, վերադարձաւ վիրապայի՛ն անապատէն այգեղուսելու Քրիստոսի Լոյս Հաւատքը Արարատեան թագաւորին, նախարարութեան և հայ ժողովուրդին:

Ե՞րբ տեղի ունեցած է մեր անապատային փորձառութիւնը: Ունեցա՞ծ ենք հանդիպում և տեսակցութիւն այն Հոգեկան Զօրութեան հետ: Մտացա՞ծ ենք Անոր կոչումը, հնազանդա՞ծ Իր հրաւէրին: Անապատային ուղեւորութեան նպատակը՝ վերադառնա՛լ է անկէ երկնապարգեւ պտգամով և ո՛չ կորսուիլ անոր բարանձաւներու և ունայն պատրանքներու յորձանուտին մէջ:

Փետ. 10, 1992--Թորոնթօ

Կ'ՈՒՍՈՒՑԱՆԷՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՈՉ ԹԷ՝ ՊԻՐՆԵՐՈՒՆ ՊԷՍ

"Իշխել", ընդհանրապէս կը նշանակէ տիրապետել և ազդեցութիւն ներգործել: Մակեդոնական իշխանութիւնը կը տարածուէր մինչեւ Հնդկաստան: Յազկերտ Բ.ը՝ իր իշխանութեամբ, ջանաց ջնջել Հայ ազգին Քրիստոնէական հաւատքը:

Աւատապետական շրջաններուն, իշխանութիւնը ժառանգական էր և կը փոխանցուէր անդրանիկ զաւկին:

Ներկայ ժողովրդավար երկիրներու մէջ, բաղաբական իշխանութիւնները բուէարկութեամբ կ'որոշուին: Գիտական և մտաւուեստական (professional) իշխանութիւնները, սակայն, համալսարանի գիտական և ուսման վկայականով կ'ստացուին:

Մեր Տիրոջ ժամանակակից դպիրներու իշխանութիւն կը տրուէր Հրեայ ռաբբունական դպրանոցէն: Պօղոս առաբեալ՝ իր պատանեկութեան այսպիսի դպրանոց մը ուղղարկուած էր Տարսոնէն, որ իր ազգային աւանդութիւններուն, մշակոյթին և կրօնքին մէջ մասնագիտանայ:

Ինչո՞ւ Նազովրեցի Յիսուսի ա՛յն օրուայ՝ ընթերցանութիւնը ապշեցուց և զարմացուց ժողովարանի ունկնդիրները: Գալիլեացի հիւսնը առաջին անգամ չէ՛ր, որ կը կարդար Հին Կտակարանը, *Ի՛յ սուլոյութեան՛* պէս, այն օրն ալ ելած էր կարդալու:

Հնագոյն ժամանակին դպիրներու կարդալու եղանակը վկայաբանութեամբ էր ինչպէս ցարդ: Ռաբբունական ուսողական ոճը և մէթոտը, շեշտել էր Օրէնքի՛ն զօրութիւնը և հեղինակութիւնը, մէջբերումներ ընելով նախորդ դպրապետներու վկայութիւններէն: Այս կերպը թէեւ օգտակար էր ազգապահպանումի համար և ապահովութիւն Հելլենական այլասերումի դէմ, սակայն ունէր նաեւ իր թերութիւնները:

Հոգեկան այս աննպաստ վարժութիւնը ի վերջոյ պատճառ դարձաւ Հրեայ ազգին թէ՛ բաղաբական կործանումին և թէ կրօնական լճացումին: Հրեայ աստուածաբաններ կանոնագրելով Հին Կտակարանը, պաշտպանեցին սրբազան գիրքերը հերձուածողական վարդապետութիւններէ ու նաեւ Նազովրեցի Մարգարէին գերագոյն յայտնաբերական ճշմարտութիւններէն: Սրբազան գիրքերու *բառական* մեկնաբանութիւնը պատճառ դարձաւ, որ անոնք մերժեն աստուածային Մարդեղութիւնը և ապանեն իրենց վեհագոյն Մարգարէն:

Նոյնանման կնճռոտ դժուարութեան սեմին կը գտնուի նաեւ Եկեղեցին՝ Քրիստոսի հաւատացողները՝ թէ ազգովին և թէ անհատապէս: Քաղաբական, տնտեսական, քարոյական և ընկերային կենցաղավարական որոշումներու և տնօրինութիւններու համար: Ո՞ւր դիմելու է այսօր: Իսլամութիւնը կը դիմէ

իր Քօրան սահմանադրութեան: Միթէ Քրիստոնեանե՞րն ալ հարկադրուած են դիմել Սուրբ Գիրքին: Մե՞նք Քրիստոնեանե՞րս ալ հետեւորդ ենք գիրքի մը: Քրիստոնեայ ծանչցուած և պահպանողական (fundamentalist) կոչուած հաւատացեալներ կը ջանան, ամէն գնով, կիրարկել սուրբ գրային պատուէրները որպէս սահմանադրական կանոններ: Այս կերպ խորհելու և ապրելու եղանակը որքա՞ն իրաւացի և այժմէական է աշխարհի մը մէջ, ուր մարդկային կենցաղավարութիւնը շարունակ շարժման և փոփոխումի ենթակայ է:

Յիսուս Քրիստոսի Յամբարձումէն յետոյ, առաքեալները դժուար կացութեան մէջ գտնուեցան որոշելու հեթանոս քրիստոնեաներու կենցաղավարութիւնը: Թէ հետաքրքրական և թէ օգտակար է կարդալ Գործ Առաքելոց գրքին ժե-րդ գլուխը և տեսնել թէ առաքեալները ինչ ձեւով և առաջնորդութեամբ որոշեցին հեթանոս հաւատացեալներու դիրքորոշումը: Առաքեալները, նման Հրեայ դպիրներուն, Հին Կտակարանի մէջբերումներու և մարգարէութիւններու չդիմեցին, այլ՝ անոնք թախանձեցին Սուրբ Հոգւոյն առաջնորդութիւնը.

> ***«Որովհետեւ հաճելի թուեցաւ Սուրբ Հոգիին և մեզի՝ առելի ոչ մէկ բեռ դնել ձեր վրայ --***
> **Գործ. ժե.28-29:**

Ամենայատկանշական և այժմէական բառերն են. *"հաճելի թուեցաւ Սուրբ Հոգիին և մեզ"* ասոյթը: Ներկայ եկեղեցին և հաւատացեալներ որքա՞ն նկատի կ'առնեն Սուրբ Հոգիին մղումները, յորդորները և առաջնորդութիւնը: Սուրբ գրոց ընթերցանութիւնը և աղօթքի հոգիով առաջնորդութիւն խնդրելը որքա՞ն անհրաժեշտ կը դառնայ այսպիսի ճգնաժամի մը մէջ: Այս գրութիւնը չի յանձնարարեր մերժել Սուրբ Գիրքը, սակայն կը յորդորէ և կը խրախուսէ հաւատացեալը, որ ան փնտռէ Սուրբ Հոգիին առաջնորդութիւնը և **գլխաւորութիւնը**: Մեր Տէրը՝ Իր Մարդեղութեան շրջանին ըսաւ.

> ***«Դեռ շատ բաներ ունիմ ձեզի ըսելու, բայց հիմայ չէք կրնար տանիլ: Երբ որ գայ Ինքը՝ ճշմարտութեան հոգին, ամենայն, ճշմարտութեամբ պիտի առաջորդէ ձեզ...և գալիք բաներու մասին պիտի պատմէ ձեզի»--Յով. ԺՁ.12-14:***

Փետրուար 10, 1992
Թորոնթօ

ԲՈՐՈՏԻՆ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆԸ

Յիսուս Քրիստոս բժշկեց բազմաթիւ բորոտներ, կոյրեր, կաղեր և հաշմանդամներ: Լուսահանդերձ Մարդեղեալը, ընդհանրապէս, *խօսքով* կը բժշկէր հիւանդներն ու դիւահարները, սակայն երբեմն Իր շողարձակ մատները հպումն ունեցան հիւանդին մարմնին:

Բազմաթիւ անձեր կը հաւատան դաժան ճակատագրի, սակայն բոլոր նախասահմանուած վիճակները ոչ դառն են և ոչ ալ սեւ: Բախտորոշ անխուսափելի վիճակներ ալ կան, որոնք կարգադրուած ըլլալ կը կարծուին աստուածային իմաստուն նախատեսութեամբ:

Օրինակ:

Հանդիպումներ և հպումներ, որոնք երջանկութեան սկզբնաբայլերը կը դառնան սուրբ ամուսնութիւններու: Նայուածքներ, որոնք կը դրոշմեն անվախճան բարեկամութիւն և մտերմութիւն: Ջերմի սեղմումներ, որոնք աւելի վճռական և անդառնալի են քան հազար ստորագրութիւններ:

Որպէս քաջալերանքի յայտարար և դիտաւորութեան յատկանիշ, սիրոյ Ձգաստութիւն Յիսուս կը դպչի անհրեշտակ բորոտին: Ան ոչ միայն ազգային աւանդութեան բարոզիչն է, այլ վերածնիչ և կենսաւորիչ Ձօրութիւն, որուն կենդանի խօսքը և հպումը անվարան կը գործադրեն Անոր բարի կամքը: Լուսահանդերձ Յարուցեալի վերադարձը մարդաշխարհ, պիտի դադրեցնէ մահուան մանգաղի գործառնութիւնը և վերջ պիտի դնէ բոլոր ցաւերու, ախտերու և դաժան մահուան:

Յիսուս Քրիստոս՝ Իր ապրումով ցոյց տուաւ կեանքի հաշտարար և խաղաղ պայմանները: Իր Խաչելութեամբ յայտնեց Աստուծոյ սէրը հանդէպ մարդկութեան: Իր տառապանքով ջանաց յայտնել ցաւի ստեղծագործ արդիւնաբերութիւնը և Իր Յարութեամբ վճռականօրէն ցուցուց թէ Քրիստոնէութիւնը փաստարկութեամբ ապացուցանելի չէ, այլ՝ **ՆՈՒԻՐՈՒՄԻ՛** փորձառութեամբ:

Փետ. 12, 1992
Թորոնթօ

ԱՆԴԱՄԱԼՈՅԾԻՆ ԲՇԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԱՄ ՀԱՒԱՏՔԻ ՓՈԽԱՆՑՈՒՄ

Կափառնայում բաղաքը՝ Գալիլիոյ նահանգին կարեւոր մէկ բաղաքն էր ուրկէ Մատթէոս հարկահաւաք կանչուեցաւ աշակերտելու Նազովրեցի Մարգարէին և նաեւ Հռոմայեցի հարիւրապետին ծառան բժշկութիւն գտաւ: Կափառնայումի անդամալոյծին բժշկութիւնը, իր իւրայատուկ հրաշակերտութեամբ կրնայ նաեւ կոչուիլ՝ *"հաւատքի փոխանցում"*: Որովհետեւ անդամալոյծը՝ **ի՛ր** հաւատքին պատճառաւ չի բժշկուեցաւ, այլ՝ իր չորս բարեկամներո՛ւն հաւատքին պատճառաւ: Մատթէոս աւետարանագիր, իւրայատուկ նկարագրութեամբ կ'ըսէ.

«Եւ Յիսուս տեսնելով անոնց հաւատքը»--Մարկ. Բ.5:

Որո՞նց հաւատքն է, որ Յիսուս կը տեսնէ: Անդամալոյծի՞ն թէ անոր ծառայասէր բարեկամներուն հաւատքը: Մարդկային մտածումները և խորհուրդները տեսանելի են աստուածառաջ Մարգարէին: Ան կը տեսնէ հաւատքը թէ՛ անդամալոյծը բերողներուն և թէ անհաւատութիւնը ենթակային ու կ'ըսէ.

«Որդեա՛կ, քու մեղքերդ ներուած են քեզի»:

Կեանքի Ակնաղբիւրը չի յանդիմաներ և չի կշտամբեր անդամալոյծը, ո՛չ անոր մեղանչումները և ո՛չ ալ անհաւատութիւնը: Ձայն նոյնիսկ կը կոչէ.

«Որդեակ» (արգանդածին)»:

Աստուծոյ իսկութիւնը արտայայտող մարդու Որդին եկած չէ՛ դատապարտելու և կորնցնելու Իր կաւակերտ հրաշակերտութիւնը: Ան գիտէ՛ մեր հողաշէն ճգտումներու բոլոր տկարութիւնները, մարմնին և հոգւոյն հակադրութիւնները, մարդ արարած, Իր նախասիրած էակն է: Աստուծոյ Միածինը ոչ միայն պիտի ներէ մարդոց մեղքերը յանցանքները, անհաւատութիւնը և ուրացումները, այլ՝ մարդկութեան ազատագրումի ճանապարհին ցոյց պիտի տայ նաեւ սէր և աստուածային բոլորանուէր զոհողութիւն:

Բոլոր կրօնքներու և հաւատալիքներու մէջ, Յիսուս Քրիստոս անբաղդատելիօրէն բարձր կը կանգնի որպէս իսկական և հարազատ Թարգմանը ճշմարիտ Աստուծոյ: Յիսուս Քրիստոս անհամեմատ հորիզոնով և խորութեամբ կը գերազանցէ բոլոր նախորդ մարգարէները: Յետագայ բոլոր կրօնաւոր հիմնադիրները կ'անյայտանան Անոր սիրոյ գերակայութեան լոյսին առջեւ:

Անդամալոյծին բժշկութիւնը և անոր բարեկամներուն հաւատքը

ներգործիչ դրդապատճառ ըլլալու է մղելու մեզ ալ, որպէս հաւատքի մշակներ, աշխատելու և վկայելու Յիսուս Քրիստոսի հրաշակերտ զօրութիւնը, փրկելու և բժշելու նոյնիսկ անհնար և անկարելի սեպուած պարագաներ և կնճռոտ հարցեր: Ըլլան անոնք գաղութային, ազգային, ընկերային կամ անհատական: Մեր Տէրը պիտի նայի սոյն հարցերուն մեր հաւատքի՛ և նուիրումի ընդմէջէն:

Փետ. 23, 1992
Թորոնթօ

ԱՆԴԱՄԱԼՈՅԾԻՆ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆԸ

(Այլաբանական Մեկնաբանութեամբ)

Մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի համբաւը տարածուած էր Իր հրաշագօր բժշկութիւններով և հրաշագործութիւններով: Յիսուս Գործածեց Իր երկնային անդիմադրելի զօրութիւնը, ոչ թէ տիրանալու համբաւի և փառքի, այլ՝ որովհետեւ կը **սիրէ՛ր** մարդկութիւնը և Իր կարեկից անհատականութիւնը կը ստիպէր, որ բժշկէ հիւանդները և դիւահարները:

Ի վերջոյ, որպէս վերջին զոհաբերութիւն, Ան յանձն առաւ բոլորանուէր զոհողութիւնը՝ խաչելութիւն, փրկագործելու Իր սիրած մարդկութիւնը և դարձնելու զայն Սատանայի իշխանութենէն դէպի Աստուծոյ Սուրբ Հոգւոյն շնորհաբաշխ ազատութեան: Ան խորհրդաւորեց վջտին արբութիւնը և հաւատքին զօրութիւնը Գողգոթայի՛ ճանապարհին և ցոյց տուաւ աստուածային անապատ սէրը, երբ արտասանեց.

«Հայ՛ր, Թո՛ղ դոցա, զի ոչ գիտեն զինչ գործեն»:

Որպէս բարձունքի և աստուածային սիրոյ Մարմնացում՝ Յիսուս եկաւ մարդաշխարհ փրկելու ֆեզ և զիս մեր հոգեկան և մարմնական ախտերէն: Վերոյիշեալ անդամլոյծին բժշկութեան մէջ, յատկանշական երեւոյթը ոչ միայն բժշկութիւնն է հիւանդին, այլ անդամալոյծը, Յիսուսի բերողներուն **հաւա՛տքն** է: Յիսուսի երկնաթափանց նայուածքը կը սեւեռի ո՛չ թէ հիւանդին վրայ, այլ՝ զայն **բերողներո՛ւ** հաւատքի՛ն վրայ, ինչպէս կը կարդանք.

***«Յիսուս տեսնելով տոնց հաւատքը»*--Մարկ. Բ.5:**

Որո՞նց հաւատքը կը դիտէ Յիսուս: Ժողովուրդի՞ն, դպիրներո՞ւն, Փարիսեցիներո՞ւն, ո՛չ, այլ՝ անդամալոյծը սիրողներուն, անոր բժշկութիւնը

փնտռողներուն և անոր համար զոհողութիւն ընողներո՛ւն հաւատքը:

Այսօր ալ եկեղեցասէր բազմաթիւ նուիրեալներ կը բերեն հիւնադներ, գայթակղած թերահաւատներ Յիսուսի՝ իրենց գործօն աշխատասիրութեամբ: Հիւնադը շալակողներ (եկեղցիին սարկաւագները, դպիրները, երգեցողները եւլն. երբ կը բերեն Հայ հաւատացեալները եկեղեցի՝ Աստուծոյ տունը, ի՞նչ հաւատքով, ի՞նչ նուիրումով, ի՞նչ զոհաբերութեամբ կ'ընեն իրենց կոչումը և սպասաւորութիւնը: Դպրաց դասը, ի՞նչ հաւատքով կ'երգէ "Տէր Ողորմեա"ն, Սարկաւագը, ի՞նչ հոգիով կը կարդայ "Հաւատով Խոստովանիմ"ը

Հայ վշտահարներ, թերահաւատներ, գայթակղածներ, օտարացածներ և բարկացածներ՝ ասոնք բոլորն ալ երբ կը բերուին եկեղեցի, Աստուած նախ կը նայի վերոյիշեալները եկեղեցի *բերողներուն* հաւատքին: Ան կը դիտէ Սարկաւագին հաւատքը, Աստուածաշունչ Մատեան կարդացողին սրբութիւնը, դպիրին ներշնչումը և Ս. Պատարագ մատուցանողին հոգին: Յիսուս՝ Իր սրբութեան ոգեկոչած է եկեղեցւոյ պաշտօնեաները *նախնական* կոչումի հրաւէրով:

Եկեղեցիին պաշտօնէութիւնը՝ ժառանգո՛րդն է Հայաստանեայց հաւատքի լուսապայծառ և կառուցողական հրաշազանութեան: Անոր ծիսական լեզուն սրբազա՛ն արարողութիւն է, որոնք աղօթքի և ծոմապահութեամբ հաւատո՛վ կատարուելու են, որ հաճելի դառնան և նշմարուին մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի կողմէ: Խորհո՛ւրդ է եկեղեցիին կեանքը՝ արարողութիւնները: Խորհուրդը չի բացատրուիր, այլ **կ'ապրուի՛** հաւատքով և անձնազոհութեամբ, որպէս Լուսաւորչի վառ և կենդանի կանթեղներ:

Եկեղեցւոյ «գիրին», ու «գրքին», «աղօթքին», ու «խունկին», խոովայոյզ ալիքներուն և անգիր խորհուրդներու *ձեռակերպութեան* մէջ չէ՛ անոր զօրութիւնը, այլ՝ այդ արարողութեան *հաւատքի՛ն* և նուիրումի՛ն մէջն է: Յիսուս Քրիստոս կը նայի և կը դիտէ ո՛չ թէ **"ի՞նչ"** կ'ընենք, այլ **"ինչպէ՞ս"** կ'ընենքը, ի՞նչ հաւատքո՛վ և նուիրումով կը ծառայենք՝ կը բերենք մեր հիւնադ ազգը Իր բժշկութեան և փրկութեան:

Եկեղեցին եթէ կը թերանայ իր պարտականութեան մէջ, կը թերանայ ան, որովհետեւ մե՛նք հաւատաւորներս հեռացած ենք մեր կոչումէն ու չենք կատարեր մեր դերերը: Հայ եկեղեցին միայն կղերին կոչումովը չի գործեր, այլ՝ նաեւ աշխարհականին: Անդամալոյծը բերող մարդիկը կղերական բահանաներ չէին և ոչ ալ Ղեւտացիներ, այլ պարզ աշխարհականներ: Հիւանդին առողջութիւն փափաքողներ, մեղաւորին դարձը, ապաշխարութիւնը ուզողներ պարզ աշխարհականներ էին: Եկեղեցին՝ խորհուրդն ու կեանքն է բոլոր Հայ ցեղին:

Դարաւոր աւերակներէ նորաբողբոջ ծիլերուն հաւատք ներշնչողը, անդամալոյծը Յիսուսի *բերողներն* պիտի ըլլան: Ազգ և կրօնք անբաժան սրբութիւններ են Հայ ըմբռնումին: Գործո՛ն հաւատացեալներ անբաժան

պատասխանատուներն են մեր հոգեկա՛ն հիւանդներուն:

Բերե՛նք մեր Հայ ազգը եկեղեցի, շալակե՛նք անոր յանձնառութիւնները աներկմիտ հաւատքով: Գործե՛նք մեր կոչումին անձնազոհ գիտակցութեամբ և ցոյց տանք Աստուծոյ մեր անխախտ հաւատքը:

Մե՛նք՝ եկեղեցիին սպասաւորները, երանական լոյս հաւատքի փոխանցումով ապահոված պիտի ըլլանք բժշկութիւնը մեր ազգին և պիտի արթնցնենք թմրած թերահաւատները այգալոյսող հաւատքի լուսապայծառ **Միածանին,** որ պիտի փարատէ կասկածի ստուերները և նահանջի մատնէ անորոշութեան ջուբերը:

Մարտ 30, 1992
Թորոնթօ

ՂԵԻԻ (ՄԱՏԹԷՈՍԻ) ԿՈՉՈՒՄԸ

Որպէս արժէքաւոր գոհարներու խուզարկիչ՝ Յիսուս կ'անցնի մարդկային շուկաներէ և հրապարակներէ: Անոր հայեացքը և սեւեռումը անկենդան բիւրեղներ և վաղ անցեալի բարացած բրածոյներ պրպտել չէ, այլ կենդանի, արտայայտիչ և կենսալիր մարդ արարածներ, որ զանոնք հասցնէ իրենց լրումին՝ կատարելութեան: Ինչպէս աղամանդ մը՝ հանքէն ելած, տժգոյն, անկերպար և անփառունակ է, նոյնպէս մարդ արարած: Թէեւ տիեզերքի գեղեցկագոյն հրաշակերտութիւնը կը սեպուի, սակայն անարժէք է ինքնին, մինչեւ որ մտնէ Բարիի տէրութեան սպասարկութեան և ծառայութեան: Անապատի Յաղթականին կանչն ու հրաւէրը, ներկայ հեռատեսիլի խաբեպատիր ծանուցումներու (advertisement)ի չի նմանիր, այլ՝ Անոր յայտարար կանչը՝ մարդ էակը փոխակերպել, դարձնել է, ունայնամիտ և ապարդիւն աշխատանքէ դէպի ջահաւէտ և արդիւնաբեր էակի: Որովհետեւ մարդ արարած թէեւ գոյ է, բայց ոչ ինքնաբաւ: Ան մարմնական կաւին մէջ կը կարօտի լսել և զգալ աստուածային ներգործութիւնը:

Յաղթական Յարութենէ յետոյ, մեր Տիրոջ ինքուշ կանչը եզակի և բացառիկ անձերու չէ ուղղուած, այլ համայն մարդկութեան:

«Եկէ՛ք ինծի, բոլոր յոգնածներ և բեռնաւորուածներ: Իմ լուծս ձեր վրայ առէ՛ք և սորվեցէ՛ք ինձմէ»:
«Գացէ՛ք ուրեմն, աշակերտա դարձուցէ՛ք բոլոր ազգերը:

Մեզի կը մնայ այլեւս հետեւիլ Անոր, սորվելու, աշակերտելու և հետեւելու՝ նոյնիսկ մինչեւ Գողգոթայ: Որովհետեւ այդ կատարը դարձաց է,

խաչեցեալի՛ն անձնազոհութեամբ, վջտին սրբութիւնը և հաւատին զօրութիւնը խորհրդանշող լեզուն:

Հռոմի Կայսրութեան հազարաւոր հարկահաւաքներուն մէջ, Մատթէոս մասնաւոր մէկ աննշան և անգոյն անձնաւորութիւնն էր: Դաւաճանը իր ազգին և դաւաճան գործակալը իր ժողովուրդին և աւանդութեան ու կը գործէր ի շահ իր ազգի թշնամիներուն: Այս թշուառականը, որ պատմութեան յորձանուտին մէջ պիտի կորսուէր, ինչպես իրեն նման հազարաւորներ, կը կանգնի իբրեւ հերոս և բան դարեր շարունակ կը վկայէ մեզի իր հրաշագեղ հոգեփոխութիւնը շնորհիւ Յիսուս Քրիստոսի մէկ նայուածքին, որ վայրկեանը յաւիտենականութեան դարձուց:

Մատթէոս անզբաղ և պարապ պտըտող մը չէր, որ հետեւեցաւ Գալիլեացի Քարոզիչին դառնալու ձրիակեր մակաբոյծ: Յիսուս երբ հանդիպեցաւ Մատթէոսի, *«ան մաքսատան մէջ նստած գտաւ»* կը գրէ:: Ղեւի Մատթէոս երբ իմացաւ յաւերժաբարբառ ու սրբազնասուրբ կանչը Նազովրեցի Մարգարէին, իր գործակիցներու խորհուրդին չդիմեց, անարգ դրամին հրապոյրը զինք չի կախարդեց, այլ հետեւեցաւ պարզ բարոզիչի մը որ հրաշքներ կը գործէր և աղբատներուն ու թշուառներուն կը կարեկցէր:

Մատթէոս չ'ամչցաւ իր դարձն ու հոգեփոխութիւնը վկայել ի՛ր իսկ գործակիցներուն, որոնց մէջ գտնուեցան անտարակոյս ոմանք, որ համաձայն չէին Մատթէոսի, որ լքէ իր դրամական եկամուտի աղբիւրը և հետեւի ցնորապաշտ կարծուած Վարդապետի մը: Մատթէոս մասնաւոր թէ՛ ընդունեց Նազովրեցի Մարգարէին կանչը և թէ այդ կանչը վերածեց տօնախմբութեան և գնահատելի հանդիսութեան: Անոր յարումը դէպի աստուածայայտնիչ Գալիլեացին աւելի մեծ զոհողութեամբ էր բան առաջին չորս ձկնորս աշակերտներունը: Մատթէոս՝ Հռոմի ելեւմտական կազմակերպութեան մէկ գործակալը, թողուց.

«ամէն բան, ոտի ելաւ ու գնաց Յիսուսի ետեւէն»:

Մատթէոս ոչ թէ հրաժարեցաւ ողորմելի ուրկաններու հոտած կոյտէ մը, այլ՝ կայսերական պաշտօնէ, ապահով և հետզհետէ աճող եկամուտէ: Աղբատի մը համար, հրաժարիլ հարստութենէ, կրնայ դիւրին թուիլ, բայց ոչ ունեւորի մը: Շատեր կը նախընտրեն մեռնիլ, բան հրաժարիլ իրենց եկամուտի աղբիւրէն: Անտարակոյս Մատթէոս՝ աշակերտներու մէջ ամենահարուստը և ուսեալն էր, որ գրի առաւ իր Վարդապետին «Լեռան Քարոզի»ն մեծագոյն մասը: Առանց Մատթէոսի գրական գիտութեան, եկեղեցին պիտի կորսնցնէր մեր Տիրոջ կարգ մը գոհարավառ խօսքերը: Մատթէոս առաքեալ պատգամաբեր խօսնակն է արդի նիւթապաշտ մտայնութեան և մարմնապաշտ հոգեբանութեան դէմ:

Հազարաւոր մասնաւորներ, դրամի ունայնութեան խաւար մթութեան մէջ

անյայտացան, Մատթէոս, հարստութեան աղջամուղջին մէջ կրցաւ տեսնել այգալոյսող յաւերժաբոյր Ճշմարտութիւնը: Մագնիսական ձգողութեամբ ան փարեցաւ Մարդեղեալի փրկարար զօրութեան ու դարձաւ լուսարձակ խօսնակը և առաջնորդող աստղը անստուէր Լոյս՝ Յիսուս Քրիստոսի:

Րաֆֆի, Հայ ազգի մտատիպարին ու երազին մէջ ստեղծեց *երեսայ-ատին* հերոսներ: Իսկ մարդու Որդին մարդկութեան հոգին, Իր հոգիին մէջ փոխադրելով, կենդանի հաղորդութեամբ դաստիարակեց ու փոխակերպեց հողաշէն ձկնորսներն ու անփառունակ մաբսաւորները առաքեալներու և *վերապատի* հերոսներու:

Հայութիւնը ազգովին ու անհատապէս կարիքը ունի Յիսուս Քրիստոսի փոխակերպո՛ղ և լուսեղէ՛ն զօրութեան և հպումին:

Փետ. 28, 1992
Թորոնթօ

ՎԷՃԻ ԱՆԽՈՒՍԱՓԵԼԻՈՒԹԻՒՆԸ

Վէճ և վիճիլ բնական վիճակ մըն է բոլոր խորհող և մտածող էակներու մօտ: Միտք մը կամ խորհուրդ մը, երբ գրաւոր կամ բերանացի արտասանուի մարդկային իւրաքանչիւր արարած այդ խօսքը կ'ըմբռնէ ի՛ր տրամադրութեամբ և իր մտային հորիզոնի տարողութեամբ:

Ինչպէս մարդկային լեզուն և բիմբը, իւրաքանչիւր անհատի մէջ տարբեր կարողութեամբ կը համտեսէ շաքարի, աղի և կարգ մը ուրիշ համեմներու որակը, նոյնպէս մարդկային դատողութիւնը, այլազան անհատներու մէջ զանազան և բազմազան եզրակացութիւններու կրնայ յանգիլ: Մտաւոր կարողութիւնը՝ ճանչնալու, դատելու և կշռելու՝ հաւասար կերպով չէ համադրուած ամէն մարդ էակի ընդունակութեան մէջ: Ինչ որ մարդ կ'արտայայտէ որպէս մտայղացում, կրնայ անպայման վէճ դառնալ:

Վէճ և վիճաբանութիւն (հարցի մը մասին տարբեր կարծիքներ յայտնել, ոչ ծեծկուիլ) արտայայտուած խորհուրդի մը և գաղափարի մը, տարբեր անձերու կողմէ, խորհրդածութիւնն է: Այն անձերը, որոնք վիճիլ չեն սիրեր կամ վէճերէ կը խուսափին, ընդհանրապէս կամ խորհիլ չ'ուզողներ են և կամ վէճը և կռիւը շփոթողներ են: Վերոյիշեալ պատճառաւ արեւմուտքի ժողովուրդը կրօնական և քաղաքական նիւթերու մասին ոչ կը խօսի և ոչ ալ կ'արտայայտուի:

Օրինաւոր վիճիլն ու վէճը՝ մտքի առողջութեան և ուշիմութեան նշան է: Յիսուս Քրիստոս վիճելէ բնաւ չ'զգուշացաւ, այլ դեր ու դէմ վիճելով ջանաց բացատրել Իր խորհուրդները և լուսաւորեց Իր հետեւորդներուն միտքերը:

Յովհաննէս Մկրտիչի աշակերտներն ու փարիսեցիները միացեալ ճակատ կազմած էին (Յովհաննէս Մկրտիչ բանտարկուած էր այս շրջանին)։ Որովհետեւ Նազարէթէն եկող և Յովհաննէս Մկրտիչին ձեռքով մկրտուող Գալիլեացի Յիսուս, իրենց վարդապետէն աւելի աշակերտութիւն հաւաքած էր, կը բարոզէր, հրաշքներ կը գործէր և իրենց մարգարէէն աւելի հռչակ և համբաւ կը վայելէր։ Յովհաննէս Մկրտիչի աշակերտները, նախ բան Յիսուս Վարդապետի երեւումը Հրէաստանի կրօնական ասպարէզին մէջ, իրենք զիրենք առանձնաջնորհեալ կը նկատէին ըլլալ։ Մինչ Գալիլեացի Յիսուս կոչուած վարդապետին բացառիկ և յատկանշական երեւումը, շուքի մէջ թողած էր թէ Յովհաննէս Մկրտիչի առաքելութիւնը և թէ զիրենք։

Յովհաննէսի աշակերտներու ստորակայութեան բարքոյքը և իրենց վարդապետին բանտարկութիւնը մրցակցութեան մղած էր զիրենք Յիսուսի և Անոր աշակերտներուն դէմ։ Ստորակայութեան զգացումը և մտային ու հոգեկան սխալ տրամադրութիւնները պատճառ դարձած էին, որ Գալիլեացի Լուսահանդերձ Մարգարէն սխալ ճանչցուի Ձինք Մկրտող Մարգարէին աշակերտներուն կողմէ։

Նոյնպէս, ներկայ եկեղեցիներու և զանազան յարանուանութիւններու միջեւ պատահած վէճերն ալ, Յովհաննէս Մկրտիչի աշակերտներու «ես»ին ու տրամադրութիւններուն հետեւանքներն են։

Եթէ Քրիստոսի հաւատացողներ կարենան դուրս ելլել զիրենք շրջափակող «ես»ի, սահմանումներէ և խմահաճ տրամադրութիւններէ, ու փնտռե՛ն Աստուծոյ լուսաբանիչ կամքը, եկեղեցիներ փոխանակ վիճելու և ծեծկուելու իրարու հետ, պիտի պայքարին կոյր մթութեան՝ անաստուածութեան, նիւթապաշտութեան, մարմնապաշտութեան և ագահութեան դէմ։

Մարտ 1, 1992
Թորոնթօ

ԱՌԱՔԵԱԼՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Աշակերտներու կարգաւորումը՝ Ամերիկայի Նախագահական ընտրապայքարի մրցակցութիւն մը չէր: Նիւթապաշտ դրամատէրերու առեւտրական միջնորդութիւն մը չէր: Առաքելական ընտրութիւնը աճուրդի չի դրուիր և ոչ ալ Սիմոն մոգի նման (Սամարիոյ մէջ) դրամով կիւրացուի: Առաքեալներու ընտրութիւնը, բարոզիչներու կոչումը և եկեղեցական կարգաւորութիւնները, կախեալ են մի միայն մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի **կամքէն**:

Առաքելական ընտրութիւնը՝ մեծամասնութեան գաղտնի բուէարկութեամբ չէ, և ո՛չ ալ ձեռամբարձ հաճութեամբ: Գալիլեացի Վարդապետ՝ Յիսուս, ուսումնասիրելէ յետոյ Իր շուրջը հաւաքած բանի մը տասնեակ հետեւորդները, կ՚որոշէ ընտրել անոնց մէջէն կեդրոնական յանձնախումբ մը, որ շարունակ Իր հետ ըլլայ:

Յիսուս Քրիստոսի ընտրելու կերպը կրնայ մեզի հաճելի չի թուիլ, սակայն ո՞վ ենք մենք, ու ժողովրդավար վարջաձեւը բանի՞ տարիներու կեանք ունի, և որքա՞ն արժանիքներ: Կարդա՛նք Յիսուսի առաքեալներ կարգելու ձեւը:

> ***«Յիսուս լեռը ելաւ և իր մօտ կանչեց անոնք զոր ինք կամեցաւ...: Եւ Ան նշանակեց 12 հոգի, որպէսզի իր շուրջը ըլլան, և զանոնք ղարոզելու դրկէ, ու անոնք իշխանութիւն ունենան ցաւեր բժշկելու և դեւեր հանելու».***

Վերի ընտրութեան եղանակին ամենայատկանշական բառերը՝ «ինք *կամեցաւ*» և «Ան *նշանակեց*» երկու խարսխանման բառեր են: Քսաներորդ դարու, ազատապաշտական մոլութեան մէջ իրենց աստղը կորսնցուցած լայնախոհներ ազատ են և կրնան բնաւդատել կեանքի բոլոր ոլորտները թափանցող Յիսուսի արարքը: Բայց, Մարդեղութեան փրկարար Ջօրութիւնը ապրա՛ծ է մարդկային բնութեան ողբերգութիւնը և ծանօթ է բուէարկութեան բոլոր խաբէութիւններուն:

Մարդկային բնութեան բովանդակ էութեան գիտակից Յիսուս՝ Իր բարի *կամեցողութեամբ* կը *նշանակէ* անո՛նք որոնք պիտի դառնան ապագայի Իր հաւատարիմ վկաները: Ան՝ Իր առաքելութեան վերջնական հանգրուանին պիտի յանձնէ Իր *կամքը* Հօր ամենագէտ ու բարի կամքին ըսելով.

> ***«Հայ՛ր, ամէն ինչ կարելի է ինձի...բայց ոչ թէ ինչպէս ե՛ս կ՚ուզեմ, այլ՝ ինչպէս Դո՛ւն կ՚ուզես»:***

որպէսզի Ա՛ն նշանակէ Ջինք Իրեն արժանի կոչման։

Յիսուս ինչո՞ւ Ի՛նք կը նշանակէ տասներկու առաքեալները։

Առաքելական կոչումը և կարգաւորութիւնը՝ պաշտօն մը կամ ապարէզ մը չէ, այլ նուիրում մը և բոլորանուէր զոհաբերութիւն։ Այս ճանապարհին վերջաւորութիւնը Գողգոթայի կը նայի։ Յիսուս Քրիստոս կը փնտռէ հաւատարիմ, ուղղամիտ և վստահելի անձեր։ Նկարագրի յատկանիշներ, որոնք կը *մեզին անհատին* և ենթակային քարի կամեցողութենէն։ Աստուածային պարգեւը նկարագրի յատկանիշ մը չէ, այլ շնորհներ՝ իմաստութիւն, գիտութիւն և զօրութիւն։ Կարողութիւններ, որ նշանակուած թեկնածուն գործէ ի նպաստ զինք ղրկողին՝ իր Տիրոջ։

Մարտ 4, 1992
Թորոնթօ

ՓՈԹՈՐԻԿ, ԽՌՈՎՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏԱԳՆԱՊ

Ամբողջ օրը, յոյսի և լոյսի Մարմնացում Յիսուս՝ բարոզած , բժշկած և կերակրած էր բազմաթիւ կարօտեալներ և մինչեւ իրիկուն կարեկցած՝ մարդկային ողբերգութեան։ Մայրամուտին կ՛արձակէ ժողովուրդը, որ ամէն մէկը վերադառնայ տուն։

Մարդու Որդին յոգնած է, Ան կ՛ուզէ շարունակել Իր կենարար առաքելութիւնը, սակայն մարմնապէս ապառած ու մաշած է։ Պահ մը դիտելէ վերջ ժողովուրդը, կ՛ըսէ Իր աշակերտներուն.

«Եկէ՛ք ան՛ձինք ծովակին միւս կողմը»։

Գալիլեացի Մարգարէն կը մտնէ նաւակը, աշակերտները կը քանան առագաստը և հովը կը բշէ նաւը դէպի լճին անդիի եզերքը։ Նաւը հազիւ հեռացած ծովափէն, մեր Տէրը յոգնած ու մաշած, անմիջապէս "քուն կը մտնէ" դնելով գլուխը յարդէ բարձի մը վրայ։

Նազովրեցի Մարգարէի ինանալը սովորական երեւոյթ մը կը թուի աշակերտներուն, բայց ոչ բանասարկու Սատանային։ Չարը հետապնդած էր Յիսուսը Անոր ծնանելէն ի վեր։ Անապատին պարտութենէն վերջ շարունակ ան ջանացած էր կերպով մը լռեցնել Ճշմարտութեան Ձայնը և մարել իրականութիւնն ու հարազատութիւնը ցոյց տուող Լոյսը։ Արդ, Յիսուսի քուն մտնելը, լաւագոյն առիթ սեպելով, Սատանան գործի կը լծէ քնութեան զօրութիւնը, որ խեղդամահ ընէ Մարդեղեալը և Անոր աշակերտները ա՛յն

լիճին մէջ ուրկէ սկզբնաւորուած էր պայքարը իր իշխանութեան դէմ:

Քանի՛ զեփիւռը կը փոխուի մրրիկի, օրօր մրմնջող ծփանքները կը դառնան փոթորկայոյզ ալեկոծութիւն և նաւը որպէս անղէկ խլեակ՝ կը սուրայ դէպի յորձանուտ: Ջկնորս և ծովու վարժ աջակերտներ իրենք զիրենք կը գտնեն աննախընթաց և անօրինակ փոթորիկի մը առջեւ: Երբ կը տեսնեն իրենց ջանքերուն ապարդիւն ըլլալը, կ՛արթընցնեն իրենց Վարդապետը և կ՛ըսեն.

«Վարդապե՛տ, հոգդ չէ՞ որ անհա մենք կը կորսուինք»:

Վերոյիշեալ խօսքերը, արդեօք արձագանգը չեն խոով մարդկութեան տեւական հարցումին. «Ով Աստուած հոգդ չէ՞ որ թշնամին կը բանդէ եկեղեցիներդ և կ՛ապստակէ հաւատացեալ ժողովուրդիդ ինչքերը: Ո՞ւր էր Աստուած, Վարդանանց ճակատամարտին և ո՞ւր էր Ան 1915-ի Մեծ Եղեռնին...:

«Ով Աստուած, հոգդ չէ՞որ անհա մենք կը կորսուինք»:

Դժուար է քացարձակ պատասխան մը տալ մարդկային բոլոր հարցումներուն: Մարդկային հարցումներուն մէջ կայ նաեւ հարցումներ որոնցմէ կ՛զգուշանանք մենք:

ա.--Ո՞ւր էր Աստուած Իր Միածնի Խաչելութեան:

բ.--Ո՞ւր էր Ամենակալը Ս. Բարդողիմէոսի մորթազերծութեան ժամանակ:

գ.--Ո՞ւր էր Ան Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի 14 տարի Խոր Վիրապի քանտարկութեան ժամանակ:

դ.--Ո՞ւր էին Հայ ամիրաները, հարուստները, Սուլթանին Հայ խորհրդականները 1915-ին: Ինչո՞ւ Հայ խորհրդականներ չի նախատեսեցին սեւ ճակատագիրը, և չ՛զգուշացուցին իրենց ցեղակիցները անվրէպ սպանդէն...:

ե.--Կան շատ աւելի և ցնցիչ հարցումներ, որոնք տեղ չ՛ունին այս գրութեան մէջ:

Ծովագնացութեան վերոյիշեալ պատմութեան ամենայատկանշական խօսքերը, հետեւեալներն են:

«Արթնցուցին Զայն»:

Մեզմէ իւրաքանչիւրին մէջ բուն մտած Յիսուս մը կայ: Ան Իր գործօն դերը պիտի կատարէ, մի միայն **մե՛ր** հրաւէրով: Ան պիտի արթնայ մի միայն **մե՛ր** խնդրանքով: Ան պիտի օգնէ մեզ, մի միայն մե՛ր ընդունելութեամբ և հրաւէրով: Ան տեղեկագրած է Իր ծառայութիւնը և օգնութիւնը ըսելով.

«Անհատական ես դրան առջեւ եմ և կը բախեմ. եթէ մէկը ականջ դնէ իմ ձայնիս ու բանայ դուռը՝ պիտի մտնեմ անոր հետ և պիտի ընթրեմ անոր հետ, ան ալ՝ ինծի հետ»։

Քանի՞ր արդեօք կը փափաքին արթնցնել իրենց մէջ բնացող Յիսուսը, (Վառել Հաւատքի կանթեղը)։ Քանի՞ր կ՛ուզեն բանալ իրենց սրտերը ընդունելու համար դուռը զանգող Այցելուն։

Ամենց համար դժուար է արթնցնել Յիսուսը, որովհետեւ Ան կրնայ գալ իրենց առեւտուրի գրասենեակները և դիտողութիւն ընել անոնց խարդախ և կասկածելի գործառնութիւններուն։ Ուրիշներ չեն արթնցներ իրենց նաւուն մէջ բնացող Յիսուսը, որովհետեւ Անոր տեսանելիութենէն կ՛ուզեն ծածկել իրենց մարմնին հեշտասիրութիւնները և ցանկալորոյց մղումները։ Բազմաթիւ ուրիշներ ալ չեն ուզեր բանալ և ներս հրաւիրել դուռը Բախողը, կ՛ամչնան որովհետեւ իրենց ընտանեկան կեանքը խռով է, փոթորկոտ և իրենց ամուսնական սրբութիւնը կործանելու նշաններ ցոյց կու տայ։

Վերոյիշեալ բոլոր անձերը նաեւ կազմակերպութիւնները չեն գիտեր թէ, եթէ արթնցնեն իրենց նաւուն մէջի Յիսուսը և բանան իրենց դուռը բախող Այցելուին, Ան պիտի փրկէ զիրենք ստոյգ կորստէ, կազմալուծումէ և մեղքի հրապոյրներէ։ Կեանքի փոթորիկները և տագնապները *առիթներ* են արթընցնելու այն զօրութիւնը և հաւատքը որով կարելի է լսել աստուածային բնքուշ ձայնը, որ միակ ապաւէնն է մեր փրկութեան՝ թէ անհատին և թէ մեր ազգին։

Մի միայն աստուածառաք Դեսպանին սաստն է, որուն կը հնազանդի բնութիւնը։ Բնութեան ահաւոր ցնցումները աստուածային արտայայտութեան *սկզբնաւորյ* մայր զօրութիւններն են։ Չարին գործունէութիւնը, Աստուծոյ ձեռնարկութիւնը կասեցնել և ջրջե՛լ է արարչութեան ջարժումը ու վերադարձնել զայն կոյր բնութեան և քիրտ բնականին։ Հաւատքով հոգետեսներն են միայն, որ կրնան տեսնել բնութեան ուժերուն մէջ *գործաւոր*, աստուածային սրբութիւնը և փրկարար ներգործութիւնը։

Աշակերտներու աղաղակներէն և փոթորիկին ու կայծակներու որոտումներէն կ՛արթնայ Յիսուս առանց խաղալիք ըլլալու բնութեան ճմահաճոյքին և չարի դաւաճանութեան։ Մարդու Որդիին սթափումը հերիք կ՛ըլլայ որ չարը կծիկը դնէ և փախչի։ Բնութեան զօրութիւններէ գեր ի վեր Մարդեղեալ Միածինը, կը կանգնի փոթորիկին և մրրկահովերուն դէմ ու կը գոռայ դիւցազնամարտ խօսքեր.

«Դադրէ՛, լռէ՛»

ով կոյր և անսանձ զօրութիւն, հեռացի՛ր կենսոլորտ աշխարհէն ու գնայ և շրջիր անջրպետի ունայնութեան մէջ մինչեւ այն օրը երբ Ե՛ս բեզ կանչեմ շարժման։ Սոյն հրաշունչ խօսքերու տարափին վրայ, որոտումները կը

դադրին, փոթորիկներն ու մրրկահովերը կը կասին և աշակերտները, որպէս մանրակերտ աշխարհ, կը ծփան հանդարտ ալիքներու վրայ դէպի խաղաղ նաւահանգիստ՝ անմոռանալի յիշատակով և աներեր հաւատքով, թէ՝ ծովն ու հովերը կը հնազանդին իրենց Վարդապետին։

Մարտ 9, 1992
Թորոնթօ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ--ՀՐԵՂԷՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԸ

Յովհաննէս Մկրտիչ Զաքարիա Քահանայի և անոր Եղիսաբեթ անուն կնոջ որդին էր։ Յովհաննէս Մկրտիչի ծնունդը, աստուածային միջամտութեամբ և մանաւոր առաքելութեան մը համար, տեղին ունեցաւ իւրայատուկ հրաշքով։ Յիսուս և Յովհաննէս՝ ազգականական կապ ունէին իրենց մայրենական շառաւիղէն։

Յովհաննէս Մկրտիչ, թէեւ Քահանայի զաւակ ու Ղեւիի ազգատոհմէն էր, իր երիտասարդութիւնը ապրեցաւ որպէս անապատի մենակեաց ճգնաւոր մը։ Քաղաքակրթութեան սեմին երեւցաւ ան մօտ 28 թուականին։ Մինչ այդ, անապատային մենակեցութեան մէջ ան որոնեց աննիւթական ու հոգեղէն խորաթափանց տեսութիւններ և անհամեմատ հորիզոնով խորացուց իր տեսիլքները, որոնց ընդմէջէն տեսաւ Աստուածորդիին Մարդեղութիւնը, Երկնային թագաւորութիւնը և աշխարհի վախճանական փրկագործութիւնը։

Յովհաննէս Մկրտիչ անապատական մըն էր, սակայն ոչ երբեք էսսենացի։ "Մկրտութիւն"ը, որ ոմանք էսսենացւոց կը վերագրեն, սխալ է։ Որովհետեւ Յովհաննէսի մկրտութիւնը, որ *առաջին* էր ջուրի մէջ, իր նախընթացը չէ ունեցած։ Ամենամօտ պատմական յիշատակութիւնը որ կայ, Դ. Թագաւորաց գրքին Ե.14րդ համարին մէջ Ասորւոց թագաւորին զօրագլուխ Նեեմանի Յորդանան գետին մէջ լուացուիլն է, եղիսէ մարգարէին պատուէրով։

Յովհաննէս Մկրտիչի առաքելութիւնը ուղղակի Աստուծմէ էր։ Կարդանք.

ա.--*«Ես մանուկը յ'ամէն ոտ կը զօրանայ հոգիով և կը մնայ ամայի տեղեր՝ մինչեւ Իսրայէլի մէջ իր երեւնալուն օրը»*.

բ.--*«Մարդ մը կայ՝ Աստուծմէ ղրկուած. անոր անունը Յովհաննէս էր»*.

գ.--*Ես չէի ճանչնար զայն, սակայն ով որ ղրկեց զիս ջուրով մկրտելու՝ ան ըսած ինէին*.

Յովհաննէս Մկրտիչ ո՛չ մէկ Հրեայ աղանդի կողմէ ղրկուեցաւ, բացի

Աստուածմէ: Բոլոր կրօնքներու հիմնադիրներ՝ անապատականներ եղած են: Որոնելու և գտնելու մնայուն արժէքներ, որոնք խորհրդաբանական պարգեւներն են անապատի: Կիզիչ և խանձող անապատը չ՛ունի անտառներ և բուրաստաններ, սակայն ունի և կը շնորհէ այգալոյսող որոնումներ ու կը մատնանշէ աստուածային տեսիլքներ և ներմարմնային իրականութիւններ:

Յովհաննէս Մկրտիչի առօրեայ ուտելիքը կրնայ վայրի մեղր և մարախ ըլլալ, սակայն առանձնաշնորհումը ունեցաւ ան լսելու երկնաձիր Ձայնը.

«Մնացի ու Կայիափայի հանճնայապետութեան օրով, Աստուծոյ խօսքը լսելի եղաւ Զաքարիայի որդի Յովհաննէսին, անապատին մէջ»:

Երկնաշնորհ Ձայնը **լսելի** եղաւ Յովհաննէս Մկրտիչին, ոչ թէ տաճարի՛ն մէջ, ուր Ուխտի Տապանակը և Սուրբ Սրբոցը կային, այլ չոր ու ցամաք արեւահար աւազներու անջրդի մէկ անկիւնը: Ի՞նչ երանութիւն, երկա՜ր տարիներու որոնումէ և սպասումէ յետոյ, Աստուածոյ խօսքը *լսելի* կ՛ըլլար աղօթող ու երկնաւորի կամքը պրպտող էակին:

"Կոչում"ը՝ ծնունդով մարդու էութեան մէջ Աստուծոյ շնորհքն է: Կարգ մը երկնատուր կոչում ունեցող մարդիկ շեղած են իրենց կոչումէն և գաղափարականը զոհած առարկայականին: Մարդ, Աստուծոյ *լսելիութեա՛մբ* կրնայ իրագործել իր կոչումը այս աշխարհի վրայ:

Յովհաննէս Մկրտիչ ինքզինքին չի վերապահեց Աստուծոյ լսելի խօսքը, այլ՝ ան վերադարձաւ Յորդանան գետի ափը, մարդաշխարհի շէնշող բաղաքակրթութիւնը՝ վկայելու և բարոզելու Աստուծոյ թագաւորութիւնը և ապաշխարութեան մկրտութիւնը որպէս մեղքերու թողութիւն և բաւութիւն: Ան դարձաւ արձագանգը այն Ձայնին, որ լսելի եղաւ իրեն անապատին մէջ: Ամուր կառչած իր կոչին ու հաւատքին, ան երեւցաւ որպէս հաւատքի արշալոյսող ծիածան Յորդանանի ափին: Հրեայ ժողովուրդը, որ զրկուած կապրէր դարերէ ի վեր հրեղէն մարգարէներէ, ընդունեց անապատէն վերադարձող մկրտողը որպէս աստուածառաք մարգարէ: Յովհաննէսի մարմինը այրած էր արեւէն ու աւազներէն ու անոր հոգին հրահրուած աստուածային ներկայութենէն: Ան եկաւ բարոզելու Հրէաստանի անապատին մէջ՝ ըսելով.

«Ապաշխարեցէ՛ք, որովհետեւ երկնքի արքայութիւնը մօտեցած է»:

Անոր յանկարծական երեւումը, արտաքին երեւոյթը, մկրտելու արարողութիւնը և հրեղէն իշխանութիւնը թէ՛ իրեն բաշեց ժողովուրդին մեծամասնութիւնը և թէ շփոթեցուց ու խռովեցուց ժամանակակից դպիրները և Փարիսեցիները: Տաճարի կղերական դասը փոխանակ ուրախանալու, որ Աստուած մարգարէ մը յարուցած է իրենց ժողովուրդին, մրցակցութեան

հոգիով մօտեցան Յորդանան գետի մկրտողին: Յովհաննէս Մկրտիչ, որ բաղաքացիական դիւանագիտութեան հաւատացող մը չէր, խօսքով մտրակեց դպիրներն ու Փարիսեցիները, որոնք ուրացած էին իրենց երկնային կոչումը և չլացած մարմնի փառատենչութենէ: Ան բացաւ իր օրհնեալ բերանը ու մարգարէի դիւցազնութեամբ ըսաւ կղերական դասուն.

«Ժե՛ղք ծնունդներ, ո՞վ ատկեցուց ձեզի փախչիլ բարկութենէն, որ պիտի գայ: Ուստիեւնա պաշչնայոմութեան արժանի պտուղներ տուէ՛ք և մի՛ սկսիք ըսել թէ Աբրահամը ունինք իբրև հայր. Մի՛ դ, կ՛ըսեմ ձեզի, որ Աստուած կրնայ այս քարերէն անգամ Աբրահամի որդիներ հանել».

Անոր խօսքերուն մէջ փոթորիկներ կան և ջուրթներուն վրայ կայծակ: Ծանր խօսքեր, զօրաւոր և ցնցող խօսքեր, մարգարէական խօսքեր, որոնք պիտի հարթեն ապառաժեայ արգելքներն ու ընդդիմութիւնները դիւրացնելու համար գալիք Մարդեղեալին ինքուշ և հոգեթով Լերան Քարոզութիւնը և խօսքի Մանանան: Հրեայ ժողովուրդը իր փրկութեան յոյսը լծած էր իր Աբրահամ նահապետի հաւատքին: Կառչելով և ապաւինելով ի՛ր ցեղաժառանգ *արժանապատութեան* կը յուսար տիրանալ իր հոգիի փրկութեանը: Յովհաննէս Մկտիչի հրեղէն պատգամը իր ազգին, արդեօք ունի՞ պատուէր մը և յայտնութիւն մը նաեւ Հայ ազգին: Հայ ազգն ալ նման Հրեայ ժողովուրդին, փարած է իր նախնեաց հաւատքին՝ Լուսաւորիչներու նուիրումին, Վարդաններու՝ նահատակութեան, Նարեկացիներու՝ աղօթքին, Ընորհալիներու՝ խոստովանութեան և Խրիմեան հայրիկներու սիրոյ զոհաբերութեան և ներողամտութեան:

Հրեղէն պատգամաբերին հրահանգը ապաշխարութեան արժանի *պտուղներ* տալ է, և ոչ չեզոք և անկարեկիր լճացում: Մարդկային բնութեան արմատական վերափոխութեան մը հրամայականն է: «Վերստին կը ծնինք այն ատեն միայն, երբ խորապէս կը զգանք անակնկալ բայց լուրջ բանի մը գոյութիւնը կեանքի մէջ» և զղջումով կ՛ապաշխարենք: Մահուան վերջնական աւարը չդարձած, կ՛արժէ նկատի առնել անապատի մարգարէին յորդորը.

«Մի սկսիք ըսել թէ Աբրահամը (Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը, Ս. Սահակ և Մեսրոպը) ունինք իբրև Հայր»: «Աստուած այս քարերէն (Հայաստանի դրացիներէն) անգամ Աբրահամի որդիներ (Լուսաւորչի ժառանգորդներ) կրնայ հանել»:

Մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս, որպէս պատկերալից առակ, պատմեց "Աղբատ Ղազարոսի և մեծատունի Առակ"ը մատնանշելու, որ մեծատունը՝ թէեւ Աբրահամ նահապետը իր **հա՛յրը** անուանեց՝ սակայն ի՛ր անխղճութեան և

հեշտութեան պատճառով դարձաւ դատապարտեալ մը մահուան:

Յովհաննէս, թէեւ *Մկրտիչ* կոչուած էր, ան նոյնպէս է՛ր նաեւ ուսուցիչ և վարդապետ (ռաբբի) տասնեակ մը աշակերտներու: Որպէս հրաբորբ բարոզիչ զղջումի, ապաշխարութեան և մկրտութեան, ան տիրացած և գրաւած էր մեծ ժողովրդականութիւն և նախանձը գրգռած բահանայապետներուն: Անոր սրբակենցաղ վարկն ու բարոզչական իշխանութիւնը ոչ միայն ապրած էր կրօնական իշխանութիւնը, այլ նաեւ քաղաքական բռնատէրերը: Յովհաննէս Մկրտիչ անարդարօրէն բռնութեամբ ձերբակալուած և բանտ նետուած էր: Անոր բանտարկութիւնը ոչ միայն երկրին՝ Հերովդէս թագաւորի ամբարոյ ամուսնութիւնը բննադատելուն համար էր, այլ իր ժողովրդավար համբաւի տարածուն դառնալուն համար: Հերովդէս Անդիպաս կ՛զգուշանար, որ Յովհաննէս Մկրտիչ իր ժողովրդական իշխանութեամբ քաղաքական ապստամբութիւն մը չ՛ակսի իր ապօրինի ամուսնութիւնը պատճառաբանելով:

Յովհաննէս Մկրտիչի գործունէութեան նկատմամբ, Յովսեպիոս պատմագիր գոհացուցիչ վկայութիւններ կու տայ իր գրութիւններուն մէջ ցոյց տալով Հերովդէս թագաւորին վախը հանդէպ Յովհաննէս Մկրտիչ մարգարէին: Սրբութիւնն ու ճշմարտութիւնը յաւերժօրէն աւելի իշխանական և հզօր ճանչցուած են քան բռնատիրական անգութ զօրութիւնները:

Ճշմարտութիւնն ու արդարութիւնն է այն հոգեկան հրետանին, որուն անիւներուն ներքեւ կը փշրուին բոլոր բռնակալները: Ապացոյց՝ Արեւելեան Եւրոպայի Համայնավար կառավարութիւնները: Յիսուս Քրիստոս՝ Իր Արդարութեան և Խաչելութեան նետով ճեղքեց խաւարը բռնակալութեան:

Անապատի մարգարէն դաստիարակած և պատրաստած էր բազմաթիւ աշակերտներ և աւինճած հարիւրաւոր և հազարաւոր հետեւորդներ: Յովհաննէս առաքեալ՝ աշակերտ Նազովրեցի Յիսուսի, նախ քան հետեւիլը Գալիլեացի՛ Մարգարէին, աշակերտն էր Յովհաննէս Մկրտիչին:

Յովհաննէս Մկրտիչ աղօթել սորվեցուցած ըլլալուն համար իր աշակերտներուն, Յիսուսի աշակերտներն ալ խնդրեցին իրենց Վարդապետէն որ աղօթել սորվեցնէ իրենց: Հանապազօրեայ սնունդ աղօթքի այս աղերսն էր որ մեր Տէրը սորվեցուց "Տէրունական Աղօթք"ը Իր աշակերտներուն, որ դարձաւ երկրէ երկինք վերուղղուած աղաչանք պաղատանք և մտածում:

Յովհաննէս Մկրտիչ, բանտին մէջ երբ լսեց Յիսուսի հրաշագործութիւնները և իշխանական բարոզչութիւնը, ղրկեց իր աշակերտներէն ոմանք, որ հարցազրոյց ունենան Գալիլեացի Վարդապետին հետ, թէ Ա՞ն էր գալիք Մեսայեան, թէ ուրիշի մը սպասեն:

Բանտարկուած Յովհաննէսի պատուիրակութեան հարցումը երկու իմաստով կրնայ ըմբռնուիլ: **Առաջին,** Յովհաննէս՝ իր բանտարկումի զրկանքներու մէջ սկսած էր թերահաւատիլ Յիսուսի կոչումին և առաքելութեան: **Երկրորդ,** Յովհաննէս Մկրտիչ ղրկեց ի՛ր աշակերտները Յիսուսի, որ անո՛նք համոզուին Գալիլեացի Մարգարէին աստուածառաք առաքելութեան ու հետե-

ւորդ դառնան Նազովրեցի Վարդապետին, փոխանակ դառնալու աղանդաւորներ: Որովհետեւ՝ ի՛նք, որպէս մարգարէ և տեսանող, ունեցած էր յայտնութիւնը իր առաքելութեան վախճանին և նահատակութեան:

Յովհաննէս Մկրտիչի ժողովրդականութիւնը, վարդապետութիւնը ազդեցութիւնն ու ներգործութիւնը չ'անյայտացաւ իր մարտիրոսութեամբ: Անոր աշակերտները շարունակեցին իրենց վարդապետին քարի գործը: Անոնցմէ ոմանք միացան Յիսուսի Եկեղեցիին, իսկ ուրիշներ, անկախաբար Առաքելական Եկեղեցիէն, շարունակեցին իրենց վարդապետին մկրտչական և ապաշխարութեան պաշտօնը:

Գործք Առաքելոց պատմագրութեան մէջ, Պօղոս Առաքեալ՝ իր աւետարանչական արշաւի ընթացքին երբ կը պտըտի Եփեսոս քաղաքին մէջ, հոն կը հանդիպի քանի մը "աշակերտներ"ու (հաւատացեալներու): Երբ կը հարցափորձէ զանոնք թէ Սուրբ Հոգին ստացա՞ծ են: Անոնց պատասխանը կ'ըլլայ.

«Մենք լսած ալ չենք, թէ սուրբ Հոգի կայ»:

Պօղոս առաքեալի հետաքրքրութիւնը կը շարժէ անոնց պատասխանը և ան կը հարցնէ այդ նորադարձներուն թէ ի՞նչ տեսակ մկրտութիւն ունեցած էին: Անոնք ալ կը պատասխանեն թէ *Յովհաննէսի* մկրտութիւնը:

Պօղոս առաքեալ, որպէս իմաստուն և հոգեւոր դայեակ, կ'իմացնէ անոնց որ Յովհաննէս Մկրտիչի նախաձայնած Յիսուս Քրիստոս՝ Աստուծոյ Օծեալը եկած է մարդաշխարհ մեղերու թողութիւն տալու և յայտնելու Աստուծոյ ճշմարիտ և հարազատ նկարագիրը Ի՛ր իսկ ապրումով և բոլորանուէր զոհողութեամբ: Վերոյիշեալ տեղեկութիւններու վրայ, Եփեսոսի աշակերտները կը մկրտուին նաեւ Տէր Յիսուսի անունով:

«Ու երբ Պօղոս անոնց վրայ ձեռք դրաւ
Սուրբ Հոգին իջաւ անոնց վրայ»:

Վերոյիշեալ դէպք եղելութիւնը՝ վկայութիւն մըն է, որ Յովհաննէս Մկրտիչ լաւ կերպով դաստիարակած էր իր աշակերտները: Ներշնչած ու ոգեւորած էր զիրենք որ դառնան շրջուն քարոզիչներ Հռոմի բոլոր Կայսրութեան մէջ: Նոյնիսկ ցարդ, կայ ու կը շարունակէ Յովհաննու Մկրտիչի փոքր աղանդը Միջագետքի (Իրաք)ի մէջ որ կըկոչուի **Մանտիէններ** (Mandeans): Այս հաւատացեալներու փոքր խումբը կը յաւակնի թէ իրենք յաջորդութիւնն ու տեւականութիւնն են Յովհաննէս Մկրտիչի աշակերտներուն:

Մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս, միշտ բարձր դասեց Յովհաննէս Մկրտիչի կոչումը և առաքելութիւնը: Ան, այնքա՞ն նոյնացուց Մկրտիչին առաքե-

լութիւնը Իր իսկ առաքելութեան, որ շատեր կարծեցին թէ Ան "յարութիւն առած Յովհաննէս Մկրտիչն" է: Յիսուս Քրիստոս մոռացութեան չի մատնեց Իր նահատակ կարապետ վկան: Առիթով մը Փահանայապետներն ու ծերակոյտի իշխանաւորները հաշիւ պահանջեցին Յիսուսէ, թէ ի՞նչ իշխանութեամբ կը քարոզէ և կ'ուսուցանէ: Գալիլեացի Մարգարէն՝ Իր հրեղէն ձայնով վերակոչեց Յովհաննէս Մկրտիչը և նոյնացնելով Իր ալ առաքելութիւնը անոր Մկրտչական առաքելութեան, ըսաւ Իր հակառակորդներուն.

«Յովհաննէսի մկրտութիւնը ուրկէ՞ էր՝ երկինքէ՞ն թէ մարդոցմէ»:

Վերոյիշեալ հարցումը սարսափեցուց Հրեայ կրօնաւոր իշխանութիւնը, որ կը կարծէր թէ Յովհաննէսի սպանութեամբ, ի՛նք և իր ազդեցութիւնը արմատապէս չէզոքացուցած են:

Յիսուս Քրիստոս, միշտ ջերմ զգացում մը և սիրոյ խորունկ զգայնութիւն մը կը կրէր Իր սրտին մէջ հանդէպ կարապետ Յովհաննէս Մկրտիչին: Յորդանանի ափին մկրտութիւն կատարող Յովհաննէս, որբան ալ երեւոյթով հրաբորբ անապատական մը հանդիսացած էր հանդէպ կեղծաւոր կրօնաւորներուն, սակայն չափազանց խոնարհ ու պարտաճանաչ էր իր սահմանաւորութեան մէջ: Առանց բարդոյթի, նախանձի ան ըսած է իր ետեւէն եկող Աստուծոյ Օծեալին նկատմամբ.

«Ես ձեզ կը մկրտեմ ջուրով, բայց կու գայ ինձմէ աւելի զօրաւորը, որուն կօշիկները հանելու արժանի չեմ ես. ան պիտի մկրտէ ձեզ Սուրբ Հոգիով և կրակով»:

Յովհաննէս առաքեալ, որ նախապէս աշակերտած էր Յովհաննէս Մկրտիչին, կը վկայէ իր հարազատ իմացածը իր վարդապետին բերնէն, որ ըսած էր.

«Պէտք է որ ան աճի, իսկ ես՝ նուազիմ: Ան որ ի վերուստ կու գայ՝ վեր է ամենէն. ան որ երկինքէն կու գայ՝ կը վկայէ ինչ որ տեսած ու լսած է»:

Ահաւասիկ անձնուրացութեան մարմնացում և իր Մեծաւորին հանդէպ հաւատարմութիւն: Յովհաննէս Մկրտիչի այս հոգին՝ խոնարհութիւնը, նուիրումը և անձնուրացութիւնը, որ գնահատած և սիրած էր Յիսուս Քրիստոս: Մենք որ բարձր մակդիրներ կը կրենք և կ'անուանակոչուինք, որքա՞ն կը նմանինք Յովհաննէս Մկրտիչի խոնարհութեան և ինքնանուէր տրամադրութեան:

Ա՛յս է հաւատքի ներկայ հրատապ հարցը: Եթէ կարենանք անկեղծօրէն

և անձնուրացութեամբ պատասխանել, կրնանք փոխել Եկեղեցիներու ներկայ անկման ընթացքը և ուղղուիլ դէպի բարին, դէպի Լոյս հաւատք և Պանծալի ապագայ:

Մարտ 10, 1992
Թորոնթօ

ՀԱՅԻ ԲԱԶՄԱՑՈՒՄԸ

Գալիլեացի Հրաշագործ Յիսուս բազմաթիւ հրաշածին զօրութիւններ յայտնաբերած էր Իր բարոգչութեան ընթացքին, որոնց բոլորն ալ բժշկութիւններ և մարդոց ցաւերն ու տառապանքները ամոքելու կը ծառայէին: Հրաշակերտ Վարդապետը, թէեւ հոգիի և մարմնի զանազանութիւնը քնորոշած էր, սակայն անոնց կարիքները և պահանջքները չ՛անտեսեց: Ան դիտեց մարդէակը որպէս նոյնահիւս ամբողջականութիւն:

Հինգ հազար ունկնդիրներ կերակրել, այդ՛ան ալ դիւրին գործադրութիւն մը չէ: Ինչ որ իր նորութեամբ՝ տարօրինակութեամբ կը զարմացնէ և կը հիացնէ մեզ, *հրաշք՛* կը կոչենք: Մօտ անցեալին երբ մարդիկ հիւծախտէ և թոքախտէ կը մեռնէին, փենիսիլին դեղադարմանը *հրաշք՛* կոչուեցաւ: Նորահնար դեղերը, որոնք կը բժշկեն վաղ անցեալի մահարար ախտերը և հիւանդութիւնները կը կոչուին հրաշակերտ սպեղանի: Միթէ մարդոց լուսին երթեւեկիլը հրաշք մը չէ՞: Հեռատեսիլի գործածութիւնը հրաշալիք մը չէ՞: Ի՞նչ կոչուելու են հեռաձայնային և համակարգիչներու ընծայած դիւրութիւնները: Ներկայ մարդկութիւնը կ՛ապրի այնպիսի հրաշաճարտար դարու մը մէջ, որուն հրաշահուր իսկութիւնը չենք տեսներ:

Մարդ չի՛ տեսներ և չի գնահատեր ոչ միայն ճարտարագիտական հրաշակերտութիւնները, այլ՝ նաեւ բնական հրաշաստե՛ղծ սքանչելիքներն ալ: Մարդիկ անհաւատութեան բմծիծաղով կը դիտեն ու կը կարդան Մարդեղեալ Յիսուսի հացերու բազմացումը, որով մեր Տէրը կերակրեց այդ օրուան Իր բարոգչութիւնը մտիկ ընողները: Գիտութեան անունով ճառող և այդ անունը չարաշահողներ (կը հաւատամ խոնարհ և հաւատացեալ գիտնականներու գոյութեան) գիտութեան բուրմերը պէտք է ճանչնան թէ իրենք գիտարուեստին **կեղեւ** կոչուած սահմանէն անդին դեռ չեն թափանցած: Մենք կը խոնարհինք գիտութեան առջեւ և կը գնահատե՛նք իրենց հետազօտութիւնները, բայց գիտնականներ ո՛չ *բացարձակ* ըլլալու են և ոչ ալ հեթանոս մոգերու կարգը դասուելու:

Ինչպէս մենք կը խոնարհինք գիտութեան ջնորհած օրհնութիւններուն, իրենք եւս խոնարհելո՛ւ են գիտարուեստի **Տուիչի՛ն** առջեւ:

Ինչո՞ւ:

Որովհետեւ գիտնականներ՝ իրենց բոլոր գիտութեամբ և հնարամտութեամբ տակաւին չեն կարողացած ստեղծագործել և արտադրել մէ՛կ համեստ **խոտի** մը, բոյսի մը, ծիլ՝ որ ո՛չ թէ դառնայ մարդկութեան հաց, այլ անբան անասուններու ճարակ: Դաշտերու ցած և անարգ սեպուած խոտը, ոտի կոխան բոյսը, որ անժամանակ դարերէ ի վեր ինքզինք կ՛արտադրէ և կը բազմանայ, միթէ հրաշալիք մը չէ՞: Որքա՞ն կը ջանանք պարտէզներու կարգ

մը անկիւններէ զայն անհետացնել, սակայն անոնք կրկին ու կրկին կը ծլին ու կը ծլարձակուին և կը գրաւեն արեւի տակ իրենց ուրոյն սահմանումը:

Մարդկային իւրաքանչիւր բայլափոխ կը մատնանշէ նորանոր հրաշքներ և սքանչելիքներ, որոնց անդրադարձումը մարդ՝ ի՛նք չի տեսներ կամ չի գնահատեր: Մարդիկ, առօրեայ և բնական սերնդագործութիւնը անգամ չեն ըմբռներ: Հունտի մը ծլարձակումին և կենդանական սերնդագործութեան՝ միայն *մեքենայականութիւնը* կը հասկնան, սակայն անոնց ծլարձակումի և ծնունդագործումի "ինչպէս"ը և "ինչու"ն մնացած է անըմբռնելի մարդկային հանճարեղ հետազօտութեան:

Այս գրութեան նպատակը մարդ արարածը անարգել չէ՛, անոր գիտական վիթխարի յառաջացումը նախատել չէ, այլ՝ այս մանուկ մարդը պարտի գիտակցիլ, թէ տիեզերքի և անջրպետի հսկայութեան մէջ իր ներկայ հասկացողութիւնը *սահմանափակ* է: Մարդկութիւնը կ՛ապրի ֆիզիքական սահմանումի չափով և բաղաքական *սահմանադրական* օրէքներով:

Անբան անասուններ չեն ապրիր մարդկային *հաւատարժ* միջոցի հասկացողութեամբ և իմացականութեամբ: Չորրորդ տարածութիւնը վերացողական և գաղափարական միջոցն է, որ հասարակ և պարզ (ոչ ցածորակ) մարդոց ըմբռնումէ և հասողութենէ բարձր է: Որպէս հոգեկան և իմացական էակ, արդեօք մարդ արարած մերժելո՞ւ կամ ժխտելո՞ւ է հինգերորդ, վեցերորդ և աւելի բարձր գոյավիճակ կամ գոյակեցութիւն:

Քանի որ կան անկենդան իրեր և նիւթեր իրե՛նց ուրո՛յն տարածութեան մէջ և մարդ արարած կ՛ապրի *հաւատարժ* իմացականութեամբ, մարդ ո՞վ է և ի՞նչ իշխանութեամբ կրնայ ուրանալ, որ իրմէ բարձր ու նաեւ բարձրագոյն գոյակեցութիւն անհնար է և անգոյ:

Որպէս համեստ հայ-բրիստոնեայ, որ ականտես եղած եմ բազմաթիւ հրաշագործ դէպքերու, կը խոնարհի՛մ ու կ՛երկրպագեմ այն Բարձրագոյն Արարիչ Աստուածը, որ հրաշաճարտար իմաստութեամբ գոյացութիւն ընորհած է տիեզերք անջրպետին ու կը գոյատեւէ պահպանել Իր հրաշաստեղծ երկրագունտը:

Ամբողջ օր մը հրաշախօս Մարդու Որդին բարոզած, բժշկած ու մխիթարած էր բազմութիւններ, որոնք ժողուուած էին Հրէաստանի այլազան գիւղերէ և բաղաքներէ բերելով իրենց դիւահարները, կրելով իրենց կոյրերը, կաղերը և հիւանդները: Երբ մայրամուտը մօտենալ սկսաւ, հրաշապատում Յիսուս դիտեց ժողովուրդը և

«զքո՛ց անոնց վրայ, որովհետեւ անոնք նման էին ոչխարներու, որ հովիւ չ՛ունին»:

Յիսուս մարդոց հոգեկան կենսոլորտին մէջ չգործեց միայն: Անոր առաքելութիւնը մարդու ամբողջականութեան հետ էր: Հրաշապատում Յիսուս թէ՛

մեղքերու թողութիւն չնորհեց և թէ կոյրերն ու կաղերը բժշկեց: Թէ հոգեկա՛ն և թէ մարմնական ախտերու Բժիշկ է Ան:

Երբ դիտենք մեր Տէրը որպէս մարդասէ՛ր Աստուածորդի, այն ատեն պիտի ճանչնանք թէ Ան *ամենայն* կրօնական դիտանկիւնէն չդիտեր մարդկութիւնը, այլ կը մօտենայ մարդկութեան բժշկելու և նպաստելու անոր *ամբողջակա՛ն* կարիքները:

Հաւատքի այս դիտանկիւնը պիտի ներշնչէ մեզ ստանալու արարչատե՛ս հաւատքի պարգեւը: Որովհետեւ արուեստն ու գիտութիւնը բաւարար չեն, որ ապրինք որպէս մարդ: Անհրաժեշտ է նաեւ հաւատք, որ գրաւականն ու մուրհակն է յաւիտենական կեանքի:

Երբ զարգացնենք մեր մանանեխածիլ հաւատքը, յայնժամ "հացերու բազմանալ"ը ոչ թէ պիտի ըլլայ անհաւատալի հրաշք, այլ՝ խոր հաւատքի իմացութիւն և գիտակցութիւն: Այնուհետեւ Քրիստոնեան միացնելով իր դաւանութիւնը Պօղոս առաքեալի փառաբանութեան, պիտի երգեհոնէ ըսելով.

«Ահա թէ ինչու... ամօթ չեմ համարիր, որովհետեւ գիտե՛մ թէ որո՛ւ եմ հաւատացեր»:

Պիտի գայ այն օրը երբ հրաշքները, հրաշք սեպուելէ պիտի դադրին ու դառնան գիտակցութիւն: Որովհետեւ մարդիկ պիտի տեսնեն

«երկինքը բացուած»:

Մարտ 15, 1992
Թորոնթօ

ՅԻՍՈՒՍ ԿԸ ՔԱԼԷ ՋՈՒՐԻՆ ՎՐԱՅ

Յիսուս Քրիստոս կը բալէ ու կը կոխկռտէ ամէն խոչընդոտ և արգելք: Ան կերակրած էր հինգ հազարը երկու ձուկով, ու հինգ նկանակով: Ոչ թէ յագեցուցած էր զանոնք մոգական կամ գաղափարական յագեցումով, այլ՝ աշակերտները՝ ցրումի արարքէն ետք հացի աւելցած փշրանքները լեցուցած էին տաններկու կողովներու մէջ...:

Արեւը երկնակամարի պաստառին վրայ սկսած էր գեղանկարել ոսկեճամուկ մայրամուտը երբ հրաշագործ Գալիլեացին թելադրեց աշակերտներուն, որ իրենք նաւով յառաջ երթան, մինչեւ Ինք արձակէ ժողովուրդը և կարեկցի իւրաքանչիւր վշտահարին հետ: Աշակերտները հաւաքեցին տաններկու կողով հացի փշրանքները և տարին նաւուն մէջ ու խաղաղ ծփանքով հեռացան ծովափէն:

Շուարած, շփոթած և հարստահարուած մարդոցմէ հեռանալ, Լուսահանդերձ Գալիլեացիին համար խիստ դժուար էր: Ան կ'ուզէր ցոլք մը տալ Իր սէրէն, կեանքի ճառագայթ մը ջնորհել այդ թշուառ մեղաւորներուն: Մինչեւ արեւի ջողերուն վերջանալը, Ան մխիթարեց ողորմելի անբախտները, բժշկեց անոնց հիւանդները և թողութիւն ջնորհեց մեղաւորներուն:

Խաւարը ծածկած էր չորս դին ու մթութիւնը կը ջանար տիրապետել նոյնիսկ հոգեկա՛ն աշխարհի: Մարդեղեալը, յոգնաբեկ և սպառած, փոխանակ հովիտին մէջ տեղ մը բնանալու, ելաւ բարձունքը լերան՝ աղօթելու և հաղորդուելու: Մեր Տէրը, որպէս Բարեխօս, ականատես եղաւ մարդկային ողբերգութեան և դժբախտութեան: Այս պահը լաւագոյն առիթ սեպեց Ան տեղեկացնելու Իր Հօր՝ մարդկային ողբերգական թշուառութիւնը:

Յիսուսի միջնորդութեան աղաչանքները և տեղեկատուութիւնը տեւեցին մինչեւ առաւօտեան ժամը 3 (գիշերուան չորրորդ պահ)ը: Մարդասէր Բարեխօս Յիսուս, բարոզած էր ամբողջ օրը, բժշկած ու մխիթարած հարիւրաւոր անձեր, կերակրած հինգ հազարը ու մինչեւ առաւօտեան ժամը 3 աղօթած ու միջնորդած ի սէր մարդկութեան: Երբ դադրեցաւ աղօթելէ, լերան բարձունքէն դիտեց լիճը ու տեսաւ այն փոքրիկ հօտը (մանանեխածիլ հաւատք ունեցողները՝ սաղմնային եկեղեցին), որ ալեկոծութեան ու շփոթութեան մէջ ընկղմած էին:

Իր Հօր հետ անցուցած աղօթքի պահը, Յիսուսի վերակենդանարման, ներշնչումի և շարժունակութեան միջոց մը դարձաւ: Անոր սեւեռումը երբ տեսաւ Իր եկեղեցիին հիմնաքարերու պայքարը բնութեան կոյր ուժերուն դէմ, Ան իջաւ լեռնէն և Իր յառաջացումին մէջ դէպի նաւ, չ'զգաց անգամ տարբերութիւնը ցամաքի և ջուրի: Որպէս Արարիչը ստեղծուած համայն գոյացութեան, Ան քալեց ջուրերու և ալիքներու վրայ իբրեւ չոր գետին:

Յիսուս Քրիստոս նկատողութեան իսկ չէր առած ջուրը: Անոր հոգածութեան և գուրգուրանքի առարկան՝ Իրեն կառչող, Իրեն հաւատացող և Իրեն հաւատարմութիւն խոստացող աշակերտներու միաբանութիւնն էր: Անոր ուշադրութեան առարկան նաեւ Հայ Եկեղեցին էր *«զանգնատ իր չուռ խորանով, որ կարծես նաւ մ'էր ծովու ի...»*.

Գիշերուան չորրորդ պահուն (առաւօտեան ժամը 3-ին) խաւար և ամպածրար երկնակամարի տակ, աշակերտներ՝ անհուն և թիավարելէ յոգնած, կը նշմարեն Լուսեղէն էակ մը, որ կը յառաջանայ դէպի զիրենք: Կարծես մրրկահովերը բիչ ըլլային, փոթորիկ մը եւս կ'սկսի իրենց հոգիներու խորը: Չէք ձկնորս աշակերտներ կը կարծեն տեսնել ուրուական ոգի մը, որ բայլ առ բայլ կը մօտենայ իրենց: Սահմռկած ու սարսափահար կ'աղաղակեն ու կը կանչուըտեն: Փոխանակ լսելու իրենց գոռումին արձագանգը, կ'իմանան բնաւ ձայնը իրենց Վարդապետին որ կ'ըսէ.

«Քաջալերուեցէ՛ք, Ե՛ս եմ, մի՛ վախնաք»:

Հին Կտակարանի մարգարէները ջարունակ բարոզած էին *«Հաստուժոյ վախ՞ը»*. Աստուածառաք Մարդեղեալը անդադար յորդորած է, Զինք մտիկ ընողներուն, **չի՛ վախնալ** և բաջ ըլլալ: Արկածախնդիր և փորձանաջատ Պետրոս, երբ իմացաւ իր Վարդապետին *«Մի վախնաք»*ը, պատասխանեց Անոր ու ըսաւ.

«Տէ՛ր, եթէ դուն ես՝ հրամայէ ատոր ինձի ջուրերուն վրայէն գալ»:

Աշակերտները աղաչեցին Պետրոսի, որ խենդութիւն չ'ընէ և չ'երթայ: Պետրոս երբ լսեց Յիսուսի *«Ելլուկ»* հրահանգը իջաւ նաւէն ու սկսաւ քալել ջուրերու վրայէն դէպի Լուսահանդերձ Վարդապետը: Սակայն իր սեւեռումը երբ դարձուց դէպի փոթորիկը և ալիքները՝ փոխանակ մշտաշող Ջեռերուն, ան վախցաւ և սկսաւ ընկղմիլ: Խաւարի մթութեան և մրրիկներու աղմուկին մէջ լսուեցաւ նոր աղաղակ մը.

«Տէ՛ր, փրկէ զիս»:

Յիսուս, որ սիրած էր Պետրոսի խիզախ ոգին, մօտեցաւ անոր, երկարեց օրհնեալ բազուկը և բռնեց ընկղմող Պետրոսը ու ըսաւ անոր.

«Քերահաւատ՛ ա, ինչո՞ւ երկմտեցար»:

Մենք եւս՝ սերունդը Լուսաւորիչներու, Մամիկոնեաններու և Ծնոր-

հալիներու երբ կը տարուբերինք բաղաբական և ազգային հալածանքներու և ճնշումներու մրրկահովերու ծփանքին ներքեւ, սեւեռե՛նք մեր մտածումներն ու նայուածքը Լուսեղէն Յիսուսի և Անոր դարաւոր Ս. Էջմիածնի, որ մեր հոգիներու սրբութեան երազը կը վերլուծէ: Ան է Հայուն վջտին գողգոթան իր Ս. Ներսեսներով և Ս. Սահակներով որ պահեց իր ժողովուրդը Քրիստոնեայ և որպէս ազգութիւն:

1915-ի Մեծ Եղեռնը և 70 տարիներու անկրօն բրոբականտը մեր նայուածքը չխախտեց այն հաւատքէն և Աւետարանէն, որ մտածութեան հիմնական խարիսխն ու ներշնչարանը կը կազմէ Յիսուսի Մարդեղութեան միսթիքը: Թող մեր վերածնունդի հաւատքը ու մեր եկեղեցիներու զանգակներու ղօղանջը ամօթով ճգէ գիտութեան լոյսով խաւար ներմուծողներու ջանքը: Եթէ կան անհաւատութեան և թերահաւատութեան փոթորիկներէ ընկղմող հաւատացեալներ, թող աղաղակեն նման Պետրոսի.».

«Տէ՛ր, փրկէ զիս»:

Կամ խաչեալ աւազակի նման վստահին փրկարար Խաչեցեալին ու մրմնջեն.

«Յիշէ՛ զիս, Տէ՛ր, երբ գաս քու արքայութեամբդ»:

Մարտ 20, 1992
Թորոնթօ

ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ կը հասկնանք *«աւանդութիւն»* բառով: Ըրբան մարդ, այդքան ալ զանազան ըմբռնումներ կան "աւանդութիւն" բառին նկատմամբ:

Այս գրութիւնը, գէթ, պիտի ջանայ յստակացնել այս բառին իմաստը: "Աւանդութիւն" բառը՝ իր իսկութեան մէջ այն շաղախն է որ կը կերտէ մարդկային ընկերայնութիւնը, կը պահպանէ ազգը այլասերումէ և ոչնչացումէ:

Աւանդութիւնը մշակոյթի հիմնախարիսխն է որ կը զօդէ անցեալը ներկային ու անհատը ընկերայնութեան: Աւանդութիւն՝ պատուէր, կարգ, դիրք և դաւանանք՝ բարոյական կանոններն են պահելու և կիրարկելու: Աւանդութիւնը անգիր և գրաւոր պատմութիւն և զրոյց է որ կը փոխանցուի սերունդէ սերունդ: Ամէն ազգութիւն ունի իրեն սեփական աւանդութիւնները: Աւանդութիւնը՝ քիւրեղացումն է դարերու իմաստութեան և փորձառութեան: Աւանդութիւնը այն անգիր և գրաւոր պատմութիւնն է որու մատեանին մէջ պահուած կը մնան տարիներու դրուագները, դիւցազներգութիւնները և հաւատալիքները:

Կարգ մը հաւատացեալներ այնպէս կը խորհին, թէ մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս աւանդութեան հակառակ արտայայտուած է Իր բարոզչութիւններու ընթացքին: Անոր "աւանդութեան" մասին, ըրած դիտողութեան և նկատողութեան *պնակ* հասկացողութիւնը պատճառ եղած է, որ կարգ մը հաւատացեալներ հեռանան Մայր Եկեղեցիէն ու կազմակերպուին փոքրիկ խմբակներու, օտարանան և զլանան փոխանցել իրենց երկնատուր լոյսը իրենց ցեղակիցներուն: Անոնք կը մոռնան, որ զիրենք մինչեւ 20րդ դար Քրիստոնեա՛յ հաւատաւոր պահող "Նաւ"ը Առաքելական Եկեղեցին է իր նուիրումով և նահատակութեամբ:

Յիսուս Քրիստոս պաշտպան կանգնեցաւ Իր ազգին մարգարէաշունչ աւանդութիւններուն, ըսելով.

ա.--*«Որէնքին մէջ ի՞նչ գրուած է, ինչպէս կը կարդաս».*

բ.--*«Քեզ օրէնքին մէջ գրուած չէ՞».*

գ.--*«Մի՛ կարծէք թէ Օրէնքը կամ մարգարէները ջնջելու եկած եմ, չեմ եկած ջնջելու, այլ՝ լրացնելու: Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, մինչեւ երկինք ու երկիր անցնին յոտն մը իսկ, պիտի չանցնի օրէնքէն և մարգարէներէն».*

դ.--*«Զգո՛յշ եղիր, մարդս քեզ չրսեռնէ, այլ գնա՛, ինքզինքդ հայրապետին ցոյց տուր և հոգ մաքրութեան համար տո՛ւր այն ընծան, զոր հրամայած էր Մովսէս, իրեն վկայութիւն ամոնգ».*

Պօղոս առաքեալ նոյնպէս նախանձախնդիր է իր հաւատքի աւանդութիւններուն:

ա.--*«Ձգտեցէք, եղբայրնե՛ր, հաստա՛տ կեցէք և ամո՛ւր պահեցէք այն աւանդութիւնները՝ զոր տուինք ձեզ մեր խօսքով և թո՛ւղթով»:*

բ.--*«Եղբայրնե՛ր, կը պատուիրեմ ձեզի յանուն մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի, որ հեռու մնաք ամէն եղբօրմէ՝ որ ծոյլ կեանքով կ'ապրի և ոչ թէ ըստ այն աւանդութեան՝ զոր ընդունեցիք մեզմէ»:*

գ.--*«Մի՛ Տիմոթէոս, պահէ՛ աւանդը, հեռու մնալով նորերուն պիղծ վարդապետութիւնէն»:*

դ.--*«Գոհութիւն կը կատարեմ Աստուծոյ, որուն իմ նախնիներուս նման կը ծառայեմ մաքուր խղճմտանքով»:*

ե.--*Պօղոս իր հետ ուզեց տանիլ Տիմոթէոսը և առաւ ու թլփատեց՝ այդ կողմերը գտնուող Հրեաներուն պատճառով, քանի որ ամէնքը գիտէին թէ անոր հայրը հեթանոս էր»:*

Թլփատութիւնը՝ Առաքելական Ժամաժողովին չեղեալ համարուելէ յետոյ իսկ, Պօղոս առաքեալ կը թլփատէ Տիմոթէոս աշակերտը ըստ Հրեաներու աւանդութեան...:

Յիսուս Քրիստոս դատապարտա՞ծ է աւանդութիւնը: Սակայն ուրաքանչիւր անգամ որ "աւանդութիւն" բառը գործածած է, Ան յստակօրէն բնորոշած է կոչելով այդ բառը՝ "ծերերու" կամ "հիներու" աւանդութիւն:

ա.--*Այն ատեն Յիսուսի մօտեցան Փարիսեցիներ ու դպիրներ, որոնք Երուսաղէմէն էին, և ըսին. «Ինչո՞ւ քու աշակերտները հիներուն (ծերերուն) աւանդութիւնը զանց կ'առնեն, քանի որ, երբ հաց կ'ուտեն, ձեռքերնին չեն լուար»*--Մատթ. ԺԵ.1-3:

բ.--*«Փարիսեցիները և բոլոր Հրեաները, եթէ ձեռքերնին լաւ մը չլուան, հաց չեն ուտեր վասնզի կը պահեն հիներուն (ծերերուն) աւանդութիւնը»*--Մարկ. Է.3:

Ի՞նչ կը նշանակէ *"ծերերուն"* կամ *"հիներուն"* աւանդութիւնը: Ազգեր և անհատներ, պաշտպանելու և արդարացնելու համար մոլութիւն մը, հոգեկան ախտ մը և վատ ունակութիւն մը՝ նման ծայրայեղ ազգայնամոլութեան և կրօնամոլութեան, կ'ընդլայնեն ու կը ծաւալեն աւանդութեան **լուսանցքի՛** մեկնաբանութիւններ ու զանոնք կը համարեն աւանդութեան և մշակոյթի իսկութիւններ և ճշմարտութիւններ:

Յուն-Հելլենական բաղաբական և մշակութային ներթափանցումները Միջին Արեւելքի մտածումին և կենցաղավարութեան մէջ ստեղծեցին անել կացութիւն մը: Միջին Արեւելքի կրօնական ամենանախանձախնդիր

ժողովուրդը՝ Հրեաները եղած են: Հրեայ ռաբբունական աստուածաբաններ, հակազդելու համար Յունա-Հռոմէական լեզուի և մշակոյթի ոտնձգութիւններուն դէպի իրենց կրօնքը, ստեղծեցին ազգակրօնական օրէնքներ և սովորութիւններ պաշտպանելու համար իրենց աստուածատուր և մարգարէաշունչ օրէնքները: Ռաբբունական վերոյիշեալ սովորութիւններն ու կենցաղը ի վերջոյ դարձան ու կոչուեցան՝ "Ծերերու" և "Հիներու" աւանդութիւն:

Ազգասիրական և կրօնասիրական աւանդութիւն մը երբ ծայրայեղութեան բջուի, կը դառնայ **ատելութիւն** և կը ծնի թշնամութիւն: Յիսուսի ժամանակակից դպիրներն ու օրէնքի վարդապետները աւանդութիւն անունով, Գալիլեացի Մարգարէին ազատ մտածողութեան (աստուածային յայտնութեան) վրայ ջանացին կնիք դնել և լուեցնել Զայն: Աւանդութեան ծայրայեղութիւնը և անոր չարաշահութիւնը կը կորսնցնեն անոր նուիրական ըմբռնումը, արժէքը և ազդեցութիւնը:

Յիսուս Քրիստոսի բացատրութեամբ, եկեղեցին դառնալու չէ միայն աւանդեալ հաստատութիւն մը, այլ հոգի՛ն կենսաւորող, հաւատացեալները ներշնչող ուժ մը: Յիսուս Քրիստոս՝ Իր անձնազոհ ապրումով դիւրահասկնալի դարձուց Հօր տեսլականը թէ՛ Իր աշակերտներուն և թէ համայն մարդկութեան: Ան դաստիարակելով հանդերձ Իր աշակերտները խօսքով և պատկերալից առակներով, բաջալերեց և վարժեցուց զանոնք սպասելու երկնառաք և Հոգեկան Առաջնորդութեան:

> ***«Դեռ շատ բաներ ունիմ ձեզի ըսելու, բայց հիմա չէք կրնար տանիլ: Երբ որ գայ Ինքը՝ Ճշմարտութեան Հոգին, ամենայն ճշմարտութեամբ պիտի առաջնորդէ ձեզ. Որովհետեւ ոչ թէ ինքիմէ պիտի խօսի, այլ ինչ որ լսէ՝ զայն պիտի խօսի. և գալիք բաներու մասին պիտի պատմէ ձեզի»--Յով. ԺԶ.12-13:***

Հաւատացեալ մը կը սկսի իր ազգին եկեղեցական աւանդութեամբ սովորութեամբ, որոնք ուղղութիւն կու տան իր հոգեկան ճանապարհին: Այդ հոգեղէ՛ն ճանապարհին մէջ կարելիութիւնը կայ տեսնելու աստղալոյս ուղին, որ հաւատացեալը պիտի առաջնորդէ բիւրեղացեալ հաւատքի և *"ամենայն ճշմարտութեան.*

Բիւրեղացեալ հաւատքի հասնող հաւատացեալ մը փոխանակ հպարտանալու կամ ստորադասելու եկեղեցական աւանդութիւնները որ զինք առաջնորդած են մինչեւ աստղալոյս ուղին, պարտի ի՛նք ալ դառնալ անձնազոհ նման իր Փրկչին, և դիւրահասկնալի ընել իր տեսլականը իր հաւատակիցներուն, առանց յաւակնոտութեան կամ ստորադասելու իր եկեղեցին: Միայն ա՛յն հաւատացեալները կը հասնին ճշմարտութեան և

աստուածային տեսլականին, որոնք ապրած են մարդկային ողբերգութեան տրաման և ջաղախած իրենք զիրենք ժողովուրդին հետ (մասնակցելով անոնց աւանդութեան և սովորութիւններուն):

Աւանդութիւն մը՝ ամբարտաւանութեամբ, անձնասիրութեամբ և ատելութեամբ կը դառնայ բիրտ և արիւնայեղ եղեռն, նոյնիսկ խաչելով ի՛ր իսկ Փրկիչը: Նոյն աւանդութիւնը, խոնարհութեամբ, ծառայասիրութեամբ և զոհաբերումով զղջումի կը բերէ Սօղոսը և կը դարձնէ զայն առաքեալ՝ և ոահվիրայ լուսաւորիչը հեթանոս Յոյն-Հռոմէական քաղաքակրթութեան: Քրիստոսի նոյն աւանդը՝ խոնարհութեան հոգիով և բոլորանուէր զոհողութեան մարմնացումով կ՛ստեղծէ ազգի մը դարձակէտը դէպի Քրիստոնէական հաւատք:

Այս էր Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի հոգեկան ներշնչումը և երկնային տեսիլքը Խոր Վիրապի Գողգոթայի ջրջանին:

Մարտ 26, 1992
Թորոնթօ

ՅԻՍՈՒՍԻ ՊԱՅԾԱՌԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Մեր Տիրոջ Պայծառակերպութիւնը խորհրդաբանական յայտնատեսութիւնն է անբնելի Հօր Աստուծոյ բաղցրահայեաց ու խորածածուկ խորհուրդին: Այս տեսիլքը պատմա-վերլուծական չէ այլ խորհրդազգօն: Բնագէտներու և տիեզերաբաններու մասնագիտութեամբ իմանալի չէ՛ պայծառակերպութեան յայտնութիւնը, որովհետեւ աննիւթական ու հոգեղէն տեսանելիութիւն է:

Ներկայ դարու, Արեւմտեան մեքենայացուած կենսաոլորտի ժողովուրդներուն համար, մեր Փրկչին Պայծառակերպութիւնը պատրանք մը ըլլալ կը թուի: Գիտարուեստի Բուրմերը (scientists) կամայ ակամայ, հեռացուցած են հաւատացեալները խորհրդապաշտութենէ ու գահավիժած զանոնք նիւթապաշտութեան յորձանուտը: Գերբնականը՝ անբնական կը ներկայացնեն և զարմանահրաշ խորհուրդը, բառին տակ թաքնուած իմաստը՝ առասպելական: Անոնք կ՛ուրանան և կը մերժեն հաւատալ, թէ գիտութիւնը խորհրդանշումն է հոգեւորին:

Հետեւի՛լ Յիսուս Քրիստոսի, աշակերտի՛լ Անոր, հաւատա՛լ և հաւատարմութիւն խոստանալ Իրեն միթէ ուխտ մը չէ՞, խորհրդազգաց վերացում մը չէ՞: Սուրբ ամուսնութիւնը, երկու սէրերու միացումը՝ հոգիէն բխած և հոգիներէ ներս հոսող խորհուրդ մը չէ՞: Ի՞նչ է արդեօք հօր մը կամ մօր մը սիրակէզ նայուածքը իրենց զաւկին ծով աչքերուն մէջ: Ծնողք մը երբ դիտէ իր զաւակը, անոր աչքին մէջէն ան կը տեսնէ անջրպետ մը, անցեալն ու ապագան որ այդ պահուն կը դառնայ մարմնացումը ներկային:

Լուսայորդ Յիսուս չի հրաւիրեց Իր աշակերտները հետեւիլ խաբեպատիր ցնորքի մը, պատրանքի մը, այլ՝ ներհայեցողութեամբ և թափանցողութեամբ ցոյց տուաւ գերմարմնային իրականութիւններ: Ան բացա՛ւ երկինքը և արժանի ըրաւ անոնց աչքերը տեսնելու հոգեղէն իսկութիւններ:

Յովհաննէս առաքեալ երբ տեսաւ իր ծերութեան մօտենալը և լսեց մահուան ոտնաձայնը, թաթխեց փետրագրիչը կաղամարին ու բանդակեց յաւերժական խօսքեր.

«Մենք տեսանք անոր փառքը, որպէս չնորհով և ճշմարտութեամբ լի Միածնի փառք՝ ստացուած Հօրմէն»--Յով. Ա.14:

Պետրոս առաքեալի ալ, որ հրաւիրուած էր ընկերանալ Յովհաննէսի և Յակոբոսի, դէպի լեռ և հսկել Յիսուսի աղօթքին, չնորհուեցաւ տեսնել Պայծառակերպութեան և յաւիտենական կեանքի նշոյլը:

Հռոմի կայսերական կացինը չի կրցաւ տապալել գլուխը Պետրոս առաքեալի, որ ականատես եղած էր աստուածայայտնիչ Պայծառակեր-

պութեան, մինչեւ որ Պետրոս՝ ականատես վկան, գրեց այդ գերբնական տեսիլքը.

«Ինձ հետ առաքեալներս եռանձին երթալով չէ որ ծանչցուցինք Ձեզի մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի զօրութիւնն ու գալուստը, այլ մենք իսկ ակնատես եղանք Անոր մեծութեան. որովհետեւ Ան փառք և պատիւ ստացաւ Հայր Աստուծմէ, երբ մեծավայելուչ փառքէն ինկաւ այս խօսքը թէ՝ ***Ա՛յդ է իմ սիրելի Որդիս՝ որուն ես հաճեցայ****։ Եւ երկինքէն ինկող այս ձայնը մենք իսկ լսեցինք, մենք՝ որ իրեն հետ էինք սուրբ լերան վրայ»--Բ. Պետ. Ա.16-18:*

Գալիլեացի Վարդապետը մօտ երկու տարիներ դաստիարակած ու վարժեցուցած էր աշակերտները: Երրորդ տարուայ շրջանին հասաբեց զանոնք և ուղեւորեցաւ դէպի Փիլիպպիան Կեսարիոյ գիւղերը: Փիլիպպիան Կեսարիա կը գտնուի Յորդանան գետի ակունքին մօտ 350 մեթր բարձրութեան վրայ: Բնական, շատ հրապուրիչ միջավայրի մը մէջ: Քրիստոսէ 200 տարի առաջ այս բաղաքը կը կոչուէր "Փանեայուս" ի պատիւ "Փան"՝ հաստուծոյ:

Յիտոս՝ Հռոմայէցի զօրավար, երուսաղէմը կործանելէ յետոյ գերի բռնած Հրեաները գործածեց որպէս սուսերամարտիկներու զոհ, զուարճացնելու համար Հռոմի ամագանին, նոյն Փիլիպպեան Կեսարիոյ կրկէսին մէջ:

Վարդապետ և աշակերտներ՝ բալած էին երկար ճամբաներ, խօսած էին ու վիճած բազմաթիւ հարցերու շուրջ: Անոնք հեռացած էին Հրէաստանէ և Սամարիայէ և մօտ կը գտնուէին հեթանոսներու սահմանագլուխ երկիրներուն: Յիսուս Վարդապետ՝ Զինք վրդովող հարցում մը ունէր, սակայն այդ հարցումէն առաջ, Ան կը հարցնէ աշակերտներուն՝ թէ ժողովուրդը ի՞նչ կը խորհի Իր անձնաւորութեան մասին: Աշակերտները կը պատասխանեն՝ թէ ոմանք Զինք Եղիայի տեղ կը սեպեն, ուրիշներ յարութիւն առած Յովհաննէս Մկրտիչը կը կարծեն, ուրիշներ ալ նախորդ մարգարէներէն մին:

Այս բոլոր հարցուփորձի ընթացքին, Յիսուս կը դիտէ աշակերտները, կը բնաէ իւրաքանչիւրին արտայայտութիւնը և խօսելու շեշտը: Վերջապէս Ան կ՚ըսէ Իր ըսելիքը կարճ և կտրուկ.

«Իսկ դուք ի՞նչ կ՚ըսէք իմ մասիս՝ ո՞վ եմ ես ուրկէ՞»--Մարկ. Ը.29

Վերոյիշեալ հարցումը արձանագրուած է երեք համացոյց Աւետարաններու մէջ, բացի Յովհաննու աւետարանագիրէն: Որովհետեւ Յովհաննու Աւետարանին բոլոր խօսքերն ալ թէ հարցազրոյց են և թէ Պայծառակերպութիւն:

Աշակերտները անակնկալի գալով այս հարցումէն, լուռ իրարու կը նային թէ ո՞վ պիտի պատասխանէ: Պետրոս ստանալով երկնային տեսութիւն և ներշնչում կը պատասխանէ Յիսուսի.

«Դուն Քրիստոսն ես՝ կենդանի Աստուծոյ Որդին»--Մատթ. ԺԶ. 16:

Յիսուս խստիւ կը պատուիրէ բոլորին, որ մարդու բան չըսեն Իր ինքնութեան մասին: Պետրոսի փառաբեղ վկայութենէն յետոյ, Յիսուս փոխանակ նկարագրելու Իր երկնային վեհափառութիւնը, կը խօսի Իր նահատակութեան և մահուան մասին, միշտ յիշեցնելով Յարութիւնը:

Յիսուս կը թողու աշակերտները գիւղին մէջ, և Իր հետ կ'առնէ Պետրոսը՝ վէմը և որոտման որդիք Յովհաննէսն ու Յակոբոսը: Երկար բալելէ յետոյ կը հասնին Թափոր լեռը և մայրամուտին կ'սկսին մագլցիլ դէպի վեր՝ մօտը այն Իսկութեան, որ Յայտնութիւն դարձած է մեծ մարգարէներուն: Յիսուս կը թողու երեք աշակերտները առանձինն ու ինք իյնէ մը եւս կը բարձրանայ աղօթելու և յարաբերելու համար Հօր հետ:

Աշակերտները, բալելէ յոգնած և թմրած, կը ննանային: Գիշերուան խաղաղութեան և մթութեան մէջ: Յանկարծ կ'արթննան անօրինակ լոյսի մը պատճառով: Աշակերտները, հիացումի և զարհուրանքի ապշութեան մէջ կը տեսնեն իրենց Վարդապետը բոլորովին տարբեր տարողութեան և հանգամանքի ներքեւ: Մարդկային ըմբռնումով անիմանալի և լեզուով անբացատրելի:

Աշակերտները կը ջանան բացատրել արջալոյսի պէս բնորոշ անհուն Չգաստութիւնն ու խորհրդազգօն անստուեր Լոյսը սապէս.

«Անոր երեսը փայլեցաւ ինչպէս արեգակը, և անոր զգեստները դարձան սպիտակ ինչպէս լոյսը: Եւ ահա անոնց երեւցան Մովսէս ու Եղիա որ կը խօսէին անոր հետ»--Մատթ. ԺԷ.2-3:

Յիսուս, աշակերտներուն ուղղած Իր հարցումին. *«Ինչ դուք ի՞նչ կ'ըսէք իմ մասին՝ Ո՞վ եմ ես ըսէք»* ի, որպէս դրական պատասխան, կ'ուզէ աշակերտներուն ցոյց տալ յաւելեալ գերբնական իսկութիւններ և իրողութիւններ, որոնք յետագային պէտք պիտի ունենային անոնք աւետարանելու համար աշխարհի:

Պետրոս և իր աշակերտակիցները ականատես կ'ըլլան իրենց վաղեմի և գլխաւոր մարգարէներուն, և ցարդ հաւասար կը կարծէին զանոնք իրենց Վարդապետին: Ուստի ապշած և հմայուած մնացին և Պետրոս որպէս խօսնակ, կաղաչէ Յիսուսի, որ երեք տաղաւարներ շինեն և երեքնին ալ վկայեն ու ի հարկին ազատագրեն Իսրայէլը հեթանոս տիրապետութենէ: Մարկոս աւետարանգիր, որ օգնական բարտուղարն էր Պետրոս առաքեալին, սապէս կը գրէ.

«Եւ մինչ ան տակաւին կը խօսէր, ահա լուսաւոր ամպ մը հովանի եղաւ անոնց վրայ. ամպէն ձայն

մը ելաւ և ըսաւ. Սիմո՛ն իմ սիրելի Որդիս, որուն հաճեցայ. ասոր մտիկ ըրէ՛»--**Մարկ. ԺԷ. 5:**

Խորհուրդ Մեծ և Սքանչելին կ՚առաջնորդէ Պետրոսի խնդրանք զրոյցին և կ՚ուղղէ աշակերտներուն մտածումները, թէ Իր ընտրածը, Իր հաճելին և Իր հարազատ Թարգմանը՝ Միածին Որդին Յիսուս է և ոչ ուրիշը, ըսելով.

«Ասոր (Յիսուսի) **մտիկ ըրէ՛»:**

Աշակերտները երբ լսեցին ամպհովանիէն եկած ձայնը, արդէն երեսնիվար գետին ինկած էին սաստիկ վախցած: Երբ կը հեռանայ ամպհովանին, Յիսուս կը մօտենայ և դպնալով աշակերտներուն կ՚ըսէ. *«Ոտքի՛ եղէ՛ք և մի՛ վախնաք»:* Աշակերտները ոտքի կ՚ելլեն, կը բանան աչքերնին և Յիսուսէ զատ ոչ ոք կը տեսնեն: Երկնաքաջ և երկնապարգեւ յայտնութիւնը ստանալէ յետոյ, առաքեալները կը հասկնան, թէ իրենց Վարդապետը, մարգարէն և ուսուցիչը՝ Յիսուս է միայն և ոչ վաղ անցեալի մարգարէներէն մին:

Մեր Տէրը՝ Իր պայծառակերպ հանգամանքով պիտի յայտնուէր, նաեւ Սաւղոսի, դարձնելու համար զայն Պօղոս առաքեալի: Սաւղոս՝ զինուած իր խումբ մը համախոհներով երբ մօտեցաւ Դամասկոս քաղաքին

«Յանկարծակի իր շուրջը երկինքէն լոյս մը փայլատակեց: Եւ գետին իյնալով լսեց ձայն մը որ կ՚ըսէր իրեն. «Սաւո՛ղ, Սաւո՛ղ, ինչո՞ւ կը հալածես զիս»: Եւ ան ըսաւ. «Ո՞վ ես, Տէ՛ր»: Եւ ձայնը ըսաւ. «Ես Յիսուսն եմ զոր դուն կը հալածես: Ոտքի՛ ելիր և այդ քաղաքը մտիր, ու քեզի պիտի ըսուի թէ ի՛նչ պէտք է ընես»: Իսկ անոր ընկերացող մարդիկ անշշուկ կեցած էին...: Սաւուղ գետնէն ոտքի ելաւ, սակայն քաց աչքերով իսկ ոչ մէկը կը տեսնէր: Անոր ձեռքէն բռնած մացուցին Դամասկոս: Եւ երեք օրէ ի վեր այնտեղ էր, բայց չէր տեսներ. ո՛չ կերաւ, ո՛չ ալ խմեց»--**Գործք. Թ.3-9:**

Սաւուղ երբ գետնէն ոտքի ելաւ, «քաց աչքերով ոչ մէկը կը տեսնէր»: Փայլատակող Լոյսը *մարմնական* տեսանելիութիւնը փակած էր, քանալու համար անոր *հոգիին* աչքերը: Դամասկոսի ճամբու փորձառութենէն յետոյ Պօղոս առաքեալ ալ նայեցաւ մի միայն.

«Նայի՛մ Յիսուս Քրիստոսի՝ հաւատքի զօրագլուխին, զայն

կառարեալ դարձնողին -- **Եբրայեցիս ԺԲ.2**:

Երբ առաւօտ եղաւ, Յիսուս և Իր երեք աշակերտները իջան Պայծառակերպութեան լեռնէն շարունակելու իրենց սրբազան առաքելութիւնը: Մեր կոչումը պայծառակերպութեան հմայիչ տպաւորութեան և հիասքանչ տեսութեան մէջ *մնակեցը* դառնալ չէ, այլ *ծառայե՛լ*, զոհուի՛լ է և պահանջեալ հարկին ալ մեռնիլ:

Եկեղեցիին կառոյցը, խորհրդաւորութիւնը, Լուսաւորչի կենսանորոգ լոյսը, շարականներու յուսադրիչ մեղեդիները մեզ պայծառակերպութեան բարձունքը կ'առաջնորդեն: Սակայն հոն կենալու, մնալու չենք միայն: Լուսաւորիչներու և Սահակ-Մեսրոպներու ջունչով ոգեղինացած Քրիստոնեական եկեղեցին դառնալու է դպրոց մը, մտքի և հոգիի դարբնոց՝ իմացական ու հոգեկան զարգացումի կեդրոն: Հոն իշխելու են միտքն ու սիրտը, զգացումն ու մտածումը հաւասարապէս:

Վերոյիշեալ կոչումի և առաքելութեան համար, մեր Տէրը և Փրկիչը բարձրացուց Իր աշակերտները Պայծառակերպութեան լեռը: Մոռնալու չէ՛ որ պայծառակերպեա՛լ եկեղեցին էր որ ծննդագործեց ու դիեցուց Նարեկացիներ, Ճնորհալիներ, Խորենացիներ և Կոմիտասներ:

Մարտ 28, 1992
Թորոնթօ

ԼՈՒՍՆՈՑ ՄԱՆՈՒԿԻՆ ԲԺՇԿՈՒԹԻՒՆԸ

Յիսուս Քրիստոս՝ Իր աշակերտներէն ինը հոգին թողած էր Փիլիպպեան Կեսարիոյ գիւղերուն մօտ և Ինք երեք աշակերտներով բարձրացած Թափոր լեռը աղօթելու։

Ինը աշակերտները ականատես և մասնակից եղած էին իրենց Վարդապետին բազմաթիւ հրաշագործութիւններուն։ Իրենք իսկ ղրկուած էին բարոզելու և զօրութիւն ստացած էին Յիսուս Վարդապետէ բժշկելու հիւանդները և հանելու չար դեւերը։ Հաւանական է որ աշակերտները, իրենց Վարդապետին բացակայութեան բարոզեցին և բժշկութիւններ կատարեցին, այդ պատճառաւ հայր մը բերած էր իր լուսնոտ որդին, որպէսզի բժշկուի։

Կրնաք երեւակայել աշակերտներուն անձուկ վիճակը, երբ կը ջանան բժշկել այս հէք տղան և կը ձախողին...։ Ամբողջ ժողովուրդը, մանաւանդ դպիրներն ու Յիսուսի հակառակորդները, լեզու կը կտրին և կը վիճին աշակերտներուն դէմ։ Ժողովուրդին աղերսն ու խնդրանքը, կարծես պահանջատիրութիւն կը դառնան։

Յիսուս և երեք աշակերտները կ'իջնեն Պայծառակերպութեան լեռնէն միանալու համար աշակերտներուն։ Կարելի է երեւակայել Յիսուսի և աշակերտներու հոգեվիճակը և անասելի յուզումը, երբ կը տեսնան բազմութիւնը, վէճը և աշակերտներու տագնապն ու անձկութիւնը։ Լերան վրայ երեք աշակերտներ ականատես եղած էին իրենց Վարդապետի պայծառակերպութեան, Մովսէս և Եղիա մարգարէներու տեսիլքին, լսած բնութենէ Ձայն մը երկինքէն որ իրենց ըսաւ.

«Ասիկա՛ է իմ սիրելի Որդիս, ասո՛ր լսեցէ՛ք»։

Հոգեկան ապրումներէ ու երկնամերձ թռիչքներէ յետոյ երեք աշակերտներ կը տեսնեն բազմութիւն մը, որ կը վիճի իրենց աշակերտակիցներուն հետ։ Աւաբելական կոչումը միայն աղօթքի և տեսիլքի յափշտակութեան վայելք մը չէ, անապատի և լերան գագաթը, այլ՝ կեանքի վերիվայրումներուն, ցաւերուն և տագնապներուն մասնակի՛ց ըլլալ, մխիթարե՛լ և բժշկե՛լ է։

Յիսուս Մարգարէն՝ Ինք կը մօտենայ այլայլած բազմութեան և կը հարցնէ ժողովուրդին, թէ ինչի՞ մասին կը վիճին Իր աշակերտներուն հետ։ Յիսուս, որպէս Բարի Հովիւ, Ի՛նք կ'ստանձնէ աշակերտներուն պատասխանատուութիւնը։ Ընդհանուր լռութեան և խաղաղութեան մէջ կը լսուի թշուառ հօր մը ողբակոծ ձայնը։ Լալահառաչ հայրը կը մօտենայ Յիսուսի ու կ'ըսէ.

«Վարդապե՛տ, բերի քեզի որդիս, զոր համր չար ոգի

մը բռնած է, և ուր որ պատահի՝ գետին կը զարնէ զայն... Իրեւ աշակերտներուդ ըսի որ հանեն, բայց չկրցան հանել զայն»:

Հօր խօսքերուն մէջ կայ գիւղացիական աննենգ և մաքուր արտայայտութիւն: Գեղջուկ հայրը չ'ըսեր. Քու *աշակերտներուդ* բերի», այլ՝ **«քեզի»**:

Պարզ հաւատացեալը չի զանազանէր կղերականը՝ անոր Տիրոջմէն: Պարզ ժողովուրդը ընդունած է հոգեւորականը և զայն կը նկատէ փոխանորդը իր Տիրոջ: Որեան զգուշութիւն կը պարտադրէ եկեղեցականի մը կոչումը և առաքելութիւնը:

Հօր սպասումը յոգնեցուցած և յուսահատեցուցած էր զինք: Լուսեղէն Յիսուս՝ Իր պայծառակերպեալ անհատականութեամբ և յոյսի վառ աչքերով կը նայի այս թշուառ հօր ու կ'ըսէ.

«Ինծի՛ բեր զայն»:

Հազիւ տղան կը մօտեցնեն Յիսուսի, չար ոգին իսկոյն կը ցնցէ զայն, ու ան գետին ինկած կը թաւալի և կը փրփրի: Այլեւս պայքարը չարին և աշակերտներուն միջեւ չէ, այլ Բարիին և չարին ռազմամա՛րտը դարձած է: Յիսուս Քրիստոս, կ'ուզէ տղուն հայրը մասնակից ընել սոյն գոյամարտին որովհետեւ ա՛ն խնդրած էր ըսելով.

«Կրնաս որեէ կերպով օգնել մեզ, Տէր, գթալով մեր վրայ»:

Յիսուս այս հօր վրայ հաւատքի պարտաւորութիւն մը կ'ուզէ դնել, ըսելով.

«Ամէն ինչ կարելի է անոր որ կը հաւատայ»:

Տղուն հայրը, այլեւս չդիմանալով հոգեկան ցաւի և վիշտի, կ'աղաղակէ, ըսելով.

«Կը հաւատամ, օգնէ՛ իմ անհաւատութեանս»:

Այլ խօսքով՝ եթէ հաւատքս բաւարար չէ, խնդրե՛մ Տէր, փոխ տուր հաւատք: Վերոյիշեալ խօսքերը ճգնաժամի և հոգեկան երկունքի ծնունդ տուող յաւերժական խօսքեր են. *«Կը հաւատամ, օգնէ՛ իմ անհաւատութեանս»*. Վերոյիշեալ ստոյգ պատահար դէպքը, ներկայ դարու հաւատացեալներու ճշգրիտ, անցանկալի և անփառունակ կացութիւնը կը դրսեւորէ: Ներկայ դարու նիւթապաշտ բաղաքակրթութիւնը և դէպքերու յարափոփոխ հոլովոյթը՝ հոգեւոր վերնախաւը և եկեղեցասէրները գլտորած է հաւատքի ու դաւանանքի

տեսակ մը հոգեվարքի անորոշ կացութեան մէջ։

Հաւատացեալ մը՝ իր դաւանանքին և կրօնքին հանդէպ թէ՛ անտեղեակ է, թէ վարանոտ և թէ անգէտ։ Մարզախաղերը և շարժապատկերի արուեստագէտները և անոնց կեանքերը աւելի ծանօթ են "Քրիստոնեայ" կոչուածներու, քան մարգարէները, առաքեալները և մեր **ազգակերտ** սուրբերը, որոնք Աւետարանի հոգիով կենդանի պահեցին մեզ։ Ստեղծագործեցին գիր ու գրականութիւն և գիտակցութիւն ներշնչեցին կրօնքին ու հաւատքին։ Խոր հաւատքի իմացումով՝ կանգածի ստուերները փարատեցին և անորոշութեան ջուրերը նահանջի մատնեցին։

Լուսնոտ տղուն հայրը, որ ինքզինք կրօնապետ և հաւատացեալ կը համարէր, երբ դէմ յանդիման գտնուեցաւ կեանքի և մահու պայքարին, ճանչցաւ իր հոգեկան սնանկութիւնը, և աղաղակեց.

«Հե՛ռո՛ւ **անհաւատութեանս»**։ Այլ խօսքով,
«դարձի՛ բեր զիս»։

Այդ ճգնաժամը ստեղծեց դարձակէտը ճշմարիտ և գիտակի՛ց հաւատքի։ Ո՛չ թէ հաւատալիքներու ձեւակերպութեան, այլ՝ հոգեղէն մեր գոյացութենէն դէպի իմացողական և ոգեղէն արժէքներու ճանաչում։

Այս դէպքին մէջ կը տեսնենք ծնողքի մը հաւատքին *գործօն* զօրութիւնը և անոր *փոխանցումը* դէպի իր զաւակը։ Յիսուս Քրիստոս ոչ թէ ենթակային՝ տղո՛ւն հաւատքը կը պրպտէ, այլ անոր *ծնողքի՛ն*։ Արդարեւ, որքա՞ն կարեւոր է ծնողքի մը հաւատքը, իր յաջորդող սերունդներուն համար և իր նուիրումը, որ պէտք է իր զաւակները արժանանան աստուածային շնորհներու։

Ի գնահատանք և փոխարժէք հօր հաւատքին ("ամէն ինչ կարելի է անոր որ կը հաւատայ"), Յիսուս կը բռնէ լուսնոտ տղուն ձեռքէն, կը բարձրացնէ զայն ոտքի։ Կը կանգնեցնէ՛ և կ՛ազատագրէ զայն Սատանայի իշխանութենէ Աստուծոյ լուսապայծառ կենցաղավարութեան։

Ապրիլ 2, 1992
Թորոնթօ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ՝ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԻ

Մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս՝ Իր առաքելութեան շրջանին, երբեք չէ յիշած մանուկներու *"Ադամական մեղք"ը* կամ "սկզբնական մեղք"ը: "Մեղք"ի սկզբնաւորութիւնը զբաղեցուցած է համաշխարհի կրօնական և աստուածաբանական մտածողութիւնը անցեալի վաղ դարերէ ի վեր: Քրիստոնէական աստուածաբանութիւնը մեղքին ծագումը կը վերագրէ, ընդհանրապէս, մարդկային *"ազատ կամք"* -ի չարաշահութեան:

Վերոյիշեալ բացատրութիւնը, կը կարօտի յաւելեալ լուսաբանութեան, թէ ինչո՞ւ մարդ արարած իր ազատ կամքը կը չարաշահէ կամ կ'ըմբռնտանայ իր Արարչին դէմ: Ուստի աստուածաբան մտաւորականներ ստեղծեցին՝ "Ադամական" կամ "Սկզբնական մեղք" ոճը, մարդու անկումին և անոր Եդեմական պարտէզէ վտարումին պատճառաւ: Որուն հետեւանքով մարդ արարած այլասերեցաւ:

Պօղոս Առաքեալ էր, որ "Ադամական Անկում" մեկնաբանութիւնը ներմուծեց եկեղեցական մտածողութեան.

> ***«Ինչպէս Ադամով ամէնքը կը մեռնին, այնպէս ալ Քրիստոսով ամէնքը պիտի կենդանանան: ..Քանի որ մէկ մարդով մահ եղաւ, մէկ մարդով ալ՝ մեռելներու յարութիւնը»*--Ա. Կորնթ. ԺԵ.21-22:**

Վերոյիշեալ Պօղոսեան մեկնաբանութիւնը՝ Ծննդոցի պատմական կամ այլաբանական նախածնողական մեղանչումը, Հրէական ոչ մէկ ռաբբունական մեկնաբանութեան մէջ կը գտնուի: Իր իւրայատուկ մօտեցումով, Պօղոս առաքեալ հայթայթեց Քրիստոնեայ աստուածաբանութեան նոր մտածողութիւն մը: Անցեալի աստուածաբան մտքեր՝ Ս. Երանոս և Ս. Տէրտիւղիանոս, որոնք որդեգրեցին Պօղոս առաքեալի մեղքի նախապատկեր՝ Եդեմական արտաբնում գաղափարը, բնաւ յանձն չ'առին բացատրել, թէ Ադամի անհնազանդութիւնը և մեղանչումը ինչպէ՞ս կրնայ փոխանցուիլ իր բոլոր ապագայ սերունդներուն: Մի միայն Ս. Օգոստինոս՝ իր լայնածաւալ հմտութեամբ և հռետորական զօրութեամբ լիովին զարգացուց և ընդարձակեց "Ադամական մեղք"ին վարկածը: Ս. Օգոստինոսի մտադրութեամբ՝ "Ադամական մեղք"ի փոխանցումը կատարուեցաւ սեռային յարաբերութեամբ: Ս. Օգոստինոս՝ իր երիտասարդական անցեալի՝ "ազատ սիրոյ" փորձառութեան հիմնուելով, որդեծնութիւնը իր աստուածային սուրբ սահմանումէն անջատեց և մի միայն մարմնական հեշտութիւն սկսաւ նկատել զայն: Ան մոռցած էր առաքելական կանոն հրահանգը.

«Ամուսնութիւնը ըստ ամենայնի պատուական է,
և անկողինը՝ սուրբ»--Եբր. ԺԳ.4:

Ս. Օգոստինոս, ամուսնութիւնն ու որդեծնութիւնը սեռային հեջտութեան զօղելով, հարուածած եղաւ աստուածային սուրբ ամուսնութեան խորհուրդը և բաջալերեց կուսակրօնութիւնը:

Ս. Օգոստինոսէ 400 տարիներ առաջ, Հրէաստանի հովիտներուն մէջ, Գալիլեացի հրաշագործ Մարդեղեալը գրկեց մանուկները և գեղջուկներու զաւակները, համբուրելու, ջոյելու և օրհնելու համար զանոնք: Մեր Տէրը, այդ մանուկներուն մէջ տեսաւ և ճանչցաւ նախաստեղծ մարդը, այդ անբիծ բարէ տախտակ իսկութիւնը, մաքուր և անարատ հոգին, որ տեսած էր Նաղանայէլ աջակերտին (Բարդողոմէոս) ինքնութեան մէջ:

Յիսուս Քրիստոս օրհնեց մանուկները, ոչ թէ հաճութիւն պատճառելու անոնց մայրերուն, այլ՝ որպէսզի մանուկներու մաքուր սրտերը չի պղտորին աշխարհի նիւթապաշտութեամբ, ագահութեամբ և անձնասիրութեամբ: Անոր օրհնութիւնը՝ օծութիւն մը, սրբութիւն մը դարձաւ որպէս վահան մեղա-կործան խորհուրդներու դէմ:

Այսօր մեղքը դարձած է օրէնք, սովորութիւն և բաղաքակրթութիւն, ոչ միայն դպրոցներէ և համալսարաններէ ներս, այլ առեւտրական և բաղաքական դիւանագէտներու գրասենեակներէ՛ ներս:

«Մեղքը սրբազան ժառիկ մըն է,
որուն խորը կը հանգչի մահուան խայթոցը»:

Ինչպէս Յիսուսի աջակերտները ջանացին արգիլել մանուկներու մօտեցումը Իրեն, նոյնպէս մենք, մեր կրօնական անտարբերութեամբ մահացու հարուածը տուած կ՛ըլլանք մեր մանուկներուն և նոր սերունդին եթէ զրկենք զանոնք Կիրակնօրեայ Վարժարանէ և իրենց հաւատքի ժառանգութենէն: Ինչո՞ւ անհաղորդ և անտարբեր մնան հայկական աւանդութիւններուն և հաւատքին: Միայն մեռելները անտարբեր են մեզի և մեր զաւակներուն հանդէպ:

Ապրիլ 2, 1992
Թորոնթօ

“Բ Ա Ր Ի Վ Ա Ր Դ Ա Պ Ե Տ”

Մեծահարուստ իշխան մը, մտնելու համար յաւիտենական կեանքը, հարցում մը կ՛ուղղէ Յիսուսի, ըսելով.

«Բարի՛ վարդապետ, ի՞նչ պէտք է ընեմ, որպէսզի յաւիտենական կեանքը ժառանգեմ» **--Մարկ. Ժ.17:**

Գալիլեացի Մարգարէն, նախ քան պատասխանելու, վերոյիշեալ հարցումին, Ի՛նք կը հարցափորձէ իշխանը.

«Ինչո՞ւ զիս բարի կը կոչես. ո՛չ ոք բարի է, այլ միայն՝ Աստուած»--Ժ.18:

Բազմաթիւ անգամներ լսած ենք վերոյիշեալ խօսքերը քարոզութիւններու ընթացքին: Մե՛նք եւս՝ անձամբ կարդացած ենք Աւետարաններու մէջ նոյն խօսքերը, սակայն որքա՞ն խորհած ենք Յիսուսի հարցումի խորագնին իմաստին և խօսքին մէջէն թափանցած անոր հոգիին մասին:

Բարոյագիտութեան կորիզային հանգամանքը՝ բարիի և չարի ինքնուրոյն իմաստին թափանցել է: Բարիի և չարի ծագումն ու էութիւնը միայն *կրօնական* և *հոգեկան* կենսոլորտին մէջ կրնանք ըմբռնել: Որովհետեւ նիւթապաշտութիւնը չի կրնար հոգեկան բարիի և չարի կենսաշրջանը թափանցել: Նիւթապաշտ մտածումը անհասանելի է այդ հոգեկան տարածքին, որովհետեւ բարիի գաղափարը գոյութիւն չի կրնար ունենալ իրեն համար:

Անբան անասունները զիրար կը յօշոտեն և իրարու բերնէն կը խլեն ուտելիքը ապրելու համար: Միթէ անասունները ունի՞ն բարիի և չարի ըմբռնում: Կը մտածե՞ն իրենց արարիչին բարի կամ չար վարմունքի հետեւանքին մասին: Ո՛չ երբեք: Նոյնպէս նիւթապաշտ առեւտրականը, և փառատենչ դիւանագէտը, որ նուաստացուցած է ինքզինք անասնական դասակարգին, չ՛ունի՛ և չի կրնար ըմբռնել բարիի և չարի գաղափարը: Անոնց կատարած բոլոր բարեգործութիւնը ***ի ցոյց մարդկանց է:***

«Բարի»ն չէ՛ այն հանգամանքը, ինչ որ հասարակութիւնը կը դատէ բարոյական, դրական և պատշաճ, և «չար»ը որպէս հասարակական զարգացման հակադիր և բացասական երեւոյթ է: Նիւթապաշտ հասարակութեան համար, «բարի»ն և «չար»ը **յարաբերական** կը նկատուին: Ըստ Էնկէլզի յայտարարութեան, հասարակութեան համար ինչ որ այսօր բարի է, կրնայ վաղը չար ըլլալ: Ժողովուրդներու համար բարին և չարը յարաբերական են,

այո՛, ա՛յն ժողովուրդներուն համար, որոնք ուրացած են զԱստուած:

Հոգեկա՛ն տրամադրութեամբ հաղորդուինք "Բարի" բառին և զայն անձնաւորող էութեան և Անոր շունչով թափանցենք «բարի»ի խորհուրդին:

Արաբախօս երկիրներու մէջ ապրած հայեր լաւագոյնը պիտի հասկնան «բարի» բառին իմաստը, որովհետեւ «բարի» բառը Եբր.ի մէջ՝ " Towb" կը հնչուի: Արաբերէն նոյնանիշ գործածական բառն է " Tayyeb": Հնդ-եւրոպական լեզուներու մէջ նոյնիմաստ բառ գտնել դժուար է: Եբրայականն ու Արաբական բառը Սեմական է և կը նշանակէ՝ *լաւ, լաւանալ, բարի, բարի բան, գեղեցիկ, համեղ, առողջ, առողջանալ, բժիշկ, բժշկել* եւլն:

Յունարէն թարգ. "Agathos", որ կը նշանակէ *առաքինութիւն, արժանիք, հաւատարմութիւն*:

Վերոյիշեալ Եբրայերէն, Արաբերէն և Յունարէն թարգմանութեան "բարի" բառերը թէ բազմաթիւ իմաստներ և թէ այլազան իմացական խորհուրդներ կը պարունակեն: Հայերէնի մէջ "բարի" բառը, ըստ Հր. Աճառեանի, ունի 441 ածանցներ, որոնք կը ներկայանան չորս ձեւերով.

1.--"բարի-. *«լաւ, ընտիր, ազնիւ»* **օրինակ՝ ոտքը բարի. ուղուրով:**
2.--"բարե-. *«բարեխորհուրդ, բարեվարս, բարեկամ, բարերար»:*
3.--"բարէ-. *«բարէ ժամանակ, բարէ ընկալութիւն»:*
4.--"բար"-. *«բարերեր ծառի,* **փիլ.** *բարութիւն, բարաճեաց, բարեացակամ, բարեհոգի, բարեւ, ողջոյն»:*

Աստուածային ստեղծագործութեան շրջանին կը կարդանք.
«Եւ Աստուած ըսաւ. "լոյս ըլլայ". ու լոյս եղաւ: Եւ Աստուած տեսաւ լոյսը որ բարի էր»-- *Մնա. Ա:4:* (Այլ խօսքով. բուսական և կենդանական կեանքի օգտակար է ու կենսանորոգ. Արաբ.-էն "Tayyeb"):

Պօղոս առաքեալ՝ իր անապատի խորհրդաբանութեան շրջանին ունեցած տեսութիւններուն պատճառաւ, կը յանձնարարէ հաւատացեալներուն.

«Նորոգուեցէ՛ք ձեր մտքի նորոգութեամբ,
որպէսզի գիտնէք բարին և թէ ի՛նչ է Աստուծոյ
***կամքը՝ բարին, հաճելին, և կատարեալը»*--Հռոմ. ԺԲ.2:**

Քիչ յետոյ, նոյն գլուխին մէջ ան կը կրկնէ.
***«Չարէն մի՛ յաղթուիր, այլ բարիո՛վ յաղթէ չարին»*--ԺԲ.21:**

Հռոմէական Կայսրութիւնն ու Համայնավար վարչաձեւը իրենց պողպատէ սպառազինութեամբ չկրցան նուաճել անզէն ժողովուրդին հաւատքը: Ներկայ դիւրակեցիկ և հարուստ կեանքը, որքան հաճելի դառնայ մարդուն, այնքան աւելի պիտի հեռանայ մշակոյթէ և հաւատքէ: Հարստութեան կախարդանքը թող չի հրապուրէ հաւատացեալը, որովհետեւ անոր գրպանները հոգեկան դատարկութիւն են և յուսահատութիւն կը բուրեն:

Գերագոյն և բարձրագոյն զօրութիւնը Բարիի՛ զօրութիւնն է, սիրո՛յ հմայքն է որուն յաղթանակը տեւական է: Որովհետեւ Բարին ու Մէրը իրենց հակառակորդը չեն նուաճեր և տիրապետեր, այլ՝ կը հմայեն ու կը շահին:

"Բարի"ին Թարգման՝ Մարդեղեալ Միածինի զեկոյցը .

«Ո՛չ ոք բարի է, այլ միայն Աստուած»--Յիսուս:
«Չիք ոք բարի բայց մի Աստուած» --գրաբար:

Ուժեղ և հզօր խօսքեր: Այո՛, իշխանական յայտարարութիւն: Որովհետեւ, միայն բարին կամենալ և ուզել բաւարար չէ՛, այլ՝ բարին իրագործե՛լ, բարին ստեղծագործե՛լն է գերագոյն Բարութիւնը: Աստուած ոչ միայն Բարի է արարչագործելով, այլ՝ Բարի՛ է որովհետեւ փրկութեան հասցուց Իր ստեղծագործութիւնը:

Մարդիկ կը փափաքին բարեսիրական գործունէութիւններ ընել, սակայն չեն ուզեր խանգարել իրենց հանգիստը: Կ'ուզեն բարենպատակ նուիրատուութիւններ խոստանալ, բայց չեն ուզեր իրենց դրամին դպչիլ: Կ'ուզեն բարոյական օգնութիւն մը ընծայել գործաւորի մը, սակայն բարեխօսական նամակ մը գրելու կը ծուլանան:

Աստուած կրաւորական և ճեռնածալ Արարիչ մը չէ, այլ գործօ՛ն Ստեղծիչ: Աստուծոյ Հոգին՝ արարչագո՛րծ կամ՛ն է: Արարչագործութեան փառապսակը եղող մարդ էակ՝ գերբնական արդիւնք՛ն է աստուածային սիրոյ և վիշտի, հաւատքի և արիութեան որ մարմնացեալ յայտնութիւնն է արարչական ծնուցիչ և ստեղծագործ էատարրին:

Աստուած ոչ միայն ստեղծագործեց հմայն գոյացութիւնը, այլ՝ առաւել կը գործէ ցարդ: Ան կը սիրէ, կը գուրգուրայ և կը ջանայ փրկել մարդը՝ արարչական գլուխ գործոցը, կորսուելէ: Գողգոթան՝ աստուածային վշտին սրբութիւնը և հաւատքին զօրութիւնը խորհրդանշող յայտնութիւնն է: Յիսուս Քրիստոսի Խաչելութիւնը շատ աւելի հարազատ է մեզի, խօսուն և իմաստալից սէր, բան մարդկային լեզուն:

Աստուծոյ ամենապերճախօս յայտնաբերումը՝ մարդեղացեալ Միածինի ապրումն ու զոհաբերումն է մարդկութեան համար, միթէ չ'արժե՞ր կոչել ու ճանչնալ զԱստուած որպէս միա՛կ Բարին և միակ Ողորմութիւն: "Անառակի Առակի"ն մէջ, մեր Տէրը, վայրկեանի մը համար, կը բօղազերծէ սիրոյ և վիշտի խորհուրդը և կը յայտնէ Հօր Աստուծոյ անսպառ սէրը և գութը (բարութիւն)ը հանդէպ աշխարհի:

Ի տես բօղազերծ սոյն խորհուրդին կը խոնարհինք, կը ծնրադրենք ու կ'երկրպագենք Իրեն որպէս միակ

Բարութիւն, Գթութիւն և Ողորմութիւն:

Ապրիլ 8, 1992, Թորոնթօ

«ԱՅՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ, ՈՐ ՊԻՏԻ ԳԱՅ»

Քաղաքներէ հեռու առանձնացած էր Յիսուս Քրիստոս գիւղի մը մէջ, Իր աշակերտներով: Իրիկուն էր և դուրսը խաւար մթութիւն պատած: Բոլորն ալ յոգնած էին օրուան աշխատանքէն՝ բարոզելով, բժշկելով և մխիթարելով թշուառ և անիրաւուած ժողովուրդը:

Մոմի մը լոյսին տակ, Գալիլեացի Վարդապետը բացատրութիւններ կու տար օրուան դէպքերու մասին և լուսաբանութիւններ Իր առակներուն: Աշակերտները, որոնք երկու տարիէ ի վեր հետեւած էին Իրեն, կամայ ակամայ ունէին անձնական կամ ազգային ակնկալութիւններ: Աշակերտները, բոլորն ալ գործօն անձեր եղած էին և իւրաքանչիւրը զոհած էր իր պապենական ասպարէզը ընկերանալու այս հրաշագործ Պատգամաբերին: Յիսուս Քրիստոսի աշակերտիլ՝ դիրք և պատիւ էր, սակայն երբեմն կ'իմանային իրենց Վարդապետէն անսպասելի նախաձայնութիւններ Իր հալածանքին և սպանութեան մասին:

> ***«Ահաւասիկ Երուսաղէմ կ'ելլենք. և Մարդու Որդին պիտի մատնուի քահանայապետներուն ու դպիրներուն ձեռքը, և մահուան պիտի դատապարտեն զայն ու պիտի մատնեն հեթանոսներուն ձեռքը. պիտի ծաղրեն զայն, պիտի ծեծեն ու պիտի թքնեն անոր վրայ. և պիտի սպանանեն, ու ան երրորդ օրը յարութիւն պիտի առնէ»*** **--Մարկ. Ժ.33-34:**

Այս բախտորոշ իրիկունը Յիսուս երբ պահ մը լուռ էր ու կը դիտէր աշակերտներուն դէմքերը հասկնալու համար թէ Իր խօսքերը ի՛նչ տպաւորութիւն գործած էին անոնց մտքին ու սրտին վրայ, Պետրոս սկսաւ կարգ մը հարցումներ ուղղել իր Վարդապետին: Հարցումներ, որոնք նախապէս նիւթ եղած էին աշակերտներուն միջեւ: Պետրոս, որ ինքզինք մօտ կը սեպէր Յիսուսի, համարձակութիւն տուաւ ինքզինքին ու հարցուց Անոր.

> ***«Ահա՛ւասիկ մենք թողած ենք ամէն բան և եկած ենք հետեւիդ»*** **--Մարկ. Ժ.28:**

Մոռնալու չէ, որ աշակերտները գաղափարապաշտ անձեր էին, ապա թէ ոչ, պիտի չի թողէին իրենց ապրուստի ասպարէզը ու դառնային աշակերտները շրջուն բարոզիչի մը: Երկու տարի անցած էր և աշակերտները շօշափելի և առարկայական կազմակերպութիւն մը չ'ունէին: Մինչեւ ե՞րբ այս թափառական վիճակը պիտի տեւէր:

Յիսուս գիտնալով անոնց խորհուրդը և խօսնակ Պետրոսի հարցումին ակնաղքիւրը, կ'ըսէ տասներկուքին.

> ***«Ճշմարիտ կ'ըսեմ ձեզի, դուք որ ինկաք իմ ետեւէս, Երկրորդ Գալստեան, հարիւրապատիկ պիտի ստանաք ինչ որ Թողած էք, ըլլան անոնք հարազատներ, կամ ագարակներ»:***

Յիսուս Քրիստոսի խոստումը հաստատական է և առարկայական: Մարկոս աւետարանագիր, որ Պետրոս առաքեալի օգնականն էր կը գրէ.

«Այն աշխարհի՛ն մէջ, որ պիտի գայ»:

Մեր Տիրոջ՝ Յիսուս Քրիստոսի խոստումները մտահայեցողական և վերացական մտակառուցումներ չեն, ուտոպիական բնոյթ չունին անոնք: Մեր Տիրոջ, ուխտը և յուսադրութիւնը երեւակայական կամ եթերային ապրում մը չէ՛, այլ՝ առարկայական կեանք՝ «**աշխարհ** մը, որ պիտի գայ»: Այս «Գալիք **աշխարհ**»ի մասին, շատեր գրած ու խօսած են, սկսեալ հազարամեակներու մշուշոտ հեռուներէն:

Արիստոտել իմաստասէր՝ իր գրութիւններուն մէջ ուտոպիական (uto-pian) կեանքի գաղափարական բաղաքացիութիւնը կը վերագրէ Հիբոտամոս Ճարտարապետին: Ապագայի իտէալական մարդ արարածի ապրելակերպի լաւագոյն ձեւը նախագծած է Պղատոն՝ իր "Հանրապետութիւն" գրքին մէջ: Այս գրութեամբ, իմաստասէր միտքը կը ջանայ վերլուծել ընկերային մարդ արարածին բաղաքական և ընկերային պահանջները և կառուցանել նոր մարդաշխարհ մը:

16րդ Դարու ուտոպիական գլխաւոր հեղինակն էր Սըր Թոմաս Մոր (1478-1535): Անբասիր և գաղափարապաշտ իմաստասէրը գլխատուեցաւ Անգլիոյ Թագաւորին հրամանաւ իր հաւատքին պատճառաւ, սակայն սրբացուեցաւ 1886-ին: Թոմաս Մոր և իր նմանները, սկսեալ Եւրոպական Զարթօնքէն, բարոզեցին ուտոպիական (հաւասարութիւն) հանրային սեփականացումի կամ համայնական իտէալ աշխարհի մը կարելիութիւնը:

Վերամկրտչական (Anababtist) 16րդ Դարու շարժումը, Մենոնական (Menonite) և Մորավեաններու (Moravians) 18րդ Դարու ընկերա-բաղաքական և կրօնա-բաղաքական շարժումներու արտայայտութիւնը պոռթկում մըն էր ստեղծելու նոր աշխարհա-բաղաքականութիւն և արդար ապրելակերպ:

Մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս թէ՛ բարոզեց և թէ ապրեցաւ որպէս Նոր Աշխարհի Ճարտարապետը: Որպէս միայն գաղափարապաշտ մը, Ան չ'սահմանեցաւ մարդկութեան վերեւ, այլ ապրեցաւ, աշխատեցաւ, անօթեցաւ, յոգնեցաւ, բաժնեկից և մասնակից եղաւ մարդ արարածին յոյզերուն և ցաւերուն: Որպէս

գերագոյն արտայայտութիւն Իր խոստման, որ պիտի կառուցանէ Նոր Աշխարհի դասակարգութիւն և իրաւակարգութիւն, Ան ցոյց տուաւ Աստուծոյ սէրը բժշկելով այլազան տեսակի ախտավարակ հիւանդութիւնները: Մարդասիրութեան Իր վերջին կնիքը դրաւ երբ արտասանեց խաչին վրայ.

«Հայր, ներէ՛ սոոնց, որովհետև չեն գիտեր թէ ինչ կ՚ընեն»:

Ցարդ, անցեալի մշուշոտ դարերէ ի վեր, աշխարհ կառավարուած է բռնատիրական զօրութեամբ: Երբեմն փառատենչիկ բռնատիրութիւն, երբեմն կրօնական և երբեմն ալ դրամատիրական: Քսաներորդ դարը կրնանք կոչել *"Նաբեթայական"* բռնատիրութիւն: Կառավարութիւններ, ներկայ հեռագրական հաղորդակցութեամբ, մանաւանդ հեռատեսիլի միջնորդութեամբ, տիրացած են համաշխարհի մտածողութեան և կը ջանան յերիւրել ճշմարտութիւնը և արդարութիւնը:

Յոգնած և տառապած մարդկութիւնը, թէեւ կ՚ապրի արուեստագիտական ոսկեդարու մը մէջ, սակայն կորսնցուցած կ՚երեւի ապրելու իմաստը և իր գոյութեան նպատակը: Աշխարհի մէկ մասը հարստութեան ողողումի զոհ գացած է և տարբեր մասը աղքատութեան և սովամահութեան մատնուած: Հոգեկան և մտաւորական աղջամուղջին մէջ, մարդ կորսնցուցած է զինք առաջնորդող Աստղը:

Յիսուս Քրիստոս, հաւաքած էր Իր սիրելի աշակերտները Բարտէի վրայ անոնցմէ մին խրճիթին կանթեղի լոյսին ջուրջ ու "Գալիք Աշխարհ"ի ճառագայթող յաւերժաբոյր ճշմարտութիւնները կը հաղորդէր:

Շատ ժամանակ չ՚անցած, այդ հիւղակի կանթեղին լոյսը պիտի դառնար աշխարհը լուսաւորող, մտքի և լոյսի կաճառներ, հոգիի տաճարներ, հին հաւատալիքները փշրող և սուրբ հաւատքը տարածող երկնապարար Լոյսը աշխարհի: Արարատեան լեռնաշխարհի Մասիսեան լանջին պիտի կախուէր որպէս Լուսաւորչի Կանթեղը և ջարականներու յուսադրիչ մեղեդիները:

Ցրամաբանական յստակատեսութեամբ բազմաթիւ գաղափարներ յայտնուած են գալիք աշխարհի մը նոր և արդար վարչաձեւի մասին: Մակայն ո՞ւր է այն Արդարը, յանդուգն ու կորովին, որ արդարութեան ոտնահարումը յաղթահարէ և հիմնէ ճշմարտութիւն և իրաւունք պահանջող կանոններ: Դարեր շարունակ, թէեւ պարտուած է արդարութիւնը, սակայն Յիսուս Քրիստոսի հաւատացողներուն համար, պարտուած արդարութիւնը՝ վաղուան յաղթանակն է: Այն Խաչեցեալը, զոր Աստուած յարուց գերեզմանէն, *"Պիտի գայ նոյն ձեռով, ինչպէս որ տեսաք անոր երկինք երթալը"* վկայեցին անստուն հրեղէն հրեշտակները, բոլոր առաբեալներուն և Յիսուսը սիրողներուն, որոնք անգիտակցաբար ժողուած էին համբարձման օրը Զինք փառաբանելու:

Մինչեւ Յիսուս Քրիստոսի յայտարարութիւնը. "Գալիք Աշխարհ"ը՝ իմաստասէրներու համար գաղափարականի մը տեսլականը և ջատագովութիւնն էր: Իմաստասէրներէն բանի՞ հոգի նահատակուած է ուտիոպանական գաղափարներու համար: Եւրոպայի 15րդ Դարու վերազարթնումէն մինչեւ հիմայ, բանի՞ *հաղարաւոր դիւանագէտ* մարտիրոսացած է իր բարոզած ու ներքողած վերացական համայնական արդար վարչաձեւին համար: Մարքս-Լենինեան "արդար" և "իրաւացի" վարչակարգը հաստատողներ ոչ միայն չի զոհեցին իրենց կեանքերը, **կարծեցեալ** իտէալական նպատակին, այլ կոտորեցին տասը միլիոն բաղաքացիներ, հիմնելու համար բռնատիրական մարդկային ստրկատիրութիւնը:

Գալիք Աշխարհի անուսւ ռահվիրաները տեսա՛ն Աստուծոյ Արքայութիւնը իրենց **հաւատքի՛** աչքերով և արիաբար նահատակուեցան ոչ միայն տասնեակներ, այլ հազարաւորներ, որոնց կարգախօսն էր *"Ջեր սէրը և մեր պարտքերն"*: Լուսահոգի Գալիլեացի Մարգարէին հետեւորդները՝ անգոյ արքայութեան մէջ դեգերողներ չէին, այլ՝

> ***«Հաւատքի՛ մէջ մեռան ասոնք բոլորը՝ խոստումները դեռ չստացած, բայց հեռուէն տեսան այդ խոստումները և ցնծացին: ...Աստուած ամօթ չի համարեր անոնց Աստուածը կոչուիլ, քանի որ հաղար մը պատրաստեց անոնց համար»*--Եբր. ԺԱ.13-16:**

Մեր Տիրոջ ամենայատկանշական և բնորոշիչ իմաստ արտայայտող խօսքերը, Գալիք Աշխարհի նկատմամբ, կը գտնուին Ս. Մարկոս և Ս. Ղուկաս Աւետարաններուն մէջ.

> ***«Ա՛յս է նոր ուխտի իմ արիւնս, որ կը թափի շատերուն համար: Ճշմարիտ կ՛ըսեմ ձեզի, որ այլեւս որթատունկի բերքէն պիտի չխմեմ մինչեւ այն օրը, երբ պիտի խմեմ նորը Աստուծոյ Արքայութեան մէջ»*--Մարկ. ԺԴ.25:**
>
> ***«Կ՛ըսեմ ձեզի, թէ այսուհետեւ պիտի չխմեմ որթատունկի բերքէն, մինչեւ որ գայ Աստուծոյ Արքայութիւնը»*--Ղուկ. ԻԲ.18:**

Խօսուն նայուածքով և կենդանի բարբառով աստուածառաք Միածին կ՛ուխտէ վերեւ յիշուած հանդիսաւոր խոստումը, որպէս ձօն, առաջին Սուրբ Հաղորդութեան: Յիսուս Քրիստոս թէեւ չ՛ըսեր օրը և ժամը, սակայն կը կանխաձայնէ թէ ինչե՛ր պիտի պատահին այդ օրերու նախօրեակին: Անոր

ազդանշան խօսքերն են.

«Զգոյշ եղէք, շուայտութեամբ և արբեցութեամբ մի՛ ապրիք, որոգայթի մը պէս պիտի գայ, Ջրհեղեղի և Ղովտի օրերուն նման պիտի ըլլայ, որպէս հրեղէն սլաք պիտի փայլատակէ արեւմուտքէն մինչեւ արեւմուտք»:

Այն օրէն սկսեալ, սոյն Ս. Պատարագի խօսքերը մնացին կենդանի, ներգործօն, ու դարձան դեղ ու դարման հաւատացեալներու: Երբ սերտենք Յիսուս Քրիստոսի խօսքերուն իսկական իմաստը, հոն չենք տեսներ անցեալի և ներկայի դիւանագէտներու նենգաւոր և երկդիմի լեզուն: Անոր խօսքերը, արշալոյսող շողերու նման յստակ և մանուկի մը նայուածքին նման պայծառ են:

Մարդասէր Յիսուս կը խոստանայ տալ Իր աշակերտներուն նոյնօրինակ իշխանութիւն, որ Ինք եւս պիտի ստանայ Հօր Աստուծմէ.

«Եւ ես կ՚ուխտեմ ձեզի,--ինչպէս որ իմ Հայրս ալ ուխտ ըրաւ ինծի հետ,--տալու արքայութիւնը, որպէսզի ուտէք և խմէք իմ սեղանէս արքայութեան մէջ»--Ղուկ. ԻԲ.29:

Ի՞նչպէս հասկնալու ենք Յիսուսի վերոյիշեալ համարները և վկայութիւնները: Այլաբանակա՞ն, պատկերաւո՞ր ձեւով, թէ որպէս կաջառակերութի՞ւն: Յիսուս Քրիստոս՝ Իր ուխտն ու խոստումները կնիքեց ամբողջանուէր զոհաբերութեամբ, նոյնիսկ սիրելով ու ներելով Զինք խաչագամողները: Իմ հաւատիս կը հաճեցնէ զիս, որ առարկայակա՛նօրէն վստահիմ մեր Տիրոջ անմահական և անժամանցելի խօսքերուն: Վերոյիշեալ պայծառ խօսքերը, Յիսուս յստակատեսութեամբ խօսեցաւ դիւրահասկնալի ընելով Իր միտքը և ապագայի անխուսափելի դէպքերը պարզամիտ աշակերտներուն:

Պետրոս առաքեալ կը ներկայացնէ համայն մարդկութիւնը իր ջերմեռանդութեամբ արկածախնդրութեամբ, ուրացումով և նաեւ իր սիրով և անվեհեր հաւատքով: նախաձեռնարկ և նախամարտիկ Պետրոս կ՚ըսէ.

«Վրդովինե՛ր,... նախ այս բանը պէտք է գիտնաք՝ թէ վերջին օրերուն պիտի գան արհամարհողներ, ծաղրողներ, որոնք պիտի ընթանան իրենց ցանկութիւններուն համաձայն և պիտի ըսեն. "Ո՞ւր է Անոր գալուստին խոստումը, քանի որ նախահայրերու ննջելէն յետոյ ամէն բան կը մնայ այնպէս՝ ինչպէս որ էր արարչագործութեան սկիզբէն": Այս բանը ուզողներ կը մոռնան որ...այն ժամանակուան աշխարհը ապականուելով կործանեցաւ Ջրհեղեղով: Իսկ այժմ երկինքը և երկիրը պահուած են այդ նոյն խօսքով, վերապահուած են կրակի՝ դատաստանի օրուան և ամբարիշտ մարդոց

կործանումի օրուան համար.

«Բայց, սիրելինե՛րս... Տէրը պիտի չ՚ուշացնէ իր խոստումը ինչպէս ուշացուցած կը կարծեն ոմանք. այլ համբերատար է ձեզի հանդէպ. որով-հետև չ՚ուզեր որ ոեւէ մէկը կորուսի, այլ կ՚ուզէ որ ամէնքը գան ապաշ-խարութեան.

«Սակայն Տիրոջ օրը պիտի գայ գողի մը պէս, երբ երկինքը պիտի անցնի չքնաղ ստօրին շառաչիւնով, և տարերքը (աթոմ) կրակով բոնկած, պիտի լուծուին, և երկիրն ու անոր վրայ եղած բոլոր գործերը յայտնի պիտի ըլլան: Ընդհմն ինչպիսի՛ մէկը պէտք է ըլլաք դուք. մարդկին՝ սուրբ և աստուածապաշտ վարքով, սպասող և հասնիլ չքնացող Տիրոջ օրուան գալուստին: Խոստումին համաձայն, ակնդէտ կը սպասենք նոր երկնքի և նոր երկրի մը՝ որոնց մէջ բնակէր արդարութիւնը»--Բ. Պետրոս Գ.1-13:

Դարերու ընդերքէն մեզի հասնող Հայաստանեայց Ուղղափառ Եկեղեցին՝ դրոշմած է իր Առաքելականութեան հաւատքը, ըսելով.

«Գալոց է Նովին Մարմնովն և փառօք Հօր՝ի դատել զկենդանիս և զմեռեալս, որոյ թագաւո-րութեանն ոչ գոյ վախճան»:

Հայաստանեայց Եկեղեցին՝ իր մեղեդիներու թափանցող միսթիք արարողութեամբ բանաստեղծ է, իսկ սրտով ու հաւատքով՝ Առաքելական: Օտարամուտ և օտարացնող անհաւատութիւնը **խորթ** է մեր Եկեղեցւոյ ոգիին և աւանդութիւններուն:

Դառնա՛ք դէպի առաքելախօս Աւետարանները, դէպի Եկեղեցին Յիսուսի՛ և դէպի խորանն հաւատքի, ոչ միայն խօսքով, այլ

հաւատքով, նուիրումով և անձնազոհութեամբ:

Ապրիլ 13, 1992
Թորոնթօ

ԿՈՅՐ ԲԱՐՏԻՄԷՈՍ

«Բարտիմէոս» բառը կը նշանակէ "որդի Տիմէոս"ի: Իսկ ՙՏիմէոս" կը նշանակէ՝ *կատարեալ, զմայլելի* կամ *պատիւով* Արամերէն և Քաղդէարէն: Ապրելու համար երեք ինքնատիպ յատկանիշներ և անհրաժեշտութիւններ կան՝ **1**.--հաց, **2**.--առողջութիւն և **3**.--յոյս: Յիսուս, Իր Մարդեղացեալ Կեանքի շրջանին, լրացուց այս երեք պայմանները ալ: Ան, բազմացուց հինգ նկանակն ու երկու ձուկը և կշտացուց հինգ հազար ունկնդիրները: Այս հրաշքով, Ան դիւրակեցութեան չ՚առաջնորդեց հաւատացեալները, այլ Հացին **ոգեղէ՛ն** խորհուրդով պիտի միացնէ Ձինք սիրողները թէ՛ իրարու և թէ Իրեն հետ:

Ցաւը, տառապանքը և հիւանդութիւնը կը *միաւորեն* և կը համախմբեն մարդկային ցեղը: Յիսուս՝ Իր լուսեղէն Ջեռքերո՛վ բժշկեց հիւանդութիւնները, մաքրեց բորոտները և վտարեց դեւերը մարդոց մէջէն: Դարերու տառապանքով թրծուած ժողովուրդին, Յիսուս ցոյց տուաւ, որ Աստուած պատժող Արարիչ մը չէ, այլ ամենաքոյժ Բալասան ու տառապանքի Բաժնեկից, կոխկռտուած յոյսերը և թաղուած երազները յարուցանող վերակենդանացնող՝ աստուածարաբ Մարգարէն է:

Կոյր Բարտիմէոս թէեւ կոյր էր, բայց ոչ ծոյլ: Բանուկ ճամբու մը վրայ կը մուրար ան և ոչ թէ նստած խաւար խուցի մէջ կ՚սպասէր իր օրհասին: Յոյսով մը կ՚ապրէր ան ու երազնե՞ր կը պատկերէր: Ան կոյր ծնած չէր, այլ յետոյ կորսնցուցած էր իր տեսողութիւնը: Հայերէն Թարգմանութիւնները որ յուզումնախառն ուրախութեամբ կ՚ողողեն կարդացողները.

«Ռաբբունի, թող բացուին աչքերս»:

Աւելի՛ եւս յուզիչ և ոգեշնչող է Յունարէնին մէջ.

«Ռաբբունի **կրկի՛ն** *տեսնեմ»*--Մարկ. ժ.51:

Այս կոյրը տեսած էր Արարի՛չ Աստուծոյ գեղեցկութիւնները, ծնողք, ամուսնութեան համար սիրած պարմանուհին, բնական գեղեցկութիւնները և այժմ զրկուած այդ բոլորէն, ան կ՚ապրէր խաւա՛ր մթութեան մը խորը: Կեանքի անցուդարձը, հոգեկան վայելքները և անցեալի յուշերը զինք կը տանջէին ամէն օր: Ապրելու և գոյատեւելու անխորտակելի կամքը առաջնորդած էր զինք ճամբաներու (պրպըտումներու և որոնումներու) վրայ: Ապրումներու և վերացումի յոյսերո՛վ կ՚օրօրէր իր հոգին:

Իր հաւատքն ու յոյսերը հիասթափութեան յորձանուտը չ՚ընկղմեցին

զինք: Ամբողջ մարմնով ականջ կտրած միշտ կ'իմանար երկրին անցուդարձերը և իմացած էր հրաշագործ Նազովրեցի մարգարէին սքանչելիքները: Վերջապէս եկած էր այդ բախտորոշ պահը: Մինչեւ կէսօր նստած էր կիզիչ արեւի և փոշիներու տակ մուրալու համար անցորդներու ողորմութիւնը:

Յանկարծ իմացաւ ոտնաձայներու աղմուկ, աղաղակ և վազվզուք: Կոյր էր, սակայն ոչ անմիտ: Բունեց անցորդներէն մին ու հարցուց թէ ի՞նչ է այս խուովարկու ամբոխին պատճառը: Անցորդը պատասխանեց թէ Յիսուս Մարգարէ՛ն՝ Գալիլեացի հրաշագործը կ'անցնի: Կոյր Բարտիմէոս ուզեց օգտուիլ այս բախտաւոր և ճակատագրական պահէն: Իր ունեցած միակ կարողութիւնը աղաղակել, ճչալ և աղերսել էր: Բազմութիւնը ջանաց լռեցնել զինք, սակայն ան ա՛լ աւելի ուժով սկսաւ կանչել.

«Դաւիթի՛ Որդի Յիսո՛ւս, ողորմէ՛ ինծի»:

Անհուն Ձգտութիւն՝ Յիսուս զգաց Բարտիմէոսի հաւատքի թրթռացումները և կանգ առաւ: Դարձաւ դէպի աղերսարկու աղաղակը և կանչեց կոյրը, որուն հոգեկան աչքերը աւելի պայծառ կը տեսնէին քան մարմնաւոր աչք ունեցողները: Բազմութիւնը, որ բիչ առաջ կը ջանար լռեցնել այս հէք կոյրը, փոխեց իր յանկերգը և ըսաւ կոյրին.

«Քաջալերուէ՛, ելի՛ր, բե՛զ կը կանչէ»:

Անցեալի և ներկայի բազմութիւններու հոգեբանութիւնը շարունակ նոյնն է: Ամբոխը ուծացած, ապազգայնացած և զինք բնորոշող բոլոր յատկանիշներէն դատարկուած է: Ժողովուրդներու բազմութիւնը չունի՛ անհատականութիւն, չունի նկարագիր, կարծիք և սեփականութիւն: Այս բոլորին փոխարէն, ամբոխը ունի անանձնական մղում, որ կու գայ ապամարդկային չափազանցուած տենչէրէ:

Ամբոխը պահ մը առաջ կը ջանար լռեցնել աղերսարկու աղաղակը, իսկ հիմայ, նոյն խաժամուժ բազմութիւնը կ'ըսէ կոյրին.

«Քաջալերուէ՛, ելի՛ր, բե՛զ կը կանչէ»:

Այս բազմութիւնը որ բոլոր իմացական առաքինութիւններէ զուրկ է, չունի ուղեցոյց և բիչ յետոյ պիտի աղաղակէ բարձրաձայն.

«Խաչէ զայն, վերցուր զայն աշխարհէ...»

Խաժամուժ բազմութեան ձայնը եղած է ձայն Սատանայի, ձայն տգիտու-

թեան և ձայնը մահուան:

Կեանքը կը ցոլափայլի և կը խորանայ իր իմաստին մէջ, երբ իմաստաւորուած և արժէքաւորուած հասկացողութիւն դառնայ: Կոյր Բարտիմէոս անկարող էր տեսնել միայն *նիչքաձեւ՛ն* ու չօշափելի դէմքերը և առարկաները, սակայն իր հոգեկան ալացքին մէջ, ան կ'ապրէր իմաստաւորուած արժէքներու կենսոլորտին մէջ:

Խունված բազմութիւնը՝ իր հարիւրաւոր ձայներով ու գոռումով չի կրցաւ պարտութեան մատնել ու լռեցնել բնիկ աղերս մը, որ կու գար հաւատքի մանանեխածիլ վստահութենէ: Յիսուս Քրիստոս՝ Իր ամենահմանալի զգաստութեամբ լսեց հաւատքի՛ աղերսը, որ համակ երաժշտութիւն մըն էր այդ խաժամուժ աղմուկին մէջէն: Մեր Տէրը երբեք խուլ ականջ չի դարձներ հաւատքի բնիկ աղերսին: Ան եկած էր փնտռելու և գտնելու իր կորուսեալ գառնուկը: Բազմութեան մունչիւնին և ոռնումներուն մէջէն, Ան կը ճանչնայ մայիւնը իր կորուսեալ, սակայն հաւատաւոր գառնուկին:

Որքան ալ կոյր դարձած ըլլանք մեղքերու ներքեւ, որքան թերահաւատ ու անառակ, Ան կը սպասէ մեր աղերսին, մեր մանանեխածիլ հաւատքին: Չոգ չէ ջանքերը տեղան և որոտումները փայլատակեն, մէկ աղերս մը, բնիկ հայեացք մը ուղղուած Յիսուսի, լսելի կը դառնայ Անոր ականջին:

«Հաբբունի, թող բացուին աչքերս» աղերսիդ անմիջապէս պիտի հետեւի Անոր հրաշագործ աստուածային սէրը, ըսելով.

«Գնա՛, հու հաւատդ ինձ փրկեց»:

Ապրիլ 15, 1992
Թորոնթօ

Մ Ո Ւ Տ Ք

Գ. ՊՐԱԿԻՆ

Այս Գ. Պրակով կը վերջացնենք Ս. Մարկոս Աւետարանագիրին յատկանիշները, որոնք ան ջանացած էր ցուցայայտել: Այժմ պիտի սկսի մե՛ր վկայութիւնը, ցոյց պիտի տանք մե՛ր ապրած կեանքի վկայութեան յատկանիշները, պիտի գրենք զանոնք ո՛չ թէ մագաղաթի մը վրայ, այլ մեր զաւակներուն ու բարեկամներուն հոգիներուն վրայ:

Ս. Մարկոս աւետարանագիր գրեց իր ականատեսի վկայութիւնը ո՛չ թէ գիտութիւն մը աւելցնելու մեր տեղեկատուութեան տետրին մէջ, այլ՝ որպէսզի իր վկայութիւնը դառնայ մեր կեանքի խթանը ու կերպարանափոխէ մեզ մտնելու շարքը *գործե՛ք* հաւատացեալներու:

Կը ձօնեմ այս գրութիւնը բոլոր անոնց, որոնք նոր էջ մը կը բանան իրենց սրտերուն մէջ հրաւիրելու զՔրիստոս, որպէս իրենց Նաւապետը:

"Էջ" բառը գրաբարի մէջ "իջնել" կը նշանակէ, այդ պատճառաւ մեր Մայր Տաճարը կը կոչենք Ս. Էջմիածին: Կը մաղթեմ որ մեզմէ իւրաքանչիւրը դառնայ կենդանի Էջմիածիններ սփռելու համար Քրիստոսի վկայութիւնը համընդհանուր աշխարհի:

1996
Թորոնթօ

Ալպէր Նորատունկեան
Հայ-Քրիստոնեայ

Ծ Ա Ղ Կ Ա Զ Ա Ր Դ

(Աստուծո՞յ, թէ Դաւիթի Թագաւորութիւնը)

Նազովրեցի Մարգարէն բազմիւ անգամներ այցելած էր Երուսաղէմ, սկսեալ իր մանկութեան և պատանեկութեան շրջանէն: Այս՝ վերջին անգամն է, որ կ՛այցելէր աշխարհագրական այն կեդրոնը ուր պէտք էր պաշտպանուէր սրբութիւնն և իրագործուէր արդարութիւնը: Նախապէս Ան եկած էր Երուսաղէմ բարոզելու և յայտնացուցանելու աստուածային սիրոյ զօրութիւնը: Ան կու գայ այժմ յարգանքի տուրքը տալու հայրենի հոգեւոր արժէքներու: Իր այս վերջին գալուստին, Ան կու լայ "Սուրբ" քաղաքին անխուսափելի կոտորածին համար: Ան կը նախատեսէ գալիք չարիքը, որ իր ցեղակիցները պիտի բերեն իրենց ազգայնամոլ ծայրայեղութեամբ: Յիսուս կու լայ Երուսաղէմ քաղաքին ու քաղաքացիներու ցաւին ու տառապանքին վրայ, որովհետեւ Ինքզինք *մանպիչ* ըրած է անոնց կեանքի՛ն, մարմնի՛ն և յոյզերուն:

Յիսուս Քրիստոս մեծ յուսախաբութեան առջեւ կը գտնէ Ինքզինք երբ մուտք կը գործէ հայրենական տաճարը: Հոն ուր պիտի գտնէր սրբութիւն, աղօթք և պաշտամունք՝ կը գտնէ փերեզակներ, որոնք ազգին տաճարը՝ աստուածային ճանապարհին մուտքը, վերածած էին իրենց շահաւէտ կրպակներու: Չի դատապարտե՛նք երկու հազար տարիներ առաջուան Հրեայ տաճարը: Յիսուսի աչքերո՛վ նայինք մեր լոյս հաւատքի ներկայ եկեղեցիներուն: Ի՞նչ վկայութիւն և գովասանքներ պիտի ընէր մեր Տէրը, եթէ այսօր այցելէր մեր սրբատեղիները և աղօթքի յատկացուած եկեղեցիները: Յիսուս Քրիստոս ոչ թէ բարկութեամբ և խարազանով վտարեց տաճարին առեւտրականները, այլ *ցաւով* և ցասումով, արցունքով ու վիշտով:

Ինչո՞ւ:

Որովհետեւ Հրեայ իշխաններ, փոխանակ *ազգային* յատկանիշները ի սպաս դնելու հաւատքի և Աստուծոյ, *աստուածային* մենաշնորհները աճուրդի հանած էին իրենց ազգամոլ նպատակներուն համար: Հրեայ կրօնաւորներ և քահանաներ, փոխանակ ծառայելու Աստուծոյ և տարածելու Անոր փառքը ազգերու մէջ, *ազգայնացուցած* էին զԱստուած, հաւատք և տաճար:

Երեք տարի Նազովրեցի Մարգարէն և Իր աշակերտները քարոզած էին "Աստուծոյ և երկնայի՛ն" թագաւորութիւնը, սակայն Երուսաղէմի բնակիչները Զինք փառաբանեցին Ովսաննաներու սրբազան տարափով, որպէս իրենց հօր *"Դաւիթի՛ թագաւոր"*: Յիսուս չէր ուրացած ազգային հոգիի ազնիւ նկարագիրը, անհատական և ազգային անկեղծ կեցուածքը հանդէպ հաւատքի ու կրօնի: Սակայն ազգայնամոլութիւնը կուրցուցած էր անոնց տեսողա-

կանութիւնը: Յիսուս Քրիստոս ջանաց ցոյց տալ ազգայինը տիեզերակա՛ն տեսողականութեան ընդմէջէն, մինչ Հրեայ աւանդապաշտներ ուզեցին դիտել տիեզերքը *խրճ՛ից* ազգային **շահերու** ընդմէջէն:

Հրաշագործ Նազովրեցին կարողացաւ մտնել երուսաղէմ քաղաք ու տաճար, բայց չի կրցաւ մուտք գործել մարդոց սրտերէն և հոգիներէն ներս: Ո՛չ, որովհետեւ անզօր էր, այլ՝ Յիսուս Քրիստոս **հրաւէրո՛վ** միայն, կը մտնէ մեր սրտերէն ու հոգիներէն ներս և ո՛չ բռնատիրութեամբ:

Ծաղկազարդի տօնախմբութիւնը, այն հանդիսաւոր ժամն է, երբ Երկնքի Արքայութեան Իշխանը կը թակէ մեր մտքի և սրտի դուռը և կը փափաքի ըլլալ մեր Հիւրը: Ան կու գայ այցելել մեզ, ոչ թէ ձիու կամ փիղի վրայ հեծած, այլ՝ իշու վրայ, համեստ ու նոյնացած մեր պարզ նոյնաբնոյթ մարդկայնութեան:

Որպէս 20րդ Դարու Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հաւատաւոր, ինչպէ՞ս կը դիտենք մեր Իշխանազուն Այցելուն: Որպէս ազգայի՛ն Հերո՞ս, Հայրենիքի Ազատարա՞ր, քաղաքական Փրկի՞չ, թէ անպարտելի Ազատարարը արարչագործութեան և անոր պսակ՝ մարդ արարածին: Հայաստանեայց սուրբ Եկեղեցիին սեւեռուն նպատակը և աղօթքը եղած է՝ նախ՝ **աշխարհի՛** խաղաղութիւնը (Տուր աշխարհիս խաղաղութիւն), և ազգը երկրորդակա՛ն կու գայ: Աստուածառաք Վարդապետը հրահանգած էր. **"Խնդրեցէք նախ Աստուծոյ արքայութիւնը և անոր արդարութիւնը"** մինչդեռ Հրեաները ուզեցին ողջունել անբովանդակելի կեանք Բաշխող Աստուածորդին, որպէս իրե՛նց Դաւի՛թ թագաւորի որդին:

Ծաղկազարդի տօնակատարութիւնը, մեզ յիշեցնող այն պատմական դէպք իրականութիւնն է, որ դարձակէտը կը կերտէ մեր հաւատքի տիեզերականութեան: Հաւատալով, վստահիլով և նուիրուելով մեր Փրկչին, մենք եւս պիտի սիրենք զիրար, որ ապացոյցն է Զինք սիրելու: Ծաղկազարդը՝ Յիսուս Քրիստոսի մարմնաւորած հեռանկարները ճանչնալ և ըմբռնել է, որ ներքնապէս կը կերպարանափոխէ Իրեն հաւատացողները: Եկեղեցին փոխանակ նշխար, մը մասունք մը և արարողութիւն մը ըլլալու, դառնալու է

Շունչ և Ոգի:

Ապրիլ 16, 1992
Թորոնթօ

ԱՆՊՏՈՒՂ ԹԶԵՆԻՆ

Անպտուղ թզենիին անիծուիլը, հակադիր գաղափարներ ու բազմաթիւ մտածումներ յարուցած է: Մտածողական հակառակ դրութիւններ միջտ պիտի գոյատեւեն, և արմատէն չորցած անթիւ թզենիներ (զանոնք յատկանշող անձեր) պիտի միանան սոյն թզենիին դաժան ճակատագրին:

Մեր համեստ կարծիքով, պատասխանը՝ եղերական թզենիի ճակատագրին, կը գտնուի անոր տրուած բացատրութեան վերջին համարին մէջ.

«Եթէ դուք չնորէք՝ ձեր Հայրն ալ, որ երկինքն է, պիտի չներէ ձեզի ձեր յանցանքները»--ԺԸ.26:

Յիսուս Քրիստոսի դիտանկիւնով, թզենին կը ներկայացնէ կամ կը պատկերէ հասյն մարդկութիւնը:

Մարդ արարած, մեր աչքին տեսանելի և շօշափելի էակը չէ միայն: Գիտնականներու և բժշկական արուեստագիտութեան բացատրած արարածը չէ՛ միայն: Մարդ արարած կրնայ շատ մը մարմնական նմանութիւններ ունենալ իր անասնական աղբարիկներուն հետ: Սակայն մարդ էակ անչափելի կերպով գեր ի վեր է անբան անասուններէն և իր մարմնակա՛ն նմաններէն:

Մարդ էակ՝ իր հոդաշէն և կաւակերտ հանգամանքո՛վ իսկ, կրնայ գործակցի՛լ Ատուծոյ: Ան իր կամակորութեամբ և ամբարտաւանութեամբ է որ կը խափանէ Անոր ողորմութիւնը և կ՛արգիլէ Անոր վայելչութիւնը և կը մերժեէ ներումի և թողութեան շնորհը ու կը կորնցնէ իր յաւիտենական կեանքը:

Աշխարհի մէջ կան միլիոնաւոր ծառեր, որոնք պտուղ չեն արտադրեր: Միթէ պտղատու ծառերը, որոնք սնունդ և կեանք կու տան մարդկութեան, **բարեշրջուելո՞վ** պտղատու դարձած են: Չեմ կարծեր: Թէ՛ պտղատու և թէ անպտուղ ծառերը, երեւութապէս յար և նման են: Ունին արմատ, բուն, ճիւղ և տերեւներ: Նմանապէս մարդ և անասուն, արտաքնապէս նման են իրարու: Մարդ արարած պտղատու է: Այսինքն շինարար և ճարտարագէտ, իսկ կենդանիները ծնուցիչ են, իրենց *նմաններուն* միայն ծնունդ կու տան և ոչ ստեղծագործ:

Մեր Տիրոջ անիծած թզենին ոչինչ ունէր, *՝բայց միայն տերե՛ւ՚* նման անպտուղ ծառերու:

Երբ պտղատու ծառ մը չ՛արդարացներ իր գոյութիւնը, չ՛իրագործեր իր պարտականութիւնը և կ՛ուզէ նմանիլ միայն ջուխի՛ ծառերու, թերացած կ՛ըլլայ իր պատասխանատուութեան և պարտականութեան մէջ:

Մարդ արարած ստեղծուած է իր Արարչի կերպարին նմանութեամբ՝ և

պէտք է ըլլայ ներող և սիրող: Երբ մարդ իր կամակորութեամբ և խստապարտութեամբ չի՛ ներեր և չի սիրեր իր նմանները, ո՛չ թէ Աստուա՛ծ կը պատժէ զայն, այլ ենթակա՛ն մերժելով աստուածային ողորմութիւնը, չկամենալով դառնալ նման իր Արարչի ողորմածութեան կ՛անջատէ ինքզինք Անոր շնորհներէն:

«ԵԹԷ ԴՈՒՔ ՉՆԵՐԷՔ՝ ՁԵՐ ՀԱՅՐՆ ԱԼ, ՈՐ ԵՐԿԻՆՔՆ Է, ՊԻՏԻ ՉՆԵՐԷ ՁԵԶ ՁԵՐ ՅԱՆՑԱՆՔՆԵՐԸ»:

Մարդ արարածին ձեռքն է ի՛ր ներումը և թողութիւնը: Մարդ էակ՝ ի՛նք պիտի բանայ աստուածային շնորհներու դուռը, կամ ի՛նք՝ իր կամակորութեամբ պիտի կորսնցնէ յաւիտենական կեանքը:

Մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս, որ գիտցաւ Իր հակառակորդներուն խորհուրդները և կանխատեսեց Պետրոսի ուրացումը, միթէ չէ՞ր գիտեր թէ թուզի եղանակ չէ և այդ թզենիին վրայ թուզ չի կրնար ըլլալ: Ան շատ լաւ գիտէր թէ այդ թզենիին վրայ պտուղ չի կար:

Թզենիին դէպքը առարկայական լուսաբանութիւնն ու մեկնաբանութիւնն է դատաստանի օրը ներում չ՛ստացողներու և յաւիտենական կեանքը կորսնցնողներու: Պարտադրուած զրկանքի ու պատուհասի պիտի ենթարկուին անապաշխար հոգիները: Կորուստի ենթարկումը ո՛չ աստուածային **պատիժ** է և ոչ ալ երկնային վրէժխնդրութիւն, այլ՝ իւրաքանչիւր անհատի կամապաշտ և ըմբռնաճութեան հետեւանք: Որովհետեւ **աէրը** ոսկի բանալին է արքայութեան, իսկ **զղջումը՝** գինն է փրկութեան:

Չի մոռնանք. **«Իսկ ԵԹԷ ԴՈՒՔ ՉՆԵՐԷՔ»ը:**

Ապրիլ 18, 1992
Թորոնթօ

"ՈՉ ԳԻՐՔԵՐԸ ԳԻՏԷՔ
ԵՒ
ՈՉ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԶՕՐՈՒԹԻՒՆԸ"

Մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս՝ Իրեն եկող Մադուկեցիներուն (Մեռելներու յարութեան չի հաւատացողներուն), իշխանական շեշտով մը կ'ըսէ.

«Ո՛չ Գիրքերը գիտէք և ո՛չ ալ Աստուծոյ զօրութիւնը»
«Ոչ գիտէք զԳիրս և ոչ զօրութիւնն Աստուծոյ»:
--Մարկ. ԺԲ.24:

Յիսուսի շեշտած "Գիրք" կամ "զԳիրս" բառերը մատնացոյց կ'ընեն սրբազան Գրութիւնները: Յիսուս Քրիստոսի ժամանակ "Հին Կտակարան"ի Գիրքերը, ինչպէս մենք ունինք, մէկ խորագրի ներքեւ չէին, այլ՝ կը կոչուէին՝ **1.-Օրէնք, 2.-Մարգարէներ, և 3.-Սաղմոսներ:**

Վերեւ, Յիսուսի յիշատակած "Գիրք" բառը Յուն.ի մէջ *"Գրաֆայ"* բառն է, որ կը նշանակէ "գրութիւն" կամ "գրուածք": Յիշատակութեան արժանի է, որ բաւն դարեր առաջ թէ՛ գրողները հազուագիւտ էին և թէ թուղթ գոյութիւն չ'ունէր: Հետեւաբար հրապարակը՝ ներկայ ձաբուտւիներով չէր ողողուած: Բոլոր գրուածքները թէ՛ սրբազան և թէ գրական արժէքներ էին:

Հռոմայեցի մատենագիրներ զբաղ էին օրէնսդրական և բանաստեղծական գրութեամբ, Յոյները՝ իմաստասիրական և ողբերգական, իսկ Հրեաները՝ մարգարէական:

Գալիլեացի Հրաշագործը չ'ուրանար գրուածքներու անփոխարինելի արժէքը, այլ՝ մարգարէական գրուածքներու կը պարգեւէ նաեւ երկնայի՛ն զօրութիւն: Որեւէ գրուածք, մատենագրին **խորհուրդը** կը ցոլացնէ: Հետեւաբար սրբազան Գրութիւնները ըմբռնելու համար չի բաւեր գիտնալ միայն կարդա՛լ, այլ՝ նաեւ պէտք է ըմբռնել այդ գրութեան խորհուրդ տուող **Միտքը,** զոր Յիսուս կը կոչէ "Աստուծոյ զօրութիւնը":

Մադուկեցիք և դպիրներ բաջածանօթ էին իրենց հայրենի մարգարէներու մատենագրութեան: Ամենք կրնային գոց արտասանել բոլոր գիրքերը առանց բառական սխալանքի: Անոնք այնքա՞ն նուիրուած էին իրենց հնադարեան գրականութեան, որ կրօնքն ու արարողութիւնները, բոլոր մարզերու մէջ, դարձած էին բանաստեղծութիւն, իմաստասիրութիւն և արուեստ, կորսնցնելով գերագոյն՝ *հոգեկանը:* Յիսուս Քրիստոս, առանց ստորագնահատելու սրբազան մատենագրութիւնը, ցոյց տուաւ այդ կրթողական մարգարէութիւններու բանալին՝ Աստուծոյ զօրութիւնը:

Այլ խօսքով, Յիսուս ըսել ուզեց, որ մարգարէական գրուածքները հասկնալու համար, մարդ էակ կը կարօտի Աստուծոյ զօրութեան: Որովհետեւ մարգարէութիւնները՝ աստուածային **խորհուրդներ** են, և առանց Աստուծոյ զօրութեան՝ ներջնչումի, կարելի չէ՛ հասկնալ: Աստուծոյ զօրութիւնը չ՛ունեցողները և չգնահատողները (Մաղուկեցիները)ը, Լուսահանդերձ Մարգարէն կը կոչէ "մոլորածներ": Ո՛չ իրենց մտաւորական ասպարէզին մէջ, այլ՝ աստուածաբանական:

Ինչպէս որ կարելի չէ առանց գրի և գրականութեան մտաւորական դառնալ, նոյպէս ալ կարելի չէ՛ ըմբռնել աստուածային խորհուրդները առանց մտերմանալու Աստուծոյ հետ և ստանալու Անոր զօրութիւնը:

Աղօթքը մարդկային գիտակցութիւնը կը միաձուլէ աստուածային գիտակցութեան հետ ու կ՛ստեղծէ խորհրդաւոր վիճակ մը, ուր

մարդկային հոգին
կը խորհրդաստւզուի Աստուծոյ մէջ:

Ապրիլ 18, 1992
Թորոնթօ

“ԿՐՆԱ՞Ք ԽՄԵԼ ԱՅԴ ԲԱԺԱԿԸ...
ԿԱՄ
ՄԿՐՏՈՒԻԼ ԱՅԴ ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՄԲ...”

Ահաւասիկ հարցում մը որ կ՛ուղղուի Յիսուս Քրիստոսի կողմէ՝ Իրեն հետեւող փառասէր երկու աշակերտներուն: Մեր Տէրը, որ ականջալուր եղած է մարդկային հարցումներու, ինչպէս որ մենք ալ սովոր ենք ըլլալ գրեթէ ամէն օր, ըլլան անոնք միջազգային, ընտանեկան կամ առողջապահական հարցեր: Եթէ իւրաքանչիւր մարդ, մէկ հարցում մատուցանէ Աստուծոյ, օրական քանի՞ հարցումներ ուղղուած կ՛ըլլան աստուածային նամակատուփին:

Յիսուս Քրիստոս խորհրդաւոր հարցում մը կ՛ուղղէ Իր Եկեղեցւոյ հաւատացեալներուն ըսելով.

«Կրնա՞ք խմել այդ բաժակը...և կամ
մկրտուիլ այդ մկրտութեամբ»:

Այնուհետեւ՝ ապարէզը կը մնայ մեզի: Հարցումին պատասխանելէ առաջ, լաւագոյն կ՛ըլլայ՝ որ հասկնանք հարցումին հոգին՝ անոր աննիւթական և խորհրդագրգռիչ իսկութիւնը: Ջանանք թափանցել Յիսուս Քրիստոսի զրուցատրութեան էութեան և նշանակութեան: Հաղորդուելու պէտք ունինք Անոր **կեանքին** և տեսանողական **մտքին** վերլուծել կարենալու համար հարցումը: Դժուար չէ երեւակայել որ աշակերտները հասկցան իրենց ուղղուած սոյն հարցումին խորքը: Որովհետեւ անոնց պատասխանը եղաւ դրական, *«կրնա՛նք»*: Սակայն, ափսոս որ Գեթսեմանիի Պարտէզի միջադէպին, բոլոր աշակերտները փախան, և մեր Փրկիչը՝ Յիսուս Քրիստոս միայնակ ճակատեցաւ չարին կատաղութեան դէմ: Աշակերտները, Գեթսեմանիի Պարտէզին մէջ, չկրցան նոյնիսկ զոհե՛լ իրենց քունը և աղօթել Յիսուսի հետ, այլ՝ ***քնացան***...

Սակայն, Յիսուս Քրիստոսի արգաւանդ և թելադրական հարցումը, որպէս կենարար սերմնահունտ, ցանուեցաւ աշակերտներուն ներիմաստ մտքին խորքը: Աշակերտները՝ իրենց տիեզերական առաքելութեան ընթացքի՛ն միայն, ըմբռնեցին իրենց ուղղուած հարցումին հոգեկան զօրութիւնը և յառաջիկային ապրեցան ու նահատակուեցան ալ, իրագործելու համար սոյն սրբազան առաքելութիւնը, որպէսզի *չմ/պատ* ըլլան իրենց Վարդապետին ակնարկած բաժակը...և մկրտուած ըլլան Անոր մկրտութեամբ:

Ի՞նչ էր ուրեմն, Յիսուս Քրիստոսի *բաժակին* և *մկրտութեան* իմաստը: Եթէ "բաժակն" ու "մկրտութիւնը" մարմնական և նիւթական եղելութիւն կամ

արարք մը համարենք, Յիսուս Քրիստոս վաղուց մկրտուած էր Յորդանան գետին մէջ: Յիսուսի ակնարկութիւնը՝ ջուրով մկրտուելու գործողութեան մը մասին չէր: Երկնառաք Վարդապետը, "Բաժակի և Մկրտութեան" ծածկաբանութեամբ, ջանաց յայտնել վերելքի սանդուղը և աստուածանմանելու ձգտումը մարդ արարածներուն:

Յիսուս Քրիստոս՝ Իր առաքելութեան մայրամուտին, երբ Իր 12 աշակերտներուն հետ միասին սեղան նստած կը ճաշէր վերնատան մէջ, հիմնարկեց սրբազան Խորհուրդ մը՝ զոր կը կոչենք.

Ս. Պատարագ, Ս. Հաղորդութիւն
կամ **Վերջին Ս. Ընթրիք**:

Սուրբ Պատարագի հաղորդութեան ընթացքին, Մեր Տէրը պատուիրեց Իր աշակերտներուն՝ շարունակել սոյն սրբազան Խորհուրդը մշտատեւ յիշատակելու համար Զինք:

«Ասիկա ըրէ՛ զիս յիշելու համար», ըսաւ Յիսուս Քրիստոս:

Ի՞նչ էր արդեօք վերեւի պատուէրին, «Ասիկա ըրէ»ին, *«ասիկա»*ն: Երկու հազար տարի է որ Ս. Եկեղեցին իր Եպիսկոպոսներով ու Քահանաներով կը կրկնէ Ս. Պատարագ Հաղորդութիւնը: Եկեղեցին կը ջանայ իրագործել իր լաւագոյնը որպէս մխիթարութիւն և հաւատքի անխախտութիւն: Սակայն, կա՞յ արդեօք արարք մը՝ որ կը պակսի մեզի: Իրագործութիւն մը, զոր հաւատացեալները կը թերանան կատարել: Ի՞նչ է լրումը և պակումը Ս. Պատարագի Հաղորդութեան, որ կրնայ վրիպած ըլլալ հաւատացեալէ մը, հաղորդուելու պահուն: Ի՞նչ էր Յիսուսի մտանշած **«ասիկա»**ն: Միթէ Գինի՞ն էր, կամ Հա՞ցն էր, թէ՞ ոտնլուայով ապաշխարութեան սրբացումը:

Յիսուս Քրիստոսի պատուէրը՝ ուղղուած էր աշակերտներուն, որ *անո՛ր* ընեն ինչ որ Յիսուս Ինք կ'ընէր: Ի՞նչ էր արդեօք որ Յիսուս Քրիստոս ըրած էր անցեալին, կ'ընէր ներկային, և պիտի շարունակէր ընել՝ ապագային եւս:

Աստուածորդիի Առաքելութեան ամենասուրբ և ամենախորհրդազգած արարքը՝ *յմպէշն* էր այն "բաժակ"ը և "մկրտուիլ"ն էր: Երբ Գեթսեմանիի Պարտէզին մէջ Յիսուս վերջնականապէս ու կամովի՛ն ընդունեց ըմպել այդ *"բաժակ"ը* **(մարմնին՝ ֆիզիքականին կոտորիլը)** և *"մկրտուիլ"*, այլ խօսքով, ենթարկուիլ մարդկային անիրաւութեան, անարդար նուաստացումի և մահուան դատապարտութեան--գիտակցօրէն անձնատուր ըլլալ ինքզինք չար ուժերու կատաղի հոսանքին, ազատագրելու համար ուրիշները:

Լուսահանդերձ Միածինը՝ նշխարին և գինիին բեկանումով բացատրել ջանաց Իր աշակերտներուն, թէ այդ հացը և գինին **իրե՛նք** են: Ամէն անգամ

երբ կրկնեն Ս. Հաղորդութիւնը, յիշելու են, թէ ինչպէս որ իրենց Տէրը կոտրեցաւ ու փշրուեցաւ, իրե՛նք եւս կոտրուելու ու փշրուելու են:

Ինչպէս Լուսայորդ Միածինը ջաղախեց Ինքզինքը ժողովուրդին տառապանքին հետ ու կենդանի՛ հաղորդութեամբ փոխանցեց Իր Հոգին մարդկային հոգիին, մենք եւս, որպէս Իր ուխտաւորները, մատուցանելու և ընծայելու ենք մենք զմեզ՝ կոտրուելու և անարգուելու, որ կարենանք դառնալ թարգմանը աստուածային սիրոյ, և ընդունելու հարազատ յայտնութիւնը Անոր ողորմութեան: Ոչ թէ խօսքով և գրութեամբ նկարագրել զԱստուած, այլ կենդանի ապրումո՛վ և անձնազոհութեամբ ներընդունիլ զԱյն:

Սուրբ Պատարագի Հաղորդութիւնը ըլլալու է՛ միայն յիշատակը մեր Փրկչի՛ն զոհողութեան և խաչելութեան, այլ՝ նաեւ փաստը **մե՛ր** նուիրումին, որուն կոչումը ստացած ենք: Ի հարկին վկայելու համար մեր ալ մարմնական և նիւթական կոտորումը և զոհաբերումը:

Վերոյիշեալ խորհրդածութիւններուն մէջ, անկարելի է չյիշել Ման Սալվատորի՝ Օսթար Ռոմէրոյ Արքեպիսկոպոսը: Անվեհեր Արքեպիսկոպոսը՝ իր պատարագած պահուն՝ երբ դէպի երկինք կը բարձրացնէր Ս. Պատարագի Հացն ու Գինին, հրաւիրելու համար ժողովուրդը խոստովանութեան և արբութեան --ոճրագործ ձեռք մը հրազէնի մէկ փամփուշտով լուեցուց անոր սիրոյ, հաշտութեան և խաղաղութեան իրաւարարի ձայնը:

Մետաղային զօրութիւնն ու մահուան գործիքը չի՛ կրնար պապանձեցնել ճշմարտութեան և իրաւունքի ձայնը, որ պիտի արձագանգէ որոտագին՝ վերածնած վկաներու շրթներէն:

Արքեպիսկոպոս Օսթար Ռոմէրոն, **«ասիկա ըրէք»**ը գործադրած եղաւ զոհելով իր մարմինը՝ որպէս հաւատարիմ վկայ, ապացուցանելու համար որ **Սէրը** կը գերազանցէ ատելութիւնը՝ իր փրկարար և հաշտարար զօրութեամբ: Ինչպէս մեր Տէրը՝ Յիսուս Քրիստոս՝ Իր մարմնային օրերուն գրեթէ ամէն օր կը խմէր այդ "բաժակ"ը և ամէն օր կը մկրտուէր, մենք ալ, նոյնպէս, եթէ *ուխտակից* աշակերտներն ենք Յիսուս Վարդապետին, յիշելու ենք պատուէրը որ տրուած է մեզի.

«Ընէք **ասիկա** Ձիս յիշելու համար»: Ընենք **ի՞նչը**:

Կոտրուիլ և փշրուիլ, անարգուիլ և նուաստանալ, մինչեւ որ կարենանք սիրաջահիլ վստահութիւնը այն անձերուն, որոնք կասկած ունին մեր անկեղծութեան և սիրոյն հանդէպ:

Միջոցը շա՛տ դժուար է, ուղին՝ նե՛ղ և տատասկոտ, փշո՛տ,
բայց՝ արդիւնքը յոյժ վարձահատոյց:

Փետրուար 19, 1987 **Թորոնթօ**

“ՄԵՐ ՏԷՐ ԱՍՏՈՒԱԾԸ ՄԻԱ՛Կ ՏԷՐՆ Է”

Մի աստուածութեան գաղափարը տարածուեցաւ մարդկային բաղաբակրթութեան մէջ Հրեայ ցեղի կրօնայայտնութեամբ: Յիսուս Քրիստոսի հռչակաւոր յայտարարութիւնը՝

«Լսէ՛, Իսրայէ՛լ, մեր Տէր Աստուածը միա՛կ Տէրն է»- և, Բ. Օրինաց Ձ գլուխ 4րդ համարին վկայութիւնն է, զոր Մովսէս մարգարէ զեկուցած էր իր ազգին, ըսելով.

Ով Իսրայէլ, մտիկ ըրէ.
“Մեր Տէր Աստուածը մի միայն Տէր է”.

Եբրայերէն գրութեան մէջ, վերոյիշեալ համարին *Չուէ* և *Միակ* բառերը գլխագիր տառերով գրուած են:

Վերոյիշեալ բառերուն գլխագիր ըլլալը՝ յատկանշական խոր իմաստներ կը պարունակեն: Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ՝ Նոր Կտակարանի հրատարակութիւնը (1981), իր բնագրական զօրութեամբ թափանցած է այդ բառերու իսկութեան և նշանակութեան: Մինչեւ այս նոր թարգմանութիւնը, աշխարհաբարը կը կարդացուէր.

«Մեր Տէր Աստուածը **մէկ** *Տէր է»:*
(Անգլերէն լեզուով. "The Lord our God is one Lord" K.J.V.).

Հպանցիկ ակնարկով տարբերութիւն մը չ՛երեւիր: Ինչպէս երազի և իրականութեան մէջ անդունդ կայ, նոյնպէս ալ Նոր թարգմանութիւնը անհամեմատելիօրէն խոր է և նշանակալից բան 19րդ դարու աշխարհաբար թարգմանութիւնը:

Աշխարհաբար առաջին թարգմանութիւնը, և անգլերէն թարգմանութիւնները փոխանակ *Միա՛կ* Տէրն է"-ի՝ *Մէկ* Տէր է" ցոյց կու տան՝ Աստուծոյ *թուական* (համրանքի՛) մէկութիւնը: Իսկ նոր աշխարհաբար թարգմանութիւնը և բնագրական (եբր.) իմաստը ցոյց կու տայ Աստուծոյ *յատկութիւնները* և *հանգամանքը*: Հեթանոսութեան շրջանին, մարդիկ ինչ որ կ՛ակնկալէին իրենց աստուածներէն՝ չգտան, մի միայն երկնի՛ր Աստուածն է միա՛կը, որ պիտի պարգեւէ մարդկութեան խնդրանքը: Այլ խօսքով, ո՛չ թէ Աստուած *մէկ* է, այլ **Միա՛կն** է որ կ՛ստեղծէ, կը հոգայ և կ՛ողորմի:

Մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս՝ Իր զեկոյցով, չի ջանար ապացուցանել Աստուծոյ *համրանքի* թիւը, այլ Անոր անբաղդատելի սիրոյ և ողորմութեան

մշտահոսութիւնը և Անոր բացառիկ հոգատար խնամակալութիւնը: Յիսուս Քրիստոս, ո՛չ թէ միաստուածութե՛ան ջատագովութիւնը կ'ընէ, Յովհաննու Աւետարանին մէջ, այլ՝ ***ճշմարի՛տ*** Աստուծոյ.

> ***«Յաւիտենական կեանքը այս է՝ որ ճանչնան Քեզ Միակ Ճշմարիտ Աստուած, և ճանչնան Յիսուս Քրիստոսը, զոր Դուն դրկեցիր: ...Սո՛ւրբ Հայր, պահէ՛ զանոնք Քու անունովդ: Մինչ աշխարհի մէջ անոնց հետ էի, ես կը պահէի զանոնք»--Յով. ԺԷ3, 11-12:***

Կեանք բաշխող Մարդեղեալը կենդանի հաղորդութեամբ փոխանցեց աստուածային յատկութիւնը՝ բժշկելով հիւանդները, մաքրելով բորոտները, կերակրելով Չինք մտիկ ընող ժողովուրդը, խաղաղեցնելով մրրկահովերն ու ծովու փոթորիկը, առողջացնելով կոյրերն ու կաղերը, հանելով պիղծ ոգիները և յարուցանելով մեռեալները: Ի վերջոյ հոսեցուց Իր սրբազան արիւնը խաչն ի վար, և անով ուրուագծեց Ս. Եկեղեցիին ընթացքն ու ուղին:

Իսկ անդին:

Հելլանոս աստուածները լուռ ու մունչ կ'սպասէին լուացուիլ, և հանդերձուիլ իրենց համար ծառայող բահանաներու կողմէն: Նախաքրիստոնէական Հայաստանի աստուածուհի Աստղիկ (Յուն. Աֆրոդիտ) կը պաշտուէր որպէս սիրոյ և գեղեցկութեան տուիչը: Քանի՞ հոգիներու սէր կամ գեղեցկութիւն կրցած էր տալ ան:

Անահիտ՝ Արամազդի դուստրը, որ ծննդաբերութեան, արգասաւորութեան և պտղաբերութեան աստուածուհին էր ու կը համեմատէր Յունական Արտեմիսին, բանիներո՞ւ արդեօք օգտակար կրցած էր ըլլալ: Ապոլոն՝ աստուածն էր հին Յունական դիցաբանութեան: Ան կը համարուէր անգերազանցելի բնարերգակ և անվրէպ նետաձիգ, հիւանդութիւններ սփռող և բուժող...: Ան կը յայտնէր իր հօր Չեւս աստուծոյ կամքը աշխարհին: Քանանական Մողոք, կրակի աստուածն էր: Մեմական աստուած մը, որուն Քանանացիկ կը զոհէին իրենց զաւակները որպէս ուխտ և նուիրում: Բահաղիմը և Աստարովդը Ասորիներու, Միդոնացիներու և Փղշտացիներու աստուածներն էին:

Հելլանոս աստուածներու ցանկահարոյց արարքները այն աստիճան ծայրահեղ էին, որ ժամանակագրական իմաստասէրներէն ոմանք գայթակղելով անհաւատ դարձած էին: Աշխարհ յոգնած էր հելլանոս աստուածներու սրբապղծութիւններէն, խառնակչութիւններէն, գաղտնի սէրերէն և բանսարկութիւններէն:

Սրբութեան վեհութիւնը և հոգիի կատարելութիւնը անգերազանցելի է Հին և Նոր Կտակարաններու աստուածայայտնութեան մէջ: Յիսուս Քրիստոս՝ Իր սրբութեանը ոգեշնչեց առաքեալները: Երբ փայլատակեց աստուածային

սուրբ ճշմարտութիւնները Մարդեղեալին խօսքովն ու պարումով, աշակերտները տարածեցին ճշմարտութեան և սրբութեան Աւետարանը համայն աշխարհի: Հայ ազգն ալ իր յառաջընթաց արիութեամբ կառուց հաւատակերտ Ս. Էջմիածինը ուր մաքրակենցաղ հոգիներ սրբութեան երազը վերլուծեցին և ստեղծագործեցին այբուբենն ու հաւատքի լուսաճաճանչ ոսկեդարը:

Աստուած ոչ թէ միայն *ՀՃՂ* է, այլ՝ առաւել՝ Ան *Հիա՛րն* է, որ կարժէ կոչուիլ Աստուած: Ան է աշխարհի Պաշտպանն ու Զօրաւիգը: Ան է Միակը, որ մեզ սիրեց ու մեր մեղքերուն ներում շնորհեց:

Հեթանոս աստուածները բմահաճ էին, ամեհի ու սանձակոտոր, իսկ այն Աստուածը, որ Մարդեղացեալը ճանչցուց աշխարհին, Գողգոթայի խաչեցեա՛լն է, որ կը բաժնեկցի մարդաշխարհի ցաւերուն և տառապանքներուն մինչեւ կատարելութեան հասցնէ Իր մարդ ստեղծագործութիւնը:

«Մեր Տէր Աստուածը Միա՛կ Տէրն է»--**Յիսուս**

Ապրիլ 28, 1992
Թորոնթօ

“ՋԳՈ՛ՅՇ ԵՂԷՔ, ՉՍԿԵՑԷ՛Ք ԵՒ ԱՂՕԹԵՑԷՔ”

Յիսուս Քրիստոս հանդիսաւոր կերպով մուտք գործած էր Երուսաղէմ, վտարած էր առեւտրականները և կործանած անոնց սեղանները (պանիւ)ները: Երբ տաճարէն դուրս կ՛ելլէր՝ Իր աշակերտները ըսին Անոր. *«Վարդապե՛տ, տե՛ս ինչպիսի՛ հարներ են սոսկ, և ինչպիսի՛ շինուածո՛վ»:* Աշակերտները կը հիանային տաճարին ճարտարապետութեան: Յիսուս, որ այդ տաճարը *աղօթքի* և Իր Հօր տունը կոչած էր, սապէս պատասխանեց.

«Կը տեսնէ՞ք այդ բոլոր շինուածքները.
ճշմարիտ կ՛ըսեմ ձեզի, որ ատոնցմէ քար քարի
***վրայ պիտի չմնայ որ չքակուի»*--Մարկ. ԺԳ.2:**

Յիսուս կը հաւաքէ Իր տասներկու աշակերտները և անոնց հետ կ՛առանձնանայ Ձիթենեաց լերան վրայ, որ տաճարին դիմացն է: Ան գիտէ Իր աշակերտներուն խորհուրդները և անոնց ազգային փառամոլութիւնը: Ան, Իր բարոզութիւններու ընթացքին ցոյց տուած էր իսկական ազգասիրութիւնը, սակայն ո՛չ ազգային մոլեռանդութիւն և ոչ ծայրայեղ յեղափոխական արարք, որ իր հետ կը բերէ համատարած սարսափ, հալածանք և աւերում:

Քրիստոսէ 165 տարիներ առաջ Հրեայ գրականութեան մէջ մուտք գործած էին *վախճանական* մարգարէութիւններ: Մեր Տէրը չհերքեց այդ գաղափարները, որոնք արտայայտութիւններ էին կարգ մը կանխատես անհատներու: Յիսուս Քրիստոսի նպատակը *բնորոշե՛լ* էր իրականը և աստուածայինը՝ ազգայնամոլ, փառատենչ և վտանգաւոր գաղափարներէն:

Պատճառը:

Բարեպաշտ սակայն փառամոլ հաւատացեալներ՝ իրե՛նք կը ջանան երբեմն, գործադրել ա՛յն որ Աստուծոյ կիրարկութիւնը պէտք է ըլլայ: Հրեայ ժողովուրդը 70 թուականին և երկրորդ անգամ 132-135-ին, Պար Քոչպա անուն կրօնա-քաղաքական առաջնորդի մը հրամանատարութեամբ թօթափել ջանաց Հռոմէական իշխանութիւնը և հիմնել աստուածային արքայութիւնը Հրէաստանի մէջ: Այս անտեղի ապստամբութիւնը շատ աղէտալի հետեւանքներ ունեցաւ: Համայն Հրեայ ազգը տեղահան եղաւ ուղեկորոյս, յուսաբեկ և սրտապատառ: Երկիրը ամայացաւ և հազարաւորներ մեռան և Հրէաստանի քաղաքակրթութիւնը հիմնայատակ կործանեցաւ:

Մեր Տէրը, նախատեսելով սոյն սրտաճմլիկ և հասարակաց դժբախտութիւն բերող աղետալի արկածախնդրութիւնները, Ի՛նք կ՛ազդարարէ աշակերտներուն, թէ ի՞նչ պէտք են ընել զերծ մնալու համար անխոհեմ մարդոց քաղաքական անհատապաշտ փառամոլութենէն:

Անոր իմաստուն կարգախօսը ամփոփուած է երեք բառերու մէջ.
1.--*Զգոյշ եղէք, 2.--Հսկեցէ՛ք, 3.--Աղօթեցէ՛ք:*

Հպանցիկ ակնարկով, մեր Տիրոջ առաջարկը *կրաւորական* ըլլալ կը կարծուի: Սակայն, ո՛չ:

> ***(Այս գրութիւնը որեւէ ակնարկութիւն չ՛ունի Հայկական Հանրապետութեան վերահաստատումի համար գործադրուած ազգային ապստամբութեան: Այդ յեղափոխութիւնը զուտ ազգային էր և շատեր ալ անաստուած գաղափարականներով գինուցած):***

Մեր Տիրոջ կարգախօսը **վախճանական** ժամանակաշրջանին համար տրուած խոհեմ թելադրութիւններ են: Պէտք չէ երբեք վախճանական յորդորները շփոթել "Վարդանանց Ճակատամարտին" կամ հաւատքի *պահպանումի՛* պայքարներուն հետ, որոնք ձեւ ու մարմին, իմաստ ու նուիրում տուին հաւատքի պայքարին:

Յիսուս Քրիստոս շատ լաւ ճանչած էր չարին զօրութիւնը, դաժանութիւնը և փճացումի պիղծ բարբարոսութիւնը: Ան գիտէր, թէ մարդ արարած՝ ի՛ր զօրութեամբ չի կրնար չափուիլ և յաղթել չարին: Չարը նուաճելու և զայն հիմնապէս կործանելու համար, աշխարհ կը կարօտի *աստուածայի՛ն* միջամտութեան:

Մեր Փրկչին տեսանկիւնէն դիտուած, մարդ արարած (Իր հաւատաւոր վկաները) կ՛ապրին թշնամի երկրի վրայ որպէս պատանդ կամ օտարականներ: Օրինակ. Ս. Էջմիածնայ Կաթողիկոսը մեծ իմաստութեամբ հսկեց իր հօտին, զգուշութեամբ և աղօթքով հայրենիքի անաստուած և հակակրօն բաղաքականութեան շրջանին, փոխանակ պարզելու պայքարի դրօշը ընդդէմ Մոսկուայի: Տեղին է յիշել մեծ Վարդապետին խօսքը, որ ըսած էր.

> ***«Այսուհետեւ խորագէ՛ս եղէք օճերու պէս և միամիտ (անվնաս)՝ աղաւնիներու նման»*--Մատթ. ժ.16:**

Անհաշիւ և անհատապաշտ պայքար մը, ըլլայ ան կրօնական թէ բաղաքական, միշտ կորուստի և թշուառութեան պատճառ դարձած է: Հաւատացեալներն ու Քրիստոսի զինուորեալները պարտաւոր են ճանչնալ իրենց դրութիւնը և հաստատուած սահմանումը: Դժբախտաբար, հաւատացեալներ՝ նման Յիսուսի աշակերտներուն, մեծ ըլլալու ախտէն վարակուած են: Մեր աստուածատուր զօրութիւնները կը վատնենք ունայնամիտ և անհատական նպատակներու հասնելու համար:

Քրիստոնէութիւնը՝ իր հիմնական ուրուագծին մէջ, **վկայութիւնն է** Յիսուս Քրիստոսի ապրումին և Անոր Հօր սիրոյ ողորմութեան:

***«Դուք այս բաներուն վկաններն էք»*--Յիսուս:**

Եկեղեցին երբ կորսնցնէ իր *վկայչական* հեռանկարը, և զբաղի հետապնդել տարբե՛ր նպատակներ, կը գլորի անհատապաշտ ագահութեան մէջ և կը դատապարտէ իր գոյութիւնը փճացումի և պղծուած ապագայի:

Աշակերտները երբ ստացան Սուրբ Հոգին Պենտեկոստէի օրը, հրաժարեցան իրենց տղայական *մեծ* տենչէն և դարձան առաքեալներ: Մեծ զգուշութեամբ հսկեցին Եկեղեցւոյ հաւատացեալներուն վրայ և առաջնորդեցին զանոնք աղօթքի և հաւատարմութեան: Եկեղեցւոյ հիմնարկութեան շրջանին առաքեալները հրաժարեցան վարչական պաշտօններ ստանձնելէ ու նուիրուեցան աղօթքի և բարոզութեան և ուսուցման:

***«Իսկ մենք նուիրուինք աղօթքի և խօսքի սպասաւորութեան»*--Առաք. 6.4:**

Որովհետեւ չենք գիտեր ժամը *վախճանական* ժամանակաշրջանին, լաւագոյնն է հետեւիլ մեր Տիրոջ Յիսուս Քրիստոսի թելադրանքին.

«Զգո՛յշ եղէք, հսկեցէ՛ք և աղօթեցէք»

Ապրիլ 30, 1992
Թորոնթօ

Յ Ո Ւ Դ Ա--"ՎԱ՞Տ ԱՅՆ ՄԱՐԴՈՒՆ, ՈՐՈՒՆ ՁԵՌՔՈՎ ՊԻՏԻ ՄԱՏՆՈՒԻ ՄԱՐԴՈՒ ՈՐԴԻՆ"

Հրեայ կրօնապետներ մղձաւանջի մէջ էին, Յովհաննէս Մկրտիչի արդարութիւն և իրաւունք պահանջող բարոզութիւններուն պատճառաւ: Յովհաննէս Մկրտիչի արիւնաթաթախ գլուխը երբ նուէր տրուեցաւ ցանկահարոյց պարմանուհիին, Հրեայ կղերական դասը կարծեց թէ ոտնահարած և լռեցուցած էր ճշմարտութեան և իրաւունքի ձայնը:

Վարձկան հովիւներ թէեւ լռեցուցի՛ն անապատականին ձայնը, սակայն Լուսահանդերձ Գալիլեացին՝ Իր սրբութեան և ճշմարտութեան նետով ճեղքեց խաւարի կեղծաւորութիւնն ու կրօնքի քունակալութիւնը: Ան ապարէզ կարդաց Փարիսեցիներուն, Մաղուկեցիներուն և դպիրներուն ու զանոնք կոչեց.

«Իժերու ծագեր, ծեփած գերեզմաններ և մարգարէներ սպաննողներ»:

Յանդուգն ու կորովի, անվախ և արդարամիտ՝ Գալիլեացի Մարգարէն բարոզել սկսաւ աննշմար Նազարէթ բաղաքէն մինչեւ Երուսաղէմ բաղաքը: Երեք տարիներ անընդհատ, արդարութեան անունով գործուած բոլոր անարդարութիւնները հրապարակեց և խայտառակեց: Ոչ միայն կրօնաւորներ թշնամացան Իրեն, այլ նոյնիսկ Իրեն հետեւողներէն և աշակերտներէն ոմանք, լքեցին Զինք ու հեռացան:

«Անոր աշակերտներէն շատերը ետ դարձան և այլեւս չէին ջոջեր անոր հետ. Յիսուս տասներկու աշակերտներուն ըսաւ. **Միթէ դուք ալ կ'ուզէք երթալ»--Յով. Ձ.67-68:**

Ինչո՞ւ:

Որովհետեւ Յիսուս Քրիստոս կը բարոզէր **մարդկայի՛ն** անբռնաբարելի իրաւունքի մասին, իսկ անոնք կ'ուզէին տեսնել միայն **Իսրայէլի՛** իրաւունքը: Մարդու Որդիին հակառակորդները չկրցին տեսնել, թէ *պարտաւորութիւն* և *իրաւունք* բառերը ներտօրէն կապուած են իրարու, և մէկը միւսը կը լրացնէ:

Անհատապաշտ և փառամոլ թշնամիները Նազովրեցի Մարգարէին՝ վերջապէս միացան իրարու: Միութենական թթխմորը կազմող անձը՝ Յուդա, Տասներկուէն մէկն էր, որ առիթը ունէր բաշուելու և հեռանալու Յիսուս Քրիստոսէ ինչպէս իր կարգ մը աշակերտակիցները հեռացած էին նախապէս: Չենք կրնար բացարձակ ըլլալ, սակայն որովհետեւ Յուդա գանձապահին էր

Յիսուս Քրիստոսի միաբանութեան, չի կրցաւ բաժնուիլ դրամի մագնիսական տենչէն և մարմաջէն: Դրամասէր անձեր ծոյլօրէն յանձնուած են դիւրինին, դրամին, իրենց «ես»ին կամ կազմակերպութեան զգացական ջահախնդրութեան:

Յուդա Հրէաստան ծնած միակ աշակերտն էր, իսկ բոլոր միւսները Գալիլեացի էին: Ան թէեւ ծածկած էր իր դրամապաշտութիւնը, սակայն դէպքերը բայլ առ բայլ բացայայտեցին իր նենգամտութիւնը և դաւաճանութիւնը: Չատկէ վեց օր առաջ, Յիսուս և Իր աշակերտները Բեթանիա կը գտնուէին և Ղազարոս, զոր Յիսուս մեռելներէն յարոյց, հրաւիրած էր զիրենք ընճոյղի: Հացկերոյթի ընթացքին, Ղազարոսի քոյրը Մարիամ.

> ***«Մէկ լիտր ազնիւ նարդոսի թանկարժէք իւղ առ նելով՝ օծեց Յիսուսի ոտքերը. և իր մազերով կը սրբէր անոր ոտքերը. և տունը լեցուեցաւ իւղին բոյրով: Աշակերտներէն մէկը՝ Յուդա Իսկարիովտացի, որ պիտի մատնէր զայն, ըսաւ. ինչո՞ւ այդ իւղը չծախուեցաւ երեք հարիւր տինարի և չտրուեցաւ աղքատներուն: Ան այս բանը ըսաւ ոչ թէ անոր համար որ աղքատներուն համար հոգ կ՚ընէր»--Յով. ԺԲ.4-6:***

(Երեք հարիւր տինարը կը ներկայացնէ, այդ ժամանակուան, մէկ տարուան աշխատանքի վարձքը)

Ս. Մարկոսի Աւետարանին մէջ կը կարդանք, որ Յուդայի գրպարտիչ գրոյցը, իւղին վատնումին մասին, զայրացուցած էր բոլոր աշակերտները Մարիամի արարքին դէմ: Յիսուս գիտնալով Յուդայի նենգամիտ չարախօսութեան ջարժառիթը, ըսաւ ներկաներուն.

> ***«Թո՛ղ տուէք անոր (Մարիամին)՝ ինչո՞ւ նեղութիւն կու տաք, որովհետեւ ան բարի գործ մը գրաւ ինձի: Ամէն ժամ աղքատները ձեզի հետ ունիք. և երբ որ ուզէք՝ կրնաք բարիք ընել անոնց: Բայց զիս ամէն ժամ ձեզի հետ չունիք: Ան գրաւ, ինչ որ կրնար. առաջուց խնկաւետեց իմ մարմինս ի նշան պատանքումի: Ճշմարիտ կ՚ըսեմ ձեզի, ամբողջ աշխարհի մէջ ո՛ւր որ ալ քարոզուի այս Աւետարանը, ինչ որ ան գրաւ, ա՛յդ եւս պիտի***

պատմուի իր յիշատակին համար»--Մարկ. ԺԴ.7-9:

Երեք հարիւր տինարի կորուստը և Յիսուս Քրիստոսի յանդիմանութիւնը խայթեց Իսկարիովտացի Յուդայի դրամասիրական տենչը: Այն ատեն, Սատանան, *դարձեալ դրաւ*, բազմեցաւ Յուդայի սրտի գահոյն վրայ: Բանսարկուն փորձեց գրաւել Տասներկուքի՛ն ալ սրտերը: Ան բախեց իւրաքանչիւրին արժանապատուութեան զգացումները, սակայն հաւատարիմ աշակերտները հեռու վանեցին Սատանան, որովհետեւ կը սիրէին իրենց Վարդապետը աննենգ հոգիով: Իսկ Յուդա **սիրեց դրամը** փոխանակ սիրելու իր Վարդապետը և ներս ընդունեց Սատանան:

Պատճառանք մը կեղծելով, Յուդայ հեռացաւ խնճոյքէն: Երուսաղէմ երեք մղոն հեռու էր Բեթանիայէն: Այդ իրիկուն քահանայապետները և դպիրները ու ժողովուրդին ծերակոյտը հաւաքուած էին Կայիափա անունով քահանայապետին սրահը և կը խորհրդակցէին, որպէսզի նենգութեամբ բռնեն Յիսուսը և սպաննեն: Յուդայ ներկայացաւ այդ ժողովին և ըսաւ.

«Ի՞նչ կ՛ուզէք տալ ինծի,
որ ես ալ զայն ձեզի մատնեմ»--Մատթ. ԻՁ.15:

Յուդայի այս համարձակութիւնը և դաւաճան կրօնաւորներու վստահութիւնը Յուդայի, կ՛ստիպեն մեզ հաւատալ, թէ Յուդա նախընթաց հանդիպումներ ալ ունեցած էր սոյն ժողովականներու հետ:

Հակառակ իր մատնութեան և դաւաճանութեան, Յուդա կը շարունակէ իր սովորական և սողոսկուն ընկերակցութիւնը թէ՛ Յիսուսի և թէ աշակերտներուն հետ: Սակաւաթիւ բայց իսկական պատկերացումն է կանխամտածուած չարամտութեան, ագահութեան, հպարտութեան, կեղծաւորութեան և խորամանկութեան:

Ինչպէս Խաչին նշանը խտացումն է Քրիստոնէական հաւատքին, նոյնպէս ալ *ագահութիւնը* խտացումն է ամենազարհուրելի դաւաճանութեան: Արծաթասիրութիւնը հիւանդութիւն մըն է, որ բոցի պէս կայրէ և վէրքի նման կը մաշեցնէ զինք սիրողները: Յուդա արծաթասէր էր և գերի նիւթին: Արծաթի և նիւթի կտորները ջատցած են այսօր ալ, հազարաւոր Յուդաներ մատնութեան և ոճիրի առաջնորդելու համար:

Ամենամեծ խորհրդաւորութիւնը, որ անլուծելի մնացած է աշխարհի մէջ, Յուդայի իր Տէրը մատնելն է: Այս անբացատրելի թնճուկը գաղտնի կը մնայ միայն երկու անձերու խորհուրդին մէջ, մին՝ մատնիչ Յուդայի և միւսը, տիեզերական ցաւի հանդուրժող՝ Յիսուս Քրիստոսի:

Քանի դարեր աստուածաբաններ խորհած ու մտածած են Յուդայի գործած զազրելի դաւաճանութեան վրայ ու չեն կրցած բացարձակ եզրակա-

ցութեան յանգիլ:

Փոխանակ մտածելու մատնիչ Յուդայի գարշելի արարքին մասին, մտապատկերացումներս կը հոգենկարեն Մարդեղեալը որ կ'ած կը լուայ աջակերտներուն ոտքերը: Ոչ միայն Գալիլեացի հաւատարիմ պարզունա՛կ աջակերտներուն ոտքերը, այլ ուսեալ և հաջուակալ Յուդայի՛ ալ ոտքերը: Պարզ ձկնորսները դարձան աստուածաբարբառ աւետարանիչներ, իսկ զարգացած Յուդան, նոյնիսկ **արբուած** ոտքերով, դարձաւ մահաապարտու դաւաճանը:

Նախ քան մահն ու գերեզմանը խոնարհելու Յիսուս Քրիստոսի Յարութեան առջեւ, կը տեսնենք ղենջակաւոր մարդու Ղազիին գերագոյն *խոնարհութիւնը*: և անձնուրաց զոհաբերութիւնը երբ կը լուայ այն ոտքերը, որոնք պիտի մատնեն Զինք: Քրիստոնէական նկարագրի ամենակարկառուն գիծը՝ զոհողութեան և սիրոյ ոգին է: Լուսեղէն Գալիլեացին սիրեց մարդկութիւնը և հոգեխառնուեցաւ մարդկային իսկութեան, զգալու և իմանալու համար անոր յոյզերը, տենչերը, մղումները և անզուսպ պրկումները:

Յիսուս՝ Իր անձնուէր խոնարհութեամբ ջանաց բարձրացնել հաւատացեալները Հօր Աստուծոյ ներկայութեան, որ գիտակցութիւն և հաղորդակցութիւնն է գերերկրային հաստղութեան:

Յուդա աջակերտին մատնութեամբ և դաւաճանութեամբ, աշխարհ ականատես դարձաւ աստուածային անսպառ սիրոյն, զոհողութեան և փրկագործական **Փոխարժէքին՝** Յիսուս Քրիստոսի:

Մայիս 3, 1992
Թորոնթօ

Խ Ա Չ Ե Լ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Խաչելութիւնը՝ իր բոլոր նախատինքով և անարգանքով դարձաւ գերագոյն խորհրդապատկերը Քրիստոնէական հաւատքին: Քանի դարեր վերջ իսկ, Խաչը զարդագանդակ կը կանգնի համայն աշխարհի երկնասլաց աշտարակներու վրան: Հեթանոսաց առաքեալ՝ Պօղոս խտացուցած է իր հաւատքը հետեւեալ բառերով.

«Քա՛ւ լիցի որ ես պարծենալու ուրիշ բան ունենամ, քան մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսի խաչը միայն, որով աշխարհը խաչը ելած է ինձի համար, ես ալ աշխարհի»
--Գաղ.Ձ. 14:

Առաքելական դարու՝ հեթանոս մտայնութիւնը տարակարծական և անընդունելի գտաւ Յիսուս Քրիստոսի Խաչելութիւնը որպէս աշխարհի փրկագործութիւն: Լուսամիտ Պօղոս առաքեալ, անփառունակ խաչելութեան մէջ, կրցած էր տեսնել Յիսուսի Խաչելութեան սրբազան խորհրդանշանը ու կ'երգեհոնէր անոր շատագովութիւնը.

«Որպէսզի իրմով երկուքը դարձնէ նոր մարդ մը և խաղաղութիւն հաստատէ ու իր խաչով երկուքը մէկ մարմնի մէջ հաշտեցնէ Աստուծոյ հետ»--**Եփես. Բ. 16:**
«Ան (Յիսուս) ներեց մեզի մեր բոլոր յանցանքները ... և մէջտեղէն վերցուց զայն ու գամեց խաչափայտին վրայ»--**Կողոս. Բ.13-14:**

Առաջին դարերու իմաստասիրական մտածողութիւնը չի կրցաւ ըմբռնել Քրիստոսի խաչելութեան թէ՛ իմաստը և թէ հոգեկան խորութիւնը: Որովհետեւ ժամանակակից աշխարհի հերոսութիւնն ու դիւցազնութիւնը, ոչ թէ *նահատակութիւն* էր, այլ *նուաճող* դիմացինը, սպաննե՛լ յանցաւորը կամ հակառակորդը (Հոմերոսի դիւցազներգութիւնը կենդանի վկայութիւնն է այդ մասին):

Որպէս հակապատկեր, Յիսուս՝ Ի՛ր զոհաբերութեամբ ստեղծեց *սիրոյ* և *ներումի հաշտութիւնը:* Սոյն պատճառաւ, Պօղոս առաքեալի լուսապսակ գրիչը կ'ըսէ.

«Քրիստոս...որկեց զիս աւետարանելու, ոչ թէ

խօսքերու ծարտարութեամբ, որպէսզի Քրիստոսի խաչը ընդունայն չըլլայ. Որովհետեւ կորստեան մատնուածներուն համար խաչին ծառը յիմարութիւն է, իսկ մեզի՝ փրկուածներուս համար Աստուծոյ զօրութիւնը: Հրեաները նշան կը հայցեն, իսկ հեթանոսները իմաստութիւն կը փնտռեն, մենք կը քարոզենք խաչուած Քրիստոսը ի գայթակղութիւն Հրեաներուն և ի յիմարութիւն հեթանոսներուն» --**Ա. Կորնթ. Ա. 17-18, 22-24:**

Բնական մարդու և աշխարհիկ մտածողութեան համար անընդունելի էր Յիսուսի խաչելութիւնը:

«Այնուհետեւ Յիսուս սկսաւ յստակօրէն յայտնել աշակերտներուն, թէ պէտք է որ ինք Երուսաղէմ երթայ, շատ չարչարանքներ կրէ քահանայապետներէն, դպիրներէն, ժողովուրդի ծերերէն և սպաննուի ու երրորդ օրը յարութիւն առնէ: Եւ Պետրոս մէկ կողմ տանելով զԱյն՝ սկսաւ վիճիլ անոր հետ ու ըսել. "Քա՛ւ լիցի քեզ, Տէ՛ր, այդ բանը քեզի չի պատահիր":

Եւ Ան դառնալով Պետրոսին՝ ըսաւ. "Ետի՛ս գնա, սատանա՛յ, դուն գայթակղութիւն ես ինծի համար, որովհետեւ քու մտածումներդ Աստուծոյ մտածումները չեն, այլ՝ մարդոց»- -Մատթ. ԺԶ. 21-23:

Յիսուս Քրիստոս՝ անձնապէս և "յստակօրէն" բացատրելէն յետոյ Իր նահատակութա՛ն զօրութիւնը, որ սիրոյ հզօրագոյն ապացոյցն է, մարդկային (Պետրոսի) ըմբռնումը որքա՞ն թերի կը մնայ: Մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս՝ Իր առաքելութեան ջրջանին մի միայն մէկ բան կը խորհէր ու կը մտածէր: Ո՛չ Իր անձին փառաբանութիւնն էր այդ և ոչ ալ [illegible] ըլլալ: Անոր, մանաւանդ Իր մկրտութենէն յետոյ, հոգիին ու մտքին միակ մտածումը խաչին ողբերգութիւնն էր:

Միակ ճարը, ազատագրելու համար մարդկութիւնը և ապացուցանելու անոնց Աստուծոյ սէրը ու հաւատացնելու աշխարհի, թէ աստուածային ստեղծագործութիւնը չէ կասած, այլ կը ջարունակէ, հարկ էր հաւանիլ

բոլորանուէր զոհաբերութեան՝ խաչին մահուան: Յիսուս՝ Իր Խաչելութե՛ն մէջ գտաւ գերագոյն կատարելութիւնը և լրումը մարդոց փրկագործութեան:

Հին Յունական միտքը ստեղծած էր ողբերգութիւնը բացատրելու համար մարդկային կամքի ազատութիւնը: Ողբերգութիւնը պատահական հանգամանքներու արդիւնք մը չէր, այլ՝ ան կը քխէր մեռնողին և նահատակուողին էութենէն: Ողբերգութեան մէջ, աղետալի միջադէպով ի յայտ կու գայ մարդկային վեհութիւնը, արժանապատուութիւնը և իդէալը:

Ողբերգութիւնը հին Յունական գրականութեան մէջ սկիզբ առած էր տառապանքի և մահուան երգերու և բանաստեղծութեան ներկայացումով: Էսխիլէսի, Սոֆոկլեսի և Եւրիպիդէսի ողբերգութիւնները կը ներկայացնէին հերոսներու բախումն ու պայքարը ճակատագրական ուժերու դէմ:

Գրական ողբերգութեան հերոսներու պայքարներն ու դիւցազնութիւնները կը գործադրուէին **զէնքի՛** զօրութեամբ և կը փառաբանուէր բիրտ ու յաղթական ուժը: Մինչ, Յիսուս Քրիստոսի ողբերգութիւնը կը բացայայտէ սէրն ու անձնազոհութիւնը ի փրկութիւն աշխարհի:

> ***«Իմ Հայրս զիս կը սիրէ անոր համար որ ես իմ կեանքս կու տամ, որպէսզի կրկին առնեմ զայն: Ոչ ոք ինծմէ կը խլէ զայն, այլ ես ինքս կու տամ զայն. իշխանութիւն ունիմ զայն տալու և իշխանութիւն ունիմ վերստին զայն առնելու. այս պատուէրը իմ Հօրմէս ստացայ».*--Յով. Ժ.17-18:**

Յիսուս Քրիստոս ներկայացուց կեանքի թատերգութիւնը ոչ միայն նման Հռոմէացի Մենեկայի կամ Շէյքսփիրի, այլ՝ Ան *ապրեցաւ* կեանքի տուամը ջաղախելով մարդկային տառապանքը Իր կեանքին հետ: Մանկանկից և բաժնեկից եղաւ Ան մարդկային ցաւին, զրկանքին և բունութեան: Խաչելութիւնը՝ մարդկութեան ցաւի և տառապանքի բաժնեկցի՛ն էր Արարիչ Աստուծոյ: Առանց վարանումի և տրտունջի, Յիսուս տարաւ կեանքի խաչը, որովհետեւ Ան դրսեւորել ուզեց խաչելութեան խորհրդազգած իմաստը և հրաւիրեց իր հետեւորդներն ալ **աշակերտիլ** Իրեն:

Հեթանոս աստուածները հաճեցնելու համար, մարդիկ զոհեր կը նուիրէին անոնց: Քանանացիներ՝ իրենց Բահաղ աստուծոյն մարդկային զոհեր ալ կը մորթէին: Ամենաընդունելի համարուած զոհը, երբ մայր մը իր դեռահաս երեխան կը դնէր կուռքի մը շիկացած բազուկներուն վրան, ուր երեխան սոսկալի տանջանքներով կը մեռնէր: Հեթանոս աստուածները ճանչցուած էին, որպէս վրէժխնդիր, նախանձոտ և բմահաճ:

Յիսուս Քրիստոսի բոլորանուէր խաչելութիւնը և զոհաբերութիւնը՝ զԱստուած *հաճեցնելու* համար **չէ՛ր**: Մե՛ր մահուան փոխարժէքը վճարելու

համար **չէ՛ր**: Մեր Տիրոջ Խաչելութիւնը, մե՛զ՝ մարդկութի՛ւնը հաճեցնելու և հաւանութեան **բերելո՛ւ համար էր**: Աստուած **ներած** էր մարդոց մեղքերը նախ քան Մարդեղեալին Խաչելութիւնը: Հաւատացեալներ կ՛ստանան մեղքերու թողութիւն և ներում իրե՛նց զղջումով, ապաշխարութեամբ և խոնարհութեամբ, **ո՛չ** զԱստուած հաճեցնելով: Աստուած կարիքը չ՛ունի մեր հաճոյակատարութեանը: Անոր ներողամտութիւնը կը բխի Իր իսկ անապատ սէրէն և ողորմութենէն:

Սուրբ Խաչեցեալին բնիկ աղերս աղօթքը առ Աստուած.

«Հա՛յր, քո՛ղ դոցա զի ոչ գիտեն զինչ գործենաք

պատուեց տաճարներու վարագոյրները և բացայայտեց **սիրո՛յ** Աստուածը: Գողգոթայէ երկինք վերուղղուած անուշ ձայնը.

«Հա՛յր, ներէ՛ատոնց,
որովհետեւ չեն գիտեր թէ ինչ կ՛ընեն»ը,

կ՛ելլէր Սրտէ մը որ պիտի դպչէր համայն մարդաշխարհի սրտերուն: Յիսուսի նոյն ձայնը, երկնքի խորութիւններէն, կը շարունակէ հնչել բաղցր սրինգի մը նման:

Խաչեցեալին սրնգահարող ձայնը, որ զղջումի և ներումի արժանացուց խաչեալ աւազակն ու խաչգամող հարիւրապետը, դեռ կը շարունակէ իր թովիչ և ձգողական զօրութիւնը: Խաչելութիւնը խորհրդանշող անդիմադրելի սիրոյ և ողորմութեան առջեւ, ծնրադիր, ձեռամբարձ և արցունքախօս կու գայ Արարատեան լեռնաշխարհի արեւայ Տրդատ թագաւոր մկրտուելու համար Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի ձեռամբ:

Հրէաստանի բլուրներն ու հովիտները, դաշտերն ու ձորերը, Տաճարն ու ժողովարանները իմացած և հաղորդուած էին Գալիլեացի Մարգարէին խօսքերուն: Երեք յոգնաջան տարիներ, Լուսահանդերձ Բանն Աստուծոյ բարոզած և բացատրած էր Աստուծոյ Հայրութիւնը, ողորմութիւնը և սէրը: Գողգոթայի խաչելութեամբ՝ Իր Մարմնին ու Արեան բաշխումով, Ան գործնականապէս և ջօջափելիօրէն բացայայտեց երկնաւոր Հօր անհանգրուան և անվախճան սէրը: Մարդեղեալը ճանչցուց Հօր Աստուծոյ միտքն ու սէրը Իր բոլորանուէր զոհողութեամբ առանց բառեր գործածելու: Գողգոթան, իր Խաչեցեալ Յիսուսով դարձաւ վիշտին սրբութիւնը, հաւատքին զօրութիւնը և սիրոյ ծննդագործող երկունքը:

Խաչելութեան երկնագեղ և վեհիմաստ վկայութիւնը, զոր Յիսուս իրագործեց, **լուութեա՛ն** փաստարկութիւնն էր: Մարդիկ՝ իրենց իրաւունք-ները, դիւանագէտներ՝ իրենց ազգային շահերը և յարաբերութիւններ՝

իրենց ուղղադաւանութիւնը պաշտպանելու համար կը դիմեն անառարկելի փաստարկութիւններու, պատմական բազմաթիւ փաստերու և արժէքաւոր փաստագրական տուեալներու։

Մովսիսական և Հռոմէական օրէնսդրական ատեանին առջեւ, Յիսուս Քրիստոս՝ Մարդեղեալ Աստուածորդին վերոյիշեալ փաստական և համոզիչ տուալներով չպաշտպանեց Ինքզինք։ Ո՛չ թէ որովհետեւ վաւեր փաստեր չ՛ունէր, այլ՝ Ան համոզուած էր, թէ Իր առաքելութիւնը փաստարկութեամբ ապացուցանելի չէ, այլ փորձառակա՛ն և կենդանի՛ արտայայտութեամբ։ Մտքի և լեզուական արտայայտութիւնը և բացատրութիւնը կարելի է եղծել, իսկ լռութեամբ զրկանք և անիրաւութիւն բաշել, չի կեղծուիր։

Մարդեղացեալին Խաչելութիւնը՝ մարդկային ապրումին մէջ նոր և իրագործելի հորիզոն մը բացաւ։ Յիսուս Քրիստոսով փորձարկուած այդ *լռութեան նրբերանքերը*, փորձառական ապրումի զօրոյթը և գիտակցութիւնը կը բացայայտեն։

Հռոմայեցի զինուորները երբ իջեցուցին Նազովրեցի Մարգարէն իրենց բմահաճոյքի չարչարասարահը և "արբայական" կարմիր պատմուճանի զգեստաւորումով Ջինք ծաղր ու ծանակ ըրին, նոյնիսկ փուշէ պսակ մը դնելով Անոր գլխուն, Ան լուռ էր, այն բերանը և լեզուն, որ մէկ արտասանութեամբ ստեղծած էր համագոյացութիւնը, վտարած չար ոգիները և բժշկած ու յարուցած հիւանդներն ու մեռեալները, լուռ էր հիմայ։

Սակայն *հոգեպէս* մեռեալները կարիքը ունէին ո՛չ թէ շրթներու լեզուակա՛ն փաստարկութեան՝ ջօջափելի, տեսանելի և զգալի պատճառաբանութեան և ձեռնարկութեան, այլ՝ վիշտի, ցաւի և տառապանքի՛ հեծութեան։ Շրթունքներու կսկիծը և պարտադրուած տանջանքները մարդկային ցեղը կը միաւորեն։ Հասարակաց բարբերու բնարական երգերը միշտ ալ եղած են ցաւի և վիշտի ապրումներ։

Յիսուս Քրիստոս գերադասեց զրկանքի ու մարմնական տառապանքի ողբերգութիւնը, փաստական բոլոր ջատագովութիւններէ աւելի։

Գողգոթայի գագաթին, երբ Խաչելութիւնը իրագործութիւն կը դառնար՝ Յիսուս ծաղր ու ծանակ կ՛ըլլար ու կ՛անարգուէր ոչ միայն կրօնաւորներէ, այլ՝ նաեւ զոյգ մը աւազակ ոճրագործներէ, խաչգամողներէ և Հռոմայեցի զինուորներէ։ Մեր Տէրը ամենայն համբերութեամբ, Իր առաքելութեան վերջին րոպէներուն, ջանաց հոգեհմայել և ցոյց տալ երկնաւոր Հօր անսպառ սէրն ու ողորմութիւնը Իր իսկ լռութեան զօրութեամբ և ընդունելով մարմնական ցաւն ու տառապանքները։

Նախ բան աւանդելը Իր հոգին, Լռութեան Ծառը ընձիւղեցաւ և Իր վիշտն ու ցաւը լուսաւորեցին աւազակներէն մէկուն սիրտը։ Ան զղջումի և ապաշխարանքի արցունքներով աղերսեց Գալիլեացի Խաչեալին և պաղատագին խնդրեց Անկէ, ըսելով.

«Յիշէ՛ զիս, Տէ՛ր,
երբ գաս քու արքայութեամբդ»:

Աւազակը՝ ժամ մը առաջ անիծած և անարգած էր Խաչեցեալը, իսկ հիմայ սկսաւ կոչել Զայն **«Տէր»**:
Յիսուս, հազիւ աւանդած էր Հոգին Հօր Ձեռքերուն և պաշտպանութեան, երբ լսուեցաւ խաչգամող Հռոմայէցի հարիւրապետին ալ վկայութիւնը.

«Արդարեւ այս մարդը Աստուծոյ Որդի էր»:

Զրկանք, անիրաւութիւն, արցունք, վիշտ և հալածանք բաշելը լուութեամբ, ո՛չ նուաստութիւն սեպեց Յիսուս և ոչ ալ անարգանք: Պերլինի Միջազգային Վեհաժողովին, Հայ ազգը ներկայացնող Խրիմեան Հայրիկ տեսաւ ազգերու "մեծեր"ը անխիղճ, անգութ և ընչաքաղց: Ան չդիմեց արխիւային բազմաթիւ փաստարկութիւններու, Ան, որպէս հետեւորդ և առաքեալ՝ Խաչեալ Յիսուս Քրիստոսի, **լացա՛ւ** ողբերգութիւնը անիրաւուած ու զրկանքի և հալածանքի ենթարկուած իր ազգին ցաւն ու տառապանքը:

Դարաւոր Ս. Էջմիածնայ Կաթողիկոսը հաւատաւո՛րն էր իր Տիրոջ լուութեան Ջայնի զօրութեան և ի՛նչ եւս կրկնեց ու բաժնեկիցը դարձաւ Յիսուս Քրիստոսի առաքեալներու վիշտին ցաւին և նահատակութեան:

Հեթանոս ազգերու աստուածները՝ իրենց հաւատաւորները, նուաճողա-կա՛ն նպատակներու մղած են և հերոսութիւնը՝ բիրտ գաղափարներու իրակա-նացմա՛ն մէջ ցոյց տուած են: Ոդիսականի հերոսը պաշտպանուած էր նուաճումներու մէջ, Ձեւս աստուծոյ և Աղինա չաստուածուհիին կողմէ: Ջրադաշտ Պարսիկ Կայսրութիւնը, իր Մազտէութիւնը պաշտպան կարգած էր իր ասպատակութիւններուն և ազգերու գերեվարութեան:

Քրիստոսայայտ հաւատքի և Անոր Խաչելութեամբ միայն, աշխարհ ճանչցաւ վշտահար Արարիչը, որ Իր սիրոյ և ողորմութեան հրապոյրով կը կատարելագործէ ստեղծագործութեան գործընթացքը և բիւրեղացումը: Ինչպէս հայր մը՝ իր անառակ զաւկին համար կը ցաւի, կը տառապի մինչեւ անոր մէջ դրոշմէ իր նկարագիրը և հոգիի ազնուութիւնը, նոյն զոհողութեան հոգիով և սիրով, Աստուած կը ներգործէ իւրաքանչիւր անձի մէջ: Մեծահոգի, վեհանձն և ազնուաբարոյ նկարագիրը պարգեւ մըն է հողաշէն և հողակերտ մարդու հոգիին մէջ իր Արարչին կողմէ:

Աստուծոյ համար հերոսութիւնը՝ ուրիշը, իրմէ տկարը **զգետնել** չէ՛, այլ՝ իսկական դիւցազնութիւնը ցաւակից և բաժնեկից դառնալ է մեղաւորին և անառակին տառապանքին (ոչ անառակութեան) և զայն հասցնել իր լրումին և կատարելութեան:

Յիսուս Քրիստոսի Խաչելութիւնը բացայայտո՛ւմն է թէ մարդ առանձին

չի տառապիր, այլ իր Արարիչը կը տառապի իր հետ մինչեւ որ ստեղծուածը դառնայ կատարեալ: Մարդ կատարելութեան կը հասնի միայն **ցաւի՛** ճանապարհով:

Ըրովհետեւ:

Յունական իմաստասիրութիւնները տեսաբանական և իմացական որոնումներ են և ոչ գործնական ապրումներ: Յիսուս Քրիստոս վշտակից եղաւ մարդ արարածին, ոչ միայն Գողգոթայի ապրին վրայ, այլ նաեւ Ղազարոսի գերեզմանին առջեւ: Քարոզելը՝ լեզուով բարբառիլը, կը յուզէ միայն միտքը, իսկ վշտակցիլն ու տառապիլը՝ հոգին և սիրտը: Աստուած կը նախընտրէ փոխակերպել մարդը հոգեպէս և ներքինապէս:

Սիրե՛լը՝ տառապելու և ստեղծագործելու երեսակներէն մին է:

Մայիս 6, 1992,
Թորոնթօ

ՅԱՐՈՒՅԵԱԼԻՆ ԿԵՐՊԱՐԱՆՔԸ

Այգալոյսը կը վանէր մթութեան խաւարը երբ Երուսաղէմ բաղաբը թաղուած էր խոր լռութեան մէջ: Բնական խաւարը աւելի դիւրաւ կը վտարուէր, բան անհաւատութեան մթագնող խաւարամտութիւնը: Նեղ փողոցներու մէջ ոչ շշուկ և ոչ խօսակցութիւն կար: Խումբ մը կիներ, գերմարդկային զօրութիւն զգեցած, իջած էին բաղաբի ամայութեան և աղջամուղջին մէջ ուղղուելու դամբարան մը՝ որ անուշահոտութեամբ զմուսեն իրենց սիրելի Վարդապետը որպէս վերջին յարգանբ:

Մեծխօսիկ աշակերտները պաջտպանած էին իրենբ զիրենբ գոց դուներու ետին և կ'զգուշանային դուրս ելլել, իսկ կանացի հետեւորդները Գալիլեացի Մարգարէին, անվեհերօրէն կը բալէին դէպի գերեզման՝ դուռը մահուան: Աշակերտները կը տեսնէին իրենց Վարդապետին հակառակորդները և վախ ու սարսափ կը պարուրէր զիրենբ, իսկ կիները՝ իրենց հայեացբը ուղղած էին այն հոգեհմայ Դէմբին, որ բժշկած էր զիրենբ և մխիթարած, այժմ դարձուցած էր զիրենբ՝ ոգի և զօրութիւն:

Քաջասիրտ կիները ժամ մը բալելէ յետոյ, հեռուէն նշմարեցին գերեզմանը և սկսան խորհիլ, թէ ինչպէ՞ս կրնան գերեզմանին բարը գլորել: Երբ հասան դամբարան, անսպասելի դէպբի մը առջեւ գտան իրենբ զիրենբ: Գերեզմանը փակող բարը գլորած և մէկդի նետուած էր: Թէ ուրախացան և թէ սոսկացին: Իրենց զարհուրանբին պատճառաւ, սկիզբը տատամսեցան ներս մտնելու: Իրենբ զիրենբ բաջալերելէ յետոյ, բոլորը միասին ներս մտան գերեզման, որ զմուսեն Խաչեցեալին Մարմինը: Ապշահար և ուղեկորոյս չկրցին հաւատալ իրենց աչբերուն, թէ իրենց Տիրոջ Մարմինը անհետացած է: Յանկարծ իրենց շուարումը և զարմանբը փոխուեցաւ վախի, երբ տեսան հրեշտակներ, որոնբ պահակ կանգնած էին թափուր գերեզմանին մէջ:

Սպիտակազգեստ հրեշտակներուն առաջին խօսբը կ'ըլլայ.

«Մի՛ վախնաք»:

Ի՜նչ հոգեհմայ և բաջալերական խօսբեր: Յետոյ կու գայ յուսադրիչ և հիասքանչ խօսբերը.

«Դուք Յիսուսը կը փնտռէք՝ խաչուած Նազովրեցին. յարութիւն առաւ ան, այստեղ չէ»--Մարկ. ԺԶ.6-7:

Թշուա՜ռ կիներ, այր մարդ-աշխարհին մէջ ողորմելի՛ և անարժէ՛ք կիներ, բայց ո՛չ երկնքի Արքայութեան մէջ, և ոչ ալ Յարութեան աւետիսի հաղորդումի համար: Առաջին անգամ Յիսուս Քրիստոսի Յարութիւնը աւետարանողները, **կիներ** եղած են: Առաջին անգամ Յարուցեալ Տէրը

տեսնողը եղած է Մարիամ Մագդաղենացին:

Մինչեւ արեգնաջող Յարութիւն, Մարդեղեալը ճանաչելի և դիւրըմբռնելի էր մարմնակա՛ն աչքով: Սակայն ո՛չ յաւերժաբարբառ Յարութենէն յետոյ: Աստուած երբ խոնարհեցուց մահն ու գերեզմանը Յիսուսի յաղթական Յարութե՛ան առջեւ, անմահութեան երաշխիք՝ Յիսուս "ուրիշ կերպարանքով երեւցաւ" Իր աշակերտներուն և հետեւորդներուն: "Կերպարանք"ը *իրականութի՛ւն* էր, շօշափելի, տեսանելի և լսելի, սակայն երեւոյթը արշալոյսի պէս ֆնքուջ, ծիածանի նման լուսաճաճանչ և յարափոփոխ:

Ս. Մարկոս աւետարանագիր թէ՛ տեսած էր Յարուցեալը և թէ լսած Պետրոս առաքեալէ այն բազմատեսակ և յարափոփոխ կերպարանքներու երեւոյթը, որով Ան բացայայտած էր Ինքզինք՝ Իր սիրելի հաւատարիմներուն: Յարուցեալի մարմնաւորուած երեւոյթը առաջին անգամ յայտնուեցաւ Մարիամ Մագդաղենացիին, որպէս *Պարտիզպանի* կերպարանքով: Էմմաուսի ճամբորդներուն՝ Յարուցեալ Յիսուս երեւցաւ որպէս *Հոդեւոր* մը: Գալիլիոյ ծովեզերքը Ան երեւցաւ Ձկնորսութենէ վերադարձող աշակերտներուն որպէս հետիոտն *Անցոյց* մը:

Վերոյիշեալ երեք պատմական դէպքերով Ան *ցո՛ւցուց*, Իր աշակերտներուն և Իր հետեւորդներուն, որոնք Իրեն ծառայած են և Քինք սիրած, սակայն տարբեր կերպարանքներով: Մարդիկ *վարժուած* են տեսնել դէպքերն ու իրականութիւնները որոշ *չափազանցումով* և ուրոյն պարունակի մէջ:

Մեր Տէրը Յիսուս Քրիստոս, Իր Մարդեղութեան (Մարմին եղեւ) շրջանին, ապրեցաւ *տարածեալ* շրջանակի և բովանդակող միջոցի մէջ արտայայտելու ճշմարիտ Աստուածը և բացայայտելու աստուածային անսպառ սէրն ու ողորմութիւնը: Յարութենէն յետոյ Ան դարձաւ պայծառակերպեալ և բնական զօրութիւններու անկաշկանդ և անկապտելի նոր տարողութիւնը (new dimension): Մեր սահմանաւոր կամեցողութեամբ չենք կրնար վճռել Կատարեալը և քառերը կը պակսին *խոհով* բացատրելու համար *հոգիով* Ըմբռնելին ու հաւատո՛վ Տեսանելին: Զգալու համար անոր վեհափառ ներկայութիւնը մեզմէ կը պահանջուի անվերապահ և սեւեռուն ուշադրութիւն և ուշիմութիւն:

Յարուցեալ Տէրը, երբ Իր Ներկայութիւնը յայտնեց արտասուաթոր Մարիամ Մագդաղենացիին, անոր այնպէս թուեցաւ թէ այդ Անձնաւորութիւնը *պարտիզպան*ն էր...: Նիւթի և մահուան իշխանութենէն ազատագրեալ Յարուցեալը, մարդկային պատկանելիութեան կերպարանքին կարիքը չ՛ունէր այլեւս: Մարդ արարած **ի՛նք** կարիք ունէր ճանչնալու Յարուցեալը: Յիսուս Քրիստոս աւարտած էր Իր առաքելութիւնը անթերի մարդկութեամբ և անպակաս աստուածութեամբ: Հասած էր ժամը աշակերտներո՛ւն, որ *իրե՛ն* սկսին **Անո՛ր** առաքելութիւնը:

Այդ իսկ նպատակաւ, մեր Տէրը՝ Իր Յարուցեալ երեւոյթը կը յայտնէ

Էմմաուսի ուղեւորներուն որպէս անծանօթ ճանապարհորդի կերպարանքով: Ոչ թէ զուարճալի անակնկալի մը համար, այլ *ուսուցանելու*, վարժեցնելու և ներշնչելու Իր աշակերտները երկնագեղ առաքելութեան:

Խեղճ Էմմաուսի աշակերտներու մտապատկերացումին մէջ, Քրիստոս երեւակայուած էր, որպէս *աշխարհի՛ հերոս*, որդի՛ Դաւթի, որ պիտի ազատագրէր միայն Իսրայէլը Հռոմէական իշխանութենէն: Յարուցեալ Տէրը՝ Չինք սիրող, սակայն մարգարէութիւններու անհմուտ եղող աշակերտներուն միտքը կը բանայ և կը բացայայտէ, որ աստուածային առաքելութիւնը *զոհաբերութեամբ*, անձնուրացութեամբ և անձնազոհութեամբ կ'իրագործուի և ո՛չ թէ զէնքով: Որպէս կենդանի ապացոյց և գործնական բարոզչութիւն, Ան կը յայտնէ Իր Գալիլեացի Վարդապետի ինքնութիւնը՝ *բնկանելով ընկերոջին հացը*: Մենք եւս, որպէս Իր ճշմարիտ և հաւատարիմ աշակերտները, Չինք պիտի ճանչնանք մի միայն բեկանուելով, զոհաբերուելով ի ծառայութիւն Իր առաքելութեան:

Գալիլեացի աշակերտները ճանչցած էին իրենց Վարդապետը որպէս հրաշագործ Մարգարէ: Դաւանած էին Չինք, որպէս Աստուծոյ Քրիստոսը և ականատես եղած էին Անոր վերնատան սրահին մէջ Յարութենէ յետոյ: Ան ցուցուցած էր Ինքզինք որպէս Աստուծոյ Մարդեղեալը ցոյց տալով Թովմասին Իր խաչելութեան նշանները՝ ձեռքին ու կողին: Հասած էր ժամը երբ աշակերտները՝ իրե՛նք ճանչնալու էին Յարուցեա՛լ Քրիստոսը *դրաչէ* կերպարանքի մէջ:

Ըստ իրենց նախկին սովորութեան, աշակերտները գացած էին ձկնորսութեան ապահովելու համար իրենց ամենօրեայ հացը: Ամբողջ գիշերը աշխատած էին և չէին կրցած բան մը բռնել և յոգնած վերադարձած էին ծովափ: Հոն, ալազներու վրայ, արեւածագին, հանդիպեցան Անծանօթի մը, որ բնական ձայնով հարցուց իրենց.

«Տղա՛ք, ուտելու բան մը ունի՞ք»:

Աշակերտները պատասխանեցին Անոր և ըսին. *«Չէ»:* Անծանօթը, առանց Ինքզինք յայտնելու, ըսաւ անոնց.

«Ուղականը նետեցէ՛ք նաւակին աջ կողմը և պիտի գտնէք»:

Աշակերտներէն ոմանք, որ շատ յոգնած էին, անօթի և յուսաբեկ, մտածեցին թէ այս Օտարականը ի՞նչ կրնայ գիտնալ, որ իրենց խորհուրդ կու տայ: Սակայն Պետրոս, որ պարտուիլ չէր ուզեր, համոզեց իր ընկերները որ անգամ մը եւս փորձեն:

Մեղմ զեփիւռը երբ առագաստը լեցուց, աշակերտները խանդավառութեամբ ջրեցին նաւը Օտարականին ցոյց տուած ուղղութեամբ և նետեցին ուռկանը: Երբ ուռկանը քաշել սկսան չի կրցան հաւատալ բռնուած ձուկերու թէ՛ բանակին և թէ որակին: Ապշահար և զարմացած իրարու երես նայեցան թէ այս ի՞նչ հրաշք է, որովհետեւ ձուկերու շատութենէն չէին կրնար դուրս քաշել ուռկանը: Այն աշակերտը զոր Յիսուս կը սիրէր, ըսաւ Պետրոսին.

«Այդ Անծանօթը Տէ՛րը ըլլալու է»:

Պետրոս երբ "Տէր" բառը լսեց, անմիջապէս ջուրը նետուեցաւ, որ երթայ և երկրպագէ Անոր: Շատ հաւանական է նաեւ, որ ներում խնդրէ Քինէ ճանչցած չ'ըլլալուն համար: Բոլոր աշակերտները երբ հասան ծովեզերք, այդ անծանօթ Կերպարանքին մէջ տեսան և ճանչցան իրենց Տէրը և Վարդապետը, ու գտան նաեւ վառած կրակ և խորոված ձուկ:

Յարուցեալ Յիսուս Քրիստոս ջանաց ցոյց տալ Իր աշակերտներուն, որոնք պիտի դառնային Իր վկաները, **տեսնե՛լ** Քինէ իւրաքանչիւր օտարական և անծանօթ սեպուածին մէջ: Ծառայե՛լ և սիրե՛լ մարդկութիւնը որեւէ կերպարանքի և երեւոյթի մէջ ալ: Ըլլան անոնք հարուստ կամ աղքատ, սեւամորթ կամ ճերմակամորթ, արեւելքցի կամ արեւմուտքցի: Կարեւորը *տեսնե՛լ* է Յիսուսը իւրաքանչիւր անհատին մէջ և **ծառայել** անոր: Նոյնիսկ գաւաթ մը պաղ ջուր նուիրելը պիտի չմոռցուի կ'ըսէ Յիսուս:

Յիսուսի Յարութեան գերագոյն և վեհագոյն նշանակութիւնը կը տեսնենք Պետրոսի ըրած Իր մօտեցումին մէջ: Յաղթական Յարուցեալը կը մօտենայ ձկնորս Պետրոսին, ո՛չ թէ որպէս դատաւոր կամ խոստովանահայր, այլ՝ որպէս ինքնուրոյն Մրինգահար և կ'ըսէ անոր.

«Սիմո՛ն Յովնանի, կը սիրե՞ս զիս աւելի քան ասոնք»
--Յով. ԻԱ.15:

Վերյիշեալ հարցումը Յիսուս կը կրկնէ երեք անգամ: Պետրոսի պատասխանը կ'ըլլայ. *«Տէ՛ր, դուն գիտես որ կը սիրեմ ինձ»*::

Յիսուս Քրիստոս, խաչելութենէն յետոյ, բառասուն օր երեւցաւ աշակերտներուն բազմաթիւ և բազմապիսի կերպարանքներով: Անոր վերջին հարցումը սա է ինձի և ինծի.

«Ի՞նչ կերպարանքով տեսած ես Զիս»:
«Ճանչցա՞ծ ես Զիս քու հաւատակիցներուդ մէջ»:

Մայիս 7, 1992, Թորոնթօ